

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendő, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
fél évre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Politika és protestantizmus.

IV.

Ily roppant tekintélyt és hatalmat követelő és gyakorló hatalmassággal a protestantizmus sem vallás-erkölcsi, sem politikai, sem egyház-társadalmi, sem semminemű szolidaritásban nincs, azt meg tudja különböztetni a katolikus vallástól. A míg ez iránt nagy tisztelettel és elismeréssel viseltetik; a klerikalizmus, mint a társadalmi és állami életre nehezedő abszolutizmussal, éles ellentétben érzi magát. Nagy elégtételül szolgál, hogy a mívelt és felvilágosodott katolikusok protestáns elveket vallanak és követnek, a pápista egyházhoz csak külső kötelek csatolják. Az is kétségtelen, hogy a klerikalizmus a föld kerekén csak egyetlen ellenséget ismer — és ez a protestantizmus; értjük a »non possumus« és a »tolerari posse« politikai jelentőségét; látjuk a veszélyt, melylyel fenyeget. Miért tagadjuk, harczban állunk vele; oly ellenség ez, mely a hol kissebbségben tudja magát, türelmet követel, a hol erejét érzi, türelmetlen, inkvizíciót folytat, verpadokat állít fel. A 20-ik század erre nincs előkészítve.

De a protestantizmus ellentétben áll a szociálizmussal is, mert ez végeredményben oda vezet, hogy az ember egyénisége oly formán semmisül meg a társadalomban, oly része legyen ennek, mint a Duna és a többi folyók a nagy tengereknek; a nagy víztömeget szaporítják, hozzá járulnak a föld alakulásához, részt vesznek az éghajlati mérséklet szabályozásában, gőzök alakjában teszik meg körforgásukat, emelik a hajókat: de mint hazai folyók megszűnnek létezni. A szociálizmus úgy, mint a klerikalizmus diadala egy jelentőségű az egyedi, faji és nemzeti jelleg megsemmisülésével, egy lehetetlenségnek, a „világpolgárság“ erőszakolásával. Az emberi mivolt legnemesebb, leglényegesebb sajátosságai sem a klerikalizmus, sem a szociálizmus keretében kielégítést nem találnak. E két hatalmasságnak a protestantizmus elleni szövetsége is félreismerhetetlen. Az

ultramontanizmus a külső tekintélyt el nem ismerő protestantizmussal szemben ezt a dilemmát állította fel: vagy van egyházatok, vagy nincs. Ha van, akkor ti is a külső tekintély által léteztek, mert a ti egyházatok is konfessiójával, autonómiájával, szervezetével tekintély; már létjogosultságotok követelésével elismeritek a külső tekintélyt, a mit ha megtagadnátok, azzal tagadnátok egyházatok létezését is. Ha nem ismeritek el a tekintélyt, akkor nincs protestáns egyház, mert a mit ti eszményi egyháznak neveztek, az csak a ti képzelődéseitekben létezik, ha csakugyan létezhetik. A szociálisták, kik a keresztyén társadalommal, a meglevő renddel nincsenek megelégedve, kik radikális reformokra törekednek: programjukban felszínen tartják az egyházi intézmények eltörlését, az egyéni sajátosság megsemmisítését és külső egyenlőség meghonosítását: készséggel fogadják az ultramontanizmus támogatását, a protestáns individualizmus, szubjektívizmus, a keresztyén társadalom által helyesnek ítélt és elfogadott alakulására irányult törekvéseivel szemben. A protestantizmusnak legtermészetesebb szövetségese lehetne a liberálizmus, ha a külső tekintély, a politikai érdek által nem lenne inficiálva. A liberálizmus hatalma és tekintélye a választó polgárok numerikus egyetemén alapszik; a protestantizmus az egyháztagok szubjektív szellemi, értelmi, vallás-erkölcsi tartalmából táplálkozik s így befolyást gyakorol, átalakító hatással van a liberalizmusra.

Jelenben a helyzet szignatúrája ez: a klerikalizmus a tekintély erejével kapkodik a hatalom után, a szociálizmus a meglevő társadalmi rend eltörlésével radikális átalakításokra törekszik, a protestantizmus az evangéliumhoz és Krisztushoz akarja visszavezetni az egyéneket, mert az a meggyőződése, hogy ez a legbiztosabb módja a társadalom újja alakulásának. Ebben a protestáns követelésben ki van fejezve egyfelől az, hogy az evangélium és keresztyénség nem egy és ugyanaz; másfelől az, hogy a keresztyénség sem katholicizmus,

sem protestantizmus, hanem valami olyan, mely mindkettőből foglal magában evangyeliumi elemet. A klerikalizmus ezt az állítást nem fogadja el, mert szerinte a keresztyénség és katolikus egyház egyet jelentenek. A protestantizmus az evangyeliumban Jézusnak ezen szavait találja „az én országom nem e világból való;” a katholicizmus világi hatalmat állított fel; Krisztus azt kívánja, hogy az ő szolgálói ne uralkodjanak, hanem másoknak szolgáljanak: a klerikalizmus kormányozza a világot; Jézus megszabadította tanítványait a törvény és a politika békóiból és az embert az Istennel közvetlen viszonyba hozta: a katholicizmus földi intézményekből, zárdákból engedte meg az Istenhez való járulást. A reformáció a zárdákat eltörölte, mert evangyeliум ellenesnek ítélte, a böjtölést, a test sanyargatását, a lelki megtisztulás különböző neveit, az oszlopszettek érzéketlenségét, a flagellansok véres testét. Jól tette, hogy eltörölte: de mikor azzal a követeléssel lép fel, hogy vissza kell térni az evangyeliумhoz, hogy Krisztust és az ő keresztyét vegyük fel, mikor belmissiot rendez, vallás-erkölcsi egyleteket alapít, az egyháztársadalmi életet szervezi, diakonissákat állít be, Istenbe vetett bizalmat, alázatosságot, bűnbánatot, megtérést, váltság utáni szomjúságot követel: akkor érvényre emeli egyfelől azt az elvet, hogy szüksége van oly egyénekre, kik kizárólag az ő szolgálatában élnek, a világgal és ennek kívánságaival szakítanak, életüket embertársaik szolgálatára szentelik: de másfelől elismeri azt is, hogy evangyeliumi kovászt örökölt a katholicizmustól, melyet ez a szentek, a martirok, a szerzetesek élete által őrzött meg, mint a kik állhatatosak voltak a hitben, feláldozók a szeretetben és kötelességteljesítésben. De ennek beismerése koránt sem a klerikalizmushoz való közeledés, vagy a látható egyház jogosultságának tagadása hanem egy evangyeliumi elemnek felvétele, melyet csak későbbben ismert fel a maga teljességében.

Ezek után világos, hogy a protestantizmus feladata az is, hogy a kormányzókat, az egyház főbjeit, vezetőit, a társadalom minden tagját, gazdagokat és szegényeket, tudósokat és tudatlanokat, hatalmasokat és koldusokat, urakat és szolgákat arra a tudatra vezessen, hogy mindenekelőtt ismerjék meg az emberi mivoltunkat — az evangyeliumi embernek magas méltóságát, tiszteljék magukban és embertársaikban a jellem tisztaságát, a nemes akarat erejét, a kötelesség teljesítését, értsék meg azt a személyt, kinek minden szava egyszersmind tett is volt és a ki az evangyeliumban szemök előtt áll, hit által szívökből él, értsék meg, hogy a vallás nem pusztán szó, nem gyermekjáték, hanem komoly valóság s azt nagy küzdelem, önmegtagadás, szorongattatás és gyötrelmek által lehet megszerezni. A politikusok ezen protestans elvek szem előtt tartásával nyernek tiszt-

teletben, bizalomban, tekintélyben — a mi nem megvetendő nyereség. Politika és keresztyén vallás-erkölcsiség egymást egészítik ki.

Ha ezt a törekvést a politika nem méltányolja, az elé legyőzhetetlen akadályokat gördít: akkor a kongrua minket papokat fundamentaliter meghurczol fülünkön fogva és mi vagy meggyünk akarunk ellenére is utána, vagy fül nélkül maradunk. Ezen esetben legokosabb papi politika lesz a hallgatás — hallgatni, mint a süket-némák; megírni a kongrua nyugtákat és nyájas pofát vágni a dolgok menetéhez. A kiknek tervök van, értenek is hozzá, írhatnak, mondhatnak hízog dicshimnuszokat a hatalmasok magasztalására, a kik pedig csak káromkodni tudnak, azt is megtehetik, ha ez által nyomasztó fájdalomtól, gyötrő aggodalmaktól szabadulnak. Ezek nem evangyeliumi elemek ugyan: de a keresztyénségben kényelmesen helyet lehet számukra szorítani.

(Vége.)

Horváth István.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerületi Egyházi Értekezletnek Székely-Udvarhelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyűlésén.

(Folytatás.)

2. Minthogy az ember vallásos élete nem csupán a templomban, az isteni tiszteletben nyilvánul, hanem a vallás savának az egész életet át kell haszna, meg kell szentelje: önként következik, hogy a templomi igehirdetés, nem meríti ki a protestáns pap működésének egész tartalmát. A templom mellett fennmarad még a *család*, az *iskola*, a *társadalom* és az *állami* élet, a maga intézményeivel. Az itt kinálkozó munkát nevezzük belmissiónak, evangelizációnak: az mellékes; a fő az, hogy ez a munkásság elengedhetetlen követelménye a prot. papi hivatalnak. A vallás tapasztalati életjelenség lévén, annak fejlődését csak mélyebb érintkezés és tapasztalat által kísérhetjük figyelemmel. Ha a lelkész minden egyes hallgatójának életét aprólékosan ismeri: igen könnyen ellesheti, megismerheti vallásos érzületét, életfelfogását is. És ebben már tényleg megvalósulva látnók a *Váró*-féle háttározati javaslat III. pontját, nemcsak egyes, előkelőbb szülőknél, hanem minden egyes hívőknél.

Hogy a lelkész belmissziói munkássága mit öleljen magába, ezt bajos volna pontokba foglalni, mert ez — úgy szólva — minden gyülekezetben más meg más, éppen a fentiek miatt. Erről nem is szólunk, mert a Molnár A.-féle javaslatok kapcsán, lesz alkalmunk az Értekezletnek bővebben foglalkozni vele. Általánosságban csupán annyit mondunk, hogy a vezérlő elv nem lehet más, mint az Isten országa eszméjének megvalósítása, az egyház minden egyes tagjának életében. Ez pedig *kizár minden olyan munkát, mely nem az egyház kebeléből indul ki s áldása nem oda száll vissza*. Gyakorlati oldala két irányban kell, hogy igénybe vegye a lelkész belmissziói munkáját: egyik a *hítvédelem*; másik a *híterősítés*. Amaz a külső, eza belső ellenség lefegyverzésére irányul. Megkezdése halogatást nem tűr, mert periculum extra et intra muros est.

A papi hivatal és lelkészi munkásság mellett, egyházszervezetünk keretében, igen szépen érvényesülhet és kell is, hogy érvényesüljön, az egyetemes papság életmunkássága, nem csupán az egyéni, belső hitszabadságban, és annak evang. irányú fejlesztésében, hanem az egyházépítés nagy munkájában is!

3. Azonban, még, az egyetemes papság életre keltése, és aktív működésének megkezdése mellett is, a lelkésznek *segítő társakra* van szüksége. Már az apostoli korban ott látjuk, a pásztorok mellett a *tanítókat*. Kálvin azt mondja, hogy ezek nélkül az anyaszentegyház nem állhat fenn. De, ott látjuk, a presbiterok mellett a *diakonusokat* és *diakonissákat* is, kik mindanyian az egyház építésben valának foglaltosak. Kérdjük: mi az apstoli korban megvolt, s minek szükségét a reformátorok is hangsúlyozták: mi abból, mit valósítottunk meg? A viszonyok egy kissé különös helyzetet teremtettek szárnunkra. Iskoláink, az egész vonalon, viszonyba kerültek az állammal. Az ok és a helyzet ismeretes. Az eredmény az, hogy népiskoláink nagy részének államosításával *ervesztettük segítő társainkat, a tanítókat*. Diakonusaink és a diakonissáink pedig nem is voltak.

Vajjon érezzük-e ezeknek hiányát? Gondolkozunk-e arról, hogy igen sok egyházunk áll üresen és hiveink semmi lelki gondozásban nem részesülnek, pedig sok esetben, reform. tanító működik az ottani iskolában? És azt észrevettük-e, hogy állami és megyei kórházainkat, előzőlötték a külföldről behozott, apácáknak czimzett, de közönséges német leányok, s most ezek csábítgatják hiveinket halálos ágyukon? kétségtelen, hogy mindezek, diakonusok, diakonissák, tanítók kiváló szolgálatot teljesíthetnének, a lelkész mellett, az egyházi életben.

Kálvin a pap és tanító közötti különbség meghatározásában, a következőket mondja: a tanítók a penitencziái fenytékben, a szakramentumok kiszolgáltatásában, feddéseken, intéseken nem előjárók, hanem csak *az írásnak kimagyarázásában, hogy az igaz és egészséges tudomány a hívők között megtartsék*. Ezen korlátok között, tanítóképző intézeteinkben, sőt az állami intézetekben is, gondot kellene fordítanunk arra, hogy református növendékeink bizonyos foku *liturgiális képesítést* nyerjenek, hogy így, akár a felekezet, akár az állam szolgálatába kerüljenek, szükség esetén, a lelkésznek segédkezet nyújtsanak, s mindenek fölött érezzék egyházunkhoz tartozásuknak szükségét. Nálunk a *lévitaság* amugy is régi keletű intézmény. Ennek fejlesztése forog most szóban csupán. Egyelőre pedig, a *diakonissa* intézményt, feltétlenül életre kell hívunk, ha másként nem lehet, Kolozsvárt a bábaképző intézettel kapcsolatosan.

4. Igen sok felekezeti iskolánk megszűntével, a lelkész kötelessége nem szűnt meg az iskolával szemben, sőt az eddigi rendszertelen munkának, *rendszeres munkává kell átváltoznia, a vallástanításban*. Az iskolák az egyház veteményes kertjei voltak mindig. Kétszeres mértékben kell, hogy azok legyenek ezután, csak így ellensúlyozhatják a világi tudomány olykor vallás-ellenes irányzatát, így rakhatjuk le az erkölcsi élet erős fundamentumát, s így nyerhetünk az ifjúságban egyházunknak hiterős, áldozatkész tagokat. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha egyfelől *az állami és másfelekezeti intézetekben érvényt szerzünk jogainknak, a vallás tanításához*; másfelől, ha *élünk e joggal és teljesítjük kötelességeinket* minden irányban. A siker érdekében azonban okvetlen szükséges, hogy vallástanítási tantervünk, az egész vonalon revideáltassék, s annak megfelelően *jó kézi* könyvek álljanak rendelkezésünkre. A Váro-féle javaslat II. pontját, mely a theologiák mellett, a hitoktatásra gyakorló iskolák felállítását tervezi ezen szempontból örömmel üdvözlöm. A lehetőség is meg van erre, ha kolozsvári egyházunk népiskoláit nem államosítja. De, már a IV. pontban, mely a vallástanítást más tárgyak tartalmához és tanmenetéhez kívánja alkalmazni, nem látom benne — lehet, hogy subintelligitur — az elemi népiskolák, polgári fiu- és leány iskolák, képezdek tanterv revisióját: éppen azért, ezen irányban is a lépések megteendőek.

5. A protestántizmus alapnézete a vallásról az,

hogy a vallás nem tan, nem dogma, hanem élet Isten, ben, Isten által. Jézus a mit tanított, azt át is élte-meg is valósította. Nála az evangelium élet volt; és az élet evangelium. Követőitől is ezt kívánta. A pap, mint Isten igéjének szolgája, úgy viheti át sikerrel a keresztyén elvet az életbe: ha azt nemcsak hirdeti, hanem ő maga is átéli. Nem azt mondjuk ezzel, mint a kath. egyház, hogy a keresztyén tökéletesség csak a papságban nyerhet megvalósulást, s itt is különösen a szerzetesi életben, míg a polgári társaság tökéletlen alsóbb formája a ker. életnek: hanem az egyetemes papság gondolatából kiindulva, állítjuk, hogy minden ker. ember által elérhető, megvalósítható. Minden embernek szól az apostól intése: *az az indulat legyen bennetek, mely volt a Jézus Krisztusban* (Fil. II. 5)

Annyi azo: ban tagadhatatlan, hogy az egyetemes papság megvalósulása, s az istenországnak a földön testet öltése: első sorban a pap *magán és nyilvános* életétől függ. Azért soha sem szabad felednünk, hogy e követségben, a Krisztus képében járunk. Kálvin azt mondja, hogy a *pásztorok nemcsak tudománnyal, hanem életöknek jó példájával is tanítsák a népet, úgy járjanak azok előtt, mint jó pásztorok a juhok előtt* (II. 8. 46).

6. Ha a protestáns pap életműködésének nem lehet más célja, mint az Istenországnak megépítése: akkor ennek nemcsak vallásos, hanem *erkölcsi tartalma* is át kell vinni az életbe, mert a kettő egymástól elválaszthatatlan. Ha a vallásos tartalom a hitben: ugy az erkölcsi tartalom a *szeretethen* nyilvánulna. A hitszabadság mellett az erkölcsi szabadságnak is érvényt kell szerezni. Erkölcsi szempontból a pap nem szabhat mértéket, normát, mely szerint cselekedni kell. És a cselekedeteit senkinek nem kérheti számon; s ha az a normával nem egyezik: nem szabhat ki búcsut, mint ez a katolicizmusban van. Ebből következik, hogy a protestántizmus erkölcsi szabadsága kizárja egyfelől a *gyónást*, másfelől az *egyházi fenytéket*.

Mégis, egy véghetetlen hatalom, egy nagy fegyelmi rendszabály van a prot. pap kezében, s ez a *szeretet* ereje és hatalma, melylyel inthetünk, dorgálhatunk, de építhetünk is. Ezen az alapon az egyházfegyelmi rendszabályok nagyon szűk körre szorúlnak, de lényegükben annál jobban kiterjednek, ha az egyházfegyelem *egyház rendtartássá*, és az egyházi átok, *szeretetté* változik át.

7. Szólanunk kell még röviden a pap *társadalmi és politikai életműködéséről*. Két legkényesebb terén, hol a pap életműködését sokszor ocsó dicsőség sugározza körül; legtöbbször pedig töviskoszorút nyer. Az ügy értéke mindkét esetben csökken. Ez onnan van, mert ilyen esetekben, többnyire *nem az eszme*, melynek szolgálatában állunk, hanem a *személyiség* tolatik előtérbe. Már pedig nem magunkat prédikáljuk, hanem a Kristust. Fordítsuk meg tehát a dolgot: társadalmi, politikai szerepléseinkben igyekezzünk érvényt szerezni az evangeliumi igazságoknak, hogy annak ereje életre keljen, megszenteljen minden közhasznú intézményt, személyiségünket pedig hagyjuk háttérbe. Amugy is, mikor egy-egy kérdésben az igazság győzedelmeskedik: annak dicsfénye besugározza a harczost is, s homlokára az elismerés koszorúját rakja.

Hibának tartjuk, ha a lelkész a köztérrel egészen visszavonul. El kell foglalunk minden lehető posztót, különben más foglalja el, s más irányzat győzedelmeskedik. A társadalom gazdag ilyen intézményekben; csak egy párt említek fel. Községi képviselő testületekben, vármegyén, szövetkezetekben (a megváltozott viszonyok után*) s más közhasznú egyesületekben, a protestáns pap nemcsak helyet foglalhat, hanem helyet kell foglalnia. A mi vallásos nézetünk nem különböztet meg

* Ez a kijelentés, a hitelszövetkezetekkel szemben, ezt megelőzőleg elfoglalt álláspontunk igazolására vonatkozik csupán. V. F.

e dolgok között szent dolgokat és profánokat, hanem mindent bele illeszt az isteni világrendbe, így tehát mindent a szentség jellegével ruház fel, isteni bélyeget nyom rá.

Ezen felfogás mellett a vallás nem állhat ellenében a tudománynyal, s különösen a természeti tudományokkal, sőt gondolat szabadságunk útát nyit a szabad vizsgálódásnak; nem szaggathatja részekre a társadalmat, hanem a szeretet parancsánál fogva, mit szüntelen hirdetünk: egyesít minden embert; nem folytat harcot az állami élettel, hanem hitszabadságunk, lelkiismeretbeli függetlenségünk: biztosítása az állam szabadságának, s abban az erkölcsi élet tisztaságának. De, midőn a politikai élet színpadán a protestáns papnak helyet kérünk: célunk nem az, hogy az egyházba politikát csempésszünk be. Annál kevésbé az, hogy politikai pártot szervezzünk; mert, mint püspökünk mondja: „politikai pártokhoz nem szegődünk, bármiként alakuljanak azok. A protestantizmus lényegénél fogva, fölötte áll a pártoknak, azok szolgálatába nem süllyedhet.” (Év könyv 1900. 14. l.) Igaz, van rá eset, hogy egyesek — egyháziak és világiak — az egyház magas hangú érdekeit alárendelik a politikai érdekeknek, de itt is éppen az egyéni szabadság érvényesül, mely előtt feltétlenül meghajlunk, még akkor is, ha időileg az igazság diadalát megakadályozta is. Ilyen esetnek jelezhetnők az egyetemes konvent eljárását az „erdélyi püspöki” czim kérdésében, hol a politikai érdekek felül kerekedését aligha el lehet palástolni. Szeretjük azonban hinni, hogy az ily esetek csak múló szimptomák, s jöni fog az idő, mikor az ejtett csorbát ki fogjuk köszörsülni. Ez az idő akkor lesz: mikor a politikai életet egészen át hatja a krisztusi szabadság, a krisztusi szeretet, mely mindenkinek egyforma mértékkel mór.

(Folytatjuk.)

Szükséges-e ev. ref. énekvezér-organista

külön intézet szervezése vagy felállítása?

s ki lehet ev. ref. énekvezér-organista?

E kettős irányú kérdést vetem fel, mint olyan lelkész, kinek anyaegyházközségében az énekvezér organistái fizetés 150 korona körül ingadozik s hol ezen állomás jelenleg ürességben van, s kérem az arra hivatottakat felelni, illetőleg megvitatni prot. lapjainkban hogy: szükséges-e csupán csak evang. reform. énekvezér organisták nevelése, képeztetése céljából valamely evang. reform főtanodánknál arra egy külön tanfolyamot nyitni s hány osztály végzése, kitanulása kívántatnék meg, hogy valaki az énekvezér organista képző intézetbe felvehető legyen? Mert ma erdélyi ev. ref. egyházkerületünknek van ugyan jó hirnévnek örvendő kántortanító képző intézete, de nincs a mi jelenlegi, a régítől nagyon különböző viszonyaink között elodázhatatlanul szükséges:.... igen is nincs énekvezér-organista képző intézetünk, pedig nagyon sok egyházközségeink vannak, hol a tanítók az énekvezér organista teendőket nem végzik s e miatt a kántortanítói állomásból két külön állomás lett u. m. tisztán csak tanítói s tisztán csak énekvezér organistái állomás, a mi nem igen volt a régebbi időkben nálunk ev. reformátusoknál.

Ha tehát gondoskodik egyházkerületünk a kántortanítók képzéséről, gondoskodni kellene a változott viszonyok és körülmények folytán az énekvezér-organisták képzéséről is, kik mindenütt kellene, hogy végezzék az állami és községi tanítók az énekvezér organista teendőket. Ez pedig sok helyt kivihetetlen mert: ha egy kis polgári községben, két prot. felekezet van, ha tudja is az állami vagy községi tanító az organista-énekvezéri teendőket végezni s e mellett

még az is kérdésbe jő: vajjon magára vállalja-e?... Csak is azon felekezetről végezheik rendesen az énekvezér organistái teendőket, hová ő maga is tartozik s egy ily nyomoru kis egyházközségben honnan veszi a más hitfelekezet az istenitisztelethez oly igen is nélkülözhetetlenül megkívántató énekvezér organistát, vagy ha orgona nincs a templomban, az énekvezetőt, mely pályára nálunk külön nevelő intézet nincs?! vagy elé ránt alkalom adtán egy nyugalmazott kántortanítót vagy elfogad egy kiszolgált csendőrt, vagy pénzügyőrt, vagy mesterségére ráunt csizmadiát, vagy nélkülöz a reménytelenség aggodalmaival; mert nálunk nincs külön énekvezér-organistái intéze: s fiatalságunkba sincs meg az orgonázni tanulási vágy. de másfelől ha meg van is, ki hol tanítaná meg azt, a ki csak énekvezér organista akarna lenni.. Bizonyára senki... vagy nagyon ritkán akad egy buzgó lelkes volt tanító s jelenleg énekvezér-organista, ki egy orgonázni s kóta szerint énekelni megtanulni vágyó falusi fiatal embert most közelebből felvállalt, hogy megtanítsa orgonázni, mely tudománnyal azután énekvezér-organista lehessen egy pár állami iskolai osztály kitanulása után; mert nálunk még ez idő szerint nincs meghatározott törvénye, hogy ki lehessen csakis énekvezér vagy énekvezér organista... Meg van tehát nálunk a nagy hiány: prot. egyszerű istenitisztelestől nélkülözhetetlen előkészítője a szakszerű orgonázás s az azzal kapcsolatos énekiésben!.. A szegény nyomoru egyházközségeinknek nincs honnan csakis énekvezér organistát várjanak vigyenek; mert arra a 150 korona vagy esetleg 300 sőt 400 korona körül ingadozó csekély énekvezér organista fizetésre s meglévő kántortanító intézetünkben bizonyára senki se dobja oda magát éhezni, s fagyoskodni, inkább bé állana urasági kocsisnak vagy vasuti bakternek.

És ime ily körülmények között nyomorognak szegény egyházközségeink, ha van is templomaikban orgona, csak is a szívet és lelket mozgásba nem hozó, áhitatosságra nem gerjesztő, fület s minden nemesebb érzést sértő, a vallásos érzületet hidegen hagyó rossz éneklés mellett; mert utoljára is a papból sem telhetik ki minden, mivel nevelték: pap-énekvezér-organistának, hanem csak papnak s a régebbi időben még egy egyházi énekóra se vala beosztva a theologiai tantárgyak közé, annál kevésbé az orgonázni tanulás. Pedig igen jó lenne, ha a pap nemcsak énekelni, hanem orgonázni is tudna, így legalább útmutatója lehetne énekvezérének s híveinek az isteni tiszteltet e két irányban is...

Újból is kérem tehát az arra hivatottakat egyházkerületeinkre ezen igen nagy horderejű sürgős kitérőnyű kérdést elodázhatatlan megbeszélés tárgyává tenni s gondoskodni egy külön énekvezér organista intézet haladéktalan felállításáról, hová csak is ezen pályára készülő ifjak az egyházkerületek által megálapított néhány osztály sikeres kitanulása után bévehetőek lennének s így előre bárcsak annyira képzett énekvezér organistáink lennének: kik a szerény falusi igényeket kielégíthetnék; mert akárki csak nem vehető fel énekvezér organistának, minden egyéb tudás, tanulás nélkül, ha tud is énekelni s orgonázni, nem, mert sok nyomoru egyházközségünk van olyan, melynek filiája is van s mikor ide megyen a pap, helyette is kell szolgálatot tenni. Hogyan bocsáttathatik fel tehát egy semmi fensőbb ismerettel, képzettséggel nem bíró énekvezér, vagy énekvezér-organista a szószékbe, hová a pap 16 évi szorgalmas tanulás és szigorú papi szorgalat letétele után nyilvánított kellő ismerettel bírónak.

Egy törvénybíró helyett az írnok nem mond ítéletet, pedig előtte is ott van a törvény könyv s könnyen kimondhatná, hisz már a tollba mondottak után előre tudja, milyen ítéletet fog a törvénybíró mondani.

Legyen tehát mértéke, határa annak is, ki lehet énekvezér, vagy énekvezér organista azokon kívül, kik

a kántortanító orgonista képző intézetben nem tanultak, aminthogy van határa annak is, ki lehet tanító vagy pap....

(Folytatása következik.)

Térjünk napirendre!

Hogy milyen a vérbeli zenész? nemcsak szépen leírja Seprődi úr e lapok 8-ik számában, hanem a mint szól, — „szükségesek-e az interludiumok“ czimű cikkre adott válaszában — akként cselekszik.

Nagy elhivatottságot érez magában, egyebeket pedig kicsinyelve tanít s hogy a hatás teljes legyen: eredeti czímzések segélyével igyekszik meggyőző lenni. Módszere tehát a legszerencsétlenebb, mert másokat megvető, kicsinylő modorával, még a komoly igyekvőket, s az ének-ügy iránt igaz szeretettel érdeklődőket is visszarettenti a tanulástól. Hasonló szerencsétlensége, hogy — mint a fenforgó ügyben megbizonyította — túl eszményi s e miatt megvalósíthatatlan ideákat hirdet.

Például midőn e lap 15 és 16 számaiban elmondja, miként kellene énekes könyvünket átdolgozni, a szó-költészet és zenei művészet összeforradását abban teljessé tenni, hogy dallam és verssorok egymással ellenkezésbe ne jöjjenek, de sőt kül- és beltartalom egymásnak minden tekintetben megfeleljenek: oly fel-ségesen szép eszméket hirdet, a melyekkel bennünket elragad, elbűvöl! De mily rettenetes csalódás, midőn fönt szárnyaló lelkesedésünknek ama kijelentésével: „Ez ma ezer és egy okból nem lehetséges“ — irtalmatlanul szárnyát szegi. Bizony úgy van, mindez nem lehetséges, annyira nem lehetséges, hogy az egész világ zenei irodalmában is aligha találhatunk ily *minden tekintetben — s nem csupán megközelítőleg* — tökéletes műdarabot. Olyat akarjunk tehát s csak oly munkához fogjunk, a mi emberi véges tehetségeinket felül nem múlva, bennünket meg nem szégyenít.

Közelebből a mi az interludiumok kérdését illeti, mily derék s mindnyájunkat hálára kötelező dolgozót mivelt volna Seprődi úr, ha szakítva a vérbeli zenészek jellemvonásával, bennünket nem legyőzni, hanem meggyőzni kívánt volna szíves indulattal; ott kezdve, tanításunkat a mit történeti visszapillantás néven ismerünk. Vagyis föltárva, hogy ezen kérdés fölött rég idők óta megkezdődve s időnként felújulva egyre tart a komoly küzdelem és pedig nem az epigónok, hanem a legelső sorban hivatottak nagy küzdel-

me. S mi az eredmény? az, hogy interludiumok külföldön is, nálunk is széltére használtatnak, a nélkül, hogy ellene a jó ízlés nevében — ha csak visszaélés esete nem forog fenn — kifogást lehetne tenni. E nélkül mint maga Seprődi úr mondja: „*elégge száraz az éneklés.*“ Igen, mert a sorok közt üresség van, ezt mindenki, tehát a zenében laikus is — érezi és ezt az úrt, ha orgona kíséret nincs a sorok utolsó szótagjának kinyújtásával igyekszik a gyülekezet betölteni és ez a kinyújtás (orgona nélküli interludium) aesthetikailag is indokolt, mert *nélküle az ének szakadozott lenne.*

Vagy zeneileg szólva: az egyes sorok, — mint maga Seprődi úr is mondja — zeneileg önálló tételek zárattal, fermatával s itt következik a „*tehát*“: a melyet azonban cikkiró úr ott a hol kellene, elhallgat, t. i. mivel minden zárlatot új kezdetre kell vezetni, melyet zeneileg csak közbe-igtatott hangok (melodia) vagy közbeszúrt hangzatok (harmonia) eszközölhetnek, ennél fogva a *zene törvényei szerinti az interludium teljesen indokolt.*

Ilyen logikus, őszinte jóakarathból származó s ekkor kétségkívül köszönettel vett tanítás helyett, Seprődi úr felül az elvek paripájára s onnan felvont szemöldökkel „pereátot“ kiált az interludiumokra s azok barátaira, de csakhamar mást gondol s kijelenti, *hogy a ma divatos interludiumok helyett határozottan szükséges valami!* s meg is mondja, hogy micsoda. Ugyan édes Mester! hát ha bármit alkalmaz is akár „*egy egyházián kezelt rövid összekötő futamot*“, akár „*csupán egyetlen hangzatot*“ mi leszen az más mint *interludium*? S ha a dolog így áll: miért restelli kimondani egész őszinteséggel: *igenis szükségesek az interludiumok!*

Végül egy őszinte kérést: énekes könyvünk átdolgozása folyamatosan van, imhol az egyik megérett gabona! odaadó, komoly és buzgó munkásságra hívogat és kötelez az, minden magukban hivatottságot érező férfiakat, óh mily jól esik hinnem, hogy Seprődi úr idejekorán elfogja mondani ott s annak vezérmunkásaihoz intézve mindazt, valamint e nagy mű létrehozatalánál helyesnek, kívánatosnak és szükségesnek ítél. E nagy munkához képest az interludiumok kérdése — annyival inkább, mert az élet azt már megoldotta — valóban csekélység, kérésem tehát az: ilyen apró és mellékes dolgokkal ne forgácsolja el Seprődi úr idejét és erejét, nehogy a fontosabbtól elmaradjon s így az interludiumok kérdése felett térjen, s térjünk napirendre.

E. S. K.

TÁRCZA

Két kép.

I.

A tavalyi pünköszt napján történt. A délutáni isteni tisztelet megtartását az ünnepi követre (legátus) bizván, egy régi jó lelkész társam látogatására siettem. A Maros egyik mellékvölgyébe haladva, a délkeletről jövő kis patak egerfákkal és fűvekkel szegélyezett árnyas partján vezetett útam. Sehol annyi fülemile-éneket, egyik jobban csattogott, mint a másik! A dombok tetején dús lombú fölgy-erdőske, honnan a sárgarigó füttye hallszott, fenn az égen báránnyelűk, a lágy szellő virágillatot hajtott felém: mindezek együtt véve kellemesen bódító hatással voltak reám... Észrevétlenülül telt el az óriási útazás, s én benn voltam a szőlőkoszorúza gyönyörű szép falú tisztára söpört utcáiban....

Mily kedves látvány! A falú közepén, síma téren, egészen szabadon áll a karsú tornyú templom; szemben egyik oldalon a zöld zsalús papi lak, másik oldalon az iskola. Mindhárom épület beárnyékolva zöld

galyakkal, alig látszanak a falak. A csinos zsúpfödés házak közül is többnek kapuja zöld ággal díszítve. Az utcái kis padkákon csendesen beszélgetve ül a nép, várja a délelti harangozást; egy éltes rendű atyafit megszólíték, kérdém: miért e díszítés? tán valakit vár a község?... Hát kérem szépen, válaszola az atyafi, minden pünköszt ünnepén így szokott lenni, az ifjuság az egyház «Reketyés» nevű erdejéből kora hajnalban hoz mogyoró- és gyertyánfa-zöldágakat az afféle fákkal kárt nem tesz, a templom, papi és tanítói lak külső részeit beárnyékolják; több helyen állítanak fel zöld ágakat az oly házak elébe is, hol eladó leányok vannak. A templom belsejét a hajadon leányok díszítik fel a falu mellett elterülő rét legszebb virágjaiból.

De íme megkondúl a vecsernyére hívó harang s én sietek a papi lakba, hol barátomat és családját ép készülődve találom a templomba menni. A kölcsönös üdvözlések után, kisé levervén az út porát, magam is a templomba menőkhöz csatlakoztam. A nép Isten házat már szorongásig megtöltötte még a padok között is, úgy, hogy mi alig tudánk helyünkre jutni.

Megszólalt az orgona és a férfiak, nők és ifjakból álló gyülekezet oly szépen éneklé a «Jövel Szentlélek» pünköshti éneket, minőt nem hallottam falusi

templomban; mindenki előtt énekes könyv és mindenki énekel, az éneklés nem érdes hangú kiabálás, hanem a virágos mezőben elhaló méh-zsongáshoz hasonlít, mely az emberi szívet a magasságba emeli. Ének végeztével az én t. barátom szószerűre lépett és egyszerű, közvetlen és magasztos imájával mindnyájunk szívét magával ragadta.... Majd az Ap. csel. 2. r. 2—41. verseiből a pünköshti történetet olvasta fel és beszélt arról oly tanulságosan és meghatóan, mely méltán illett a pünköshti nagy történethez...

A Tiszteletes úr beszédét a kis templom nagy közönsége oly figyelemmel hallgatta, hogy ergem egészen meglepett az a nagy odaadás, csüngés a szónok ajkain. De nem csak ez, hanem még egyéb is meglepett, az a szokatlan valami, mit másutt nem tapasztaltam. Míg az én egyházam templomában az öregek és ifjak vegyesen foglalnak helyet, addig itt az idősebbek elül, a középkorúak hátrább, az ifjak leg-hátrább ülnek kijelölt padjaikban. Lehet hogy városi egyházakban és oly kivételes ecclesiákban, hol kiváltságos egyének, kis pátronuskák vannak, kik minden kis adományt nagy lármával szeretnek tenni, vagy egy-házi (nem egyházi) kis-nemesek lakóznak, kik minden jogot követelnek, de semmi, vagy kevés kötelességet teljesítenek, minden: oly egyházakban szerfelett nehéz dolga a helyfoglalásban rendet csinálni, de oly falúhelyeken, hol egyforma minden ember, nagyon jól illik, ha az idősebbek az első padokban ülnek. Nohát szép dolog ez, mi más helyen is előfordulhat, de a mit még felhozok, azt ugyan soha sem hallottam.

„Ugyanis, pünköszt első napja lévén, a délelőtti isteni tisztelet alkalmával úrvacsora-osztás volt, minek megtörténte után a szent-edényeket elszállították ugyan, de a teríték (a szép patyolat fehér abrosz) a délelőtti templomozás alkalmával is az úrasztalán marad, mint egy emlékeztetvén a délelőtti meg nem jelenteket, hogy ma úrvacsora-osztás volt. ... És ez így van minden kommunikáció napján. ... Mily egyszerű s mégis mily hatásosan figyelmeztető eljárás az egyház ama tagjaira nézve, kik röstök koronként az úri szentasztalhoz járulni. Vajjon hol porlik azon vaskalapú, hájas csizmas pap csontja, ki ezen szokást meghonosította? „

Erdély bércei között több helyütt vannak kálvinista papok, kik országos hírű szónokok lehetnének, ha szerénységük nem gátolná a szereplésben. Aki ismerte és hallotta a mi kedves B. S. bátyánkat, bizonyára elismerte, hogy a kiváló szónokok egyike, de fellépni nem kívánt, csak nekünk prédikálta alkalmilag a megfeszített és feltámadott Krisztust! Egy alkalommal (1882. aug. 28. a holtmarosi templomszentelés alkalmával) boldog emlékü N. P. püspök, midőn végig hallgatta a mi kedves bátyánk templomszentelési beszédét, nagy örömmel üdvözölte őt....

Nohát ilyen forma szabásu ember az én névtelen barátom is. Faluján kívül alig ismerik, hivei azt mondják, hogy a világ legjobb embere és legkitűnőbb szónoka, s ez neki teljesen elég.... Isteni tisztelet végeztével az ifjuság a templomban maradt, s t. barátom még felőráig beszéle nekik a pünköshti eseményről és annak világra kiható üdvő eredményéről, minek végeztével az énekező oktatta harmonikus énekekre az ifjuságot.

Hát az ifjuság ünnepi időtöltésére semmit sem számít? kérdém a kijövetel után. A mai nap nem, volt a felelet. Itt nálunk a sátoros ünnepek első napján a népet egészen a templom és a vallásos elmélkedések foglalják el. Ünnepe első napján semmi zene, semmi multság. Minden háznál imakönyvet, bibliát vagy más, vallásos könyvet olvasnak....

Nap lementé után én is haza tértem eltelve örömmel, pünköshti lelkesedéssel a látottak és hallottak után; visszatérő útamban az esti fülemilék csattogása még szebb volt, mintha örömeiket fejezték volna ki afelett, hogy az ök szép vidékét meglátogattam....

II.

Az idei pünköszt vasárnap délutánján ismét meglátogatni igyekeztem már ismert barátomat. Az utazás most is szép, fölemelő, de a mit megérkezésem után tapasztaltam, megdöbbentett. A zöldgalyas díszítések most is meg voltak, a falu utcai tisztára söpörve, az én t. barátom most is szívesen fogadtott, de ábrázatján valami szokatlan, addig soha sem észlelt levertség mutatkozott; kért, hogy pihenjek, míg a templomból kijön, mi hamar meglesz, mivel most sem biblia-magyarázat, sem az ifjak tanítása nem fog lenni, — azok megszűntek, elmaradtak tán örökre....

Csakugyan szokatlan rövid ideig tartott a délutáni isteni tisztelet, mint robotot ugyan lerótták, mi kedvetlenül hatott rám, és kérdeztem a változás okát. Erre barátom a következő szomorú történetet beszélte el.

„Az 1895 dik év tavaszán egy idegen úri ember jött, a falú népét összehívatta és ajánlotta a *hitel-szövetkezet* felállítását. A népnek nem tetszett, de ismételt megkeresés és hosszas rábeszélés után beadta derekát, felállította a nép által úgynevezett „piculás“ bankot. Első sorban az volt a kérdés, hogy a községben ki vezesse a szövetkezet ügyeit? Rám és a tanítóra gondoltak s kértek, hogy mi ketten vállaljuk el a vezetést. De mivel nem láttuk szükségét a banknak s mivel egyházi állásunkkal összeférhetetlennek hittük a felajánlott hivatalt: hajthatatlanok maradtunk, semmikép el nem fogadtuk.

Volt itt a faluban egy, felelőbb iskolában is tanult, 50 év körül járó úri ember, a faluban levő egyetlen úri lak amott a község nyugati szélén, az ő tulajdona, abban lakott és hetven hold jól mivelt birtokából élt. Ez ember önként ajánlkozott, magára vállalta a községi pénztintézet vezetését, az elnöki tisztelet, a pénztárnoki és könyvelői hivatalok mindenikét teljesíteni fogadkozott.

A nép öröme nagy volt a felett, hogy jelzett úri embert megnyerhette; magam is megnyugvással voltam iránta; a dolog úgy ment, mint a karikacsapás! A bejelentett és pontosan fizetett üzletrészek után a szövetkezet tizenötezer forintig volt jogosult pénzt kérni a központból, mit három év alatt le is hozatott. De kérő még mindig találatván, a vezető úr a közel városi takarékpénztárakhoz fordult, hogy segítsen azokon, kiknek pénz kellett. A kérőknek csak két nevet kellett a váltóra írni, harmadiknak szívesen írta oda saját becses nevét. Az intézet vezetője nagy népszerűséggel birt a vidéken, mindenki iránt nyájias, alázatos, segíteni kész, a társaságokban kedélyes, s emellett mutatós ember lévén a pénzt mindenik takarékpénztár szívesen adta, ha becses nevét a váltókon látta.

De milyen a kaján irigység. — Az érdekes a mindenki által felkarolt derék ember jó hírét, szerencsáját némely emberek bántani merészkedtek. Azt kezdték sugdosni, hogy a szövetkezet ügye nem épen jól áll, a központi felülvizsgáló kifogásokat tett, de a vezető úr a hiányokat kipótolni ígérte, s így elsimult a dolog.... Mások azt rebesgették, hogy ingatlanait kéz alatt eladta s nincs semmije. A gyanúsítás azonban nem mert hangos lenni, mert féltek bántani az általánosan bálványozott férfit.

De váratlan dolog történt a múlt év végén, mint felhőtlen égből lecsapó villám: sújtott a hír, hogy, hogy.... a derék férfiú, mindnyájunk szemefénye.... pisztolylyal véget vetett életének! Még ekkor sem gondoltunk arra, mi néhány nap múlva kiderült. Az a hihetetlen dolog derült ki, hogy a község bizalmával rútul visszaélt azon férfi, kit magasra emelt a közvélemény! Ha valaki 100 forint kölcsönt akart felvenni, ő 2—3 s néha több száz forintról állította ki a váltót, s az adós által nem tudott többletet maga kamatoztatta és törlesztette. Ily eljárással a falu és vidék kilenczven emberét csapta be, egyenként 100 forinttól 1200 forintig menő összegekkel! A szövetkezet pénzeit az

utóbbi pár év alatt szigorúan kezdte beszédni, de a központba semmit sem küldött, a halasztásért folyamodást küldvén fel, jégverés, állatbetegség, stb. hamis okokkal mentvén ki a mulasztást. . . . Ily módon a szövetkezet pénzeinek nagy részét elverte. A bírói vizsgálat alkalmával kitűnt, hogy a szövetkezetnek, egyeseknek és takarékpénztáraknak együtt negyvenhét ezer forint kárt okozott. Ebből fedezve semmi nincs!

Most a nép egy akarattal rám nézett, kért, ismét kért, végül követelte, hogy fölvegyem a szövetkezet ügyét, mert különben kiszámíthatatlan bukás sújtja a község tagjait. Kénytelen voltam engedni s most két úrnak szolgálom. A tavaszi és nyári munkás napokon nem tudunk semmit igazítani a szövetkezet dolgaiban, az üzletrészek heti befizetéseit, az esedékes kamatokat és tőketörlesztéseket csak az ünnepek és vasárnapok délutánján szedhetjük. Ugy tudom így van az más községekben is. . . . A harminczhárom esztendeig folytatott vasárnapi ifjúsági tanításnak vége szakadt, biblia-magyarazatot is csak ritkán és sebtiben tudok tartani, legtöbbször rövid imával végezhetjük az isteni tiszteletet, mert a bank-gyűlésbe kell sietni. . . . A tanító sem végezheti az ifjúság énektanítását. Pár hónappal ezelőtt meghozattam ugyan Deák Gerő tanár khorál-könyvét, mely a kettős és hármas szolamú templomi ének tanításra igen derék kalauz. de hát félre tettük, mert a tanítónak, mint szövetkezeti könyvelőnek, szintén a szövetkezet gyűlésebe kell jönie minden vasárnap délután.

Elég bántom, de nem térhettem ki a kényszerű helyzet elől, mihez már sok oly kellemetlenség is járult. minő előre eszembe sem jutott. A közeli városban levő járásbírósnál a telekkönyvi betekintéseket is én végzem, mert más nem ért hozzá s minden vasárnap referálok az igazgatósági gyűlés előtt az iránt, hogy a befolyt pénzekből kiknek lehet és nem lehet zálogjogi kölcsönt adni, mert hát száz koronán felül csakis úgy adnak. A mint mondtam, már nem kis kellemetlenségem akadt már a miatt is; a kik nem kaphatnak kölcsönt, engem okoznak, azt mondják, hogy az én ajánlatom volt döntő az elutasításban. . .

Érzem, hogy sokáig nem vihetem nem, mert jobb természetemmel ellenkező dologra adtam magamat, mely elszakított valódi hivatásomtól. Nekem menekülni kell innen, de hová? . . . azon tépelődöm! Korom miatt más egyház papjának nem fogad be. A nyugalomba vonulás az, mi kiment ebből a bajból; tán ez. . . . tán valami más. . .

Eddig tartott t. barátom rövid elbeszélése, ezt is gyorsan monda el, mivel beszéde közben két ízben sürgötték meg azon üzenettel: menjen a tiszteletes úr, mert a bank-igazgatók jelen vannak és nagyon várják. Mennie kellett, én is eltávoztam azon szomorú gondolattal: az ember sorsát kikerülni nem tudja!

(Radnótfája.)

Gergely Lajos
ev. ref. lelkész

Különfélék.

= Az országos református tanáregyesület eszméje végre valahára a megvalósulás stádiumába jutott. A „Tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület” választmányára már mintegy 7 év előtt megpróbálta egy egyesületbe gyűjteni a református tanárvilágot, de sikertelenül. Azóta azonban a viszonyok nagyot változtak. A politikai élet terén jelentkező reactio intő jel gyanánt szolgál a tömörülésre s az egymáshoz való közeledésre. Ösztönyszerűleg érzi ezt református tanárságunk is és így történt, hogy az eszme újabb fölvetése alkalmával a *pápai főiskola* lelkes tanárai által kibontott zászló alá csoportosan sorakoznak a ref. középiskolák tanárai. A felhívásra, melyet a tiszántúli ref. egyházkerület kebelén kívül álló középiskolákhoz intéztek, már eddig vagy teljes vagy majdnem teljes létszámmal jelentkeztek a pápai főis-

kolán kívül a sárospataki, miskolczi, csurgói, zilahyi és kecskeméti gimnáziumok, úgy hogy csupán e hat intézetből mintegy 70 tanár fejezte ki az országos református tanáregyesület megalakítására nézve óhaját s nem kételkedünk, hogy a többi 12 középiskola tanári testületeiben hasonló visszhangra lel a meleg föl hívás. Részünkről csak azt óhajtjuk, hogy ne pusztán a középiskolák és theologiai akadémiák, de az egyházunk által fenntartott összes közép- és felsőbb oktatási intézet, tanító és tanítónőképezdek tanárai is csatlakozzanak a mozgalomhoz, hogy így a megalakítandó egyesület az egész református tanárvilágot egyesítse kebelében.

= Ismét az „erdélyi püspöki” cím. A „Dunántúli Pr. Lap” tudósítást közöl a csurgóvidéki lelkészi kör jun. 29-én tartott értekezletéről, melyen az „erdélyi püspöki” cím is szóba került, a szigetvári lelkészi kör megkeresés folytán. A határozat ez: „lelkészi értekezletünk, az úgynevezett „Erdély püspöke” ügyet, mit a szomszéd lelkészi kör értekezlete hozzánk megbeszélés és határozathozattal végett, áttett, nem tárgyalta, mint akkor még különben is tárgyalanná váltat. Ha milleniumi felvonulásunkkor éretlenségnek tartottuk Szerbia részéről a nagy neheztelést a multa mutató szerb zászlóért, mi ott lobogott a Magyarbirodalom lobogói között: az Erdély püspöke elnevezés feletti neheztelésünkért ép úgy ítélhet el bennünket a történelmi emlékeket tisztelő mívelt közönség is. Különben a lelkészi köröknek czélja nem lehet történelmi kérdésekkel s dologi ügyekkel foglalkozni, mert azokhoz világi feleinknek is kiváló köze van, azok ott a gazdák s n. l. külön. éremlegesen nem is érinthetők. A lelkészi köröknek czélja a lelkészi életet vezérlő és mozgató eszméket felvetni s megbeszélni, mik, míg határozottabb alakot nem öltenek, nem is tartoznak a nyilvánosság elé. Oh bölcs együgyűség! Dunántul van-e Ázsiában vagy pedig Erdély, hogy ennyire nem ismerjük egymás ügyeit? Aztán csudálkozunk, hogy az ultramontanizmus hódít mindenfelé, ha mi magunk sem akarjuk egymást megérteni, ha vállvetett erővel nem küzdünk jogos sérelmeink orvoslásáért. A csurgó vidéki lelkészi kör, per analogiam, éretlenségnek nevezi az erd. egyházkerület állásfoglalását „az erdélyi püspöki” cím kérdésében, melyért a történelmi emlékeket tisztelő, mívelt közönség elítélhe. Nohát, ennél éretlenebb határozat még e kérdésben nem hozott. Helyesen jegyzé még a szerkesztő, hogy ez „unikum”. Kapcsolatosan ezzel a M. Sz. után, azt is felemlítjük, hogy „Magyarország tiszti cím- és névtárában” a gyulafehérvári róm. kath. püspökség ez ideig: „erdélyi róm. kath. püspökség” czímen szerepelt; az idei névtárban már „Erdélyi püspökség” néven fordul elő. Bizony, nagy körültekintéssel dolgozik az ultramontanizmus.

= Az 1848. évi XX. tcz. Mióta a Magyar Szó, ez a minden tekintetben független és a protestáns ügyeket annyira önzéstelenül felkaroló, egyetlen újság az 1848. XX. tcz. végrehajtását felszínre hozta és sürgeti: azóta annak hasábjain, egy valóságos kis irodalom fejlődött ki, mely a kérdést minden oldalról alaposan megvilágítja. Addig is, míg a maga helyén, érdemileg foglalkozhatnánk az 1848. XX. tcz. végrehajtásának kérdésével, bizonyos meglepéssel konstatáljuk, hogy a Magyar Szó által megindított mozgalom élénken foglalkoztatja nemcsak a protestáns egyházi köröket, hanem társadalmunk minden rétegét, politikusainkat úgy, mint a napi sajtót. Tökéletesen egyetértünk a M. Sz.-val abban, hogy ezt a kérdést nem szabad pusztán felekezeti kérdéssé tenni. A 48-iki törvényhozásnak egy nagy diadala volt a XX. t. czikk, éppen, mint a többi, melyekben a nemzeti közakarat nyilatkozott meg. Végrehajtását is a nemzeti közakaratnak kell, hogy követelje, mert csak így teremtheti meg, az állami szempontból is annyira fontos, felekezeti közti békét. De nem értünk egyet az ultramontan sajtó ama

nyilatkozatával és tiltakozunk is ellene — mintha „az 1848. XX. tcz. végrehajtását a Bánffy-féle protestáns politika, az erdélyi püspöki czimmal üzőtt ámtás után dobtá volna a nyilvánosság elé.“ Ez a kérdés 1848. óta a nyilvánosság előtt van, csak hogy mi protestánsak, a jobb jövő reményében, türtünk és végrehajtását nem sürgettük. Most már eléggé meg van érve arra nézve, hogy végrehajtását követeljük.

= **A korponai öt pont.** A korponai választókerület polgársága képviselő jelöltje, Ivánka Zsigmond elé öt pontból álló javaslatot terjesztett, melyekben összefoglalja mindama kívánságot, melyeket óhajtaná, hogy a parlamentben megvalósíttassanak. A képviselő-jelölt „gondolkodó figyelmébe“ ajánlt pontok, rövid kivonatban, a következők: 1. Az 1848. XX. tcz. végrehajtása. 2. A vasárnap megünneplésére és a korcsmai mulatozás megszüntetésére állami részről is tétessék intézkedés. 3. A felekezetenküliség töröltesse el. 4. Az 1868. LIII. tcz., a vegyes házasságból született gyermekek vallását illetőleg, állíttassék vissza. 5. Hontvármegyében a békeség mozdíttassék elé. Ivánka Zs. képviselő jelölt ezeket a pontokat helyeselte és a maga részéről elfogadta. Csupán kettőt jegyzünk meg: egyik, mi a magunk részéről mind az öt pontot nem írunk alá, mert nem szeretnők az egyházpolitikai harcot újból elől kezdeni. Nekünk békeségre van szükségünk. Másik az, hogy az ultramontán sajtó ujongva hirdeti, hogy ime, a protestánsok is reversalist vesznek s ez által az ő álláspontját igazolják. A reversalis, mint a gondolat és vélemény szabadság békóba verése. merőben ellenkezik a protestántismussal. Itt egyébről nincs szó, minthogy ezeket a dolgokat a képviselő jelölt figyelmébe ajánljuk. Ez pedig nem reversalis.

= **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** idej közgyűlését Miskolcra fogja megtartani szeptember hó 19-ik és következő napjain. Az ottani rendező bizottság terjedelmes tájékoztatót bocsátott közre, melyben felszólítja a résztvenni akarókat, hogy ebbeli szándékukat aug. hó 20-ig jelentsék be az evang. püspöki hivatalhoz, hogy kedvezményes vasuti jegyről és szállásról ideje korán gondoskodhassanak. A tájékoztató szerint szept. 19-én lesz az Elnökség fogadása, az nap d. u. 4 órakor közgyűlés az ág. evang. egyház tanács termében, este ismerkedési estély. 20-án d. e. 9 órakor isteni tisztelet az avashegyi ref. templomban, 10 órakor disz közgyűlés az evang. egyház templomában. Ebéd után kirándulások többfelé. Részletes programot később fog kiadni a rendezőség.

= **Nyilatkozat** Tudomásunkra jutott, hogy valaki, a temesvári ev. ref. egyház nevében — templom... építésre — házal és adományt gyűjt. Kérjük szépen a lelkész urakat, hogy az illetőt tartóztassák le, mert mi ilyen gyűjtésre senkinek semmiféle megbízást nem adtunk. Temesvár, 1901. jul. 20. Czöndör Sándor k. gondnok Szabolcska Mihály lelkész

= **Papválasztás.** Az erzsébet városi egyházközségben jul. hó 21-én ejtetett meg a papválasztás. A közbizalom **Koréh** Endre pesti segéd-lelkészt hívta el a szép és nagyfontosságú állásra. Óhajtuk, hogy új lelkész aa. ahozzáfűzött várakozásnak megfeleljen!

= **„Visszatérés.“** Ezen a címen a Gyulafehérvárt megjelenő „Közmívelődés“ idei 29. számában a következő kis hirt olvassuk: „Folyó hó 9-én Szamosújvárt Fülöp Gáspár kéri nyugalmazott ev. ref. kántortanító és neje Kánior Anna, a róm. kath. Egyházba visszatértek. Az agg házaspárnak gyermekei, egy fiú és egy leány már megelőzőleg tértek vissza.“ Eddig a hír. Mikor olvastuk, nem akartunk szemeinknek hinni. Való-e ez? Elővettük egyházkerületünk 1900. évi Névkönyvét és ime, a kéri egyháznál csakugyan ott áll **Fülöp** Gáspár énekvezér tanító neve, kinek hivatali éve 44. Az 1901. évi Névkönyvben már nem szerepel. Tehát semmi kétség, hogy egy ev. ref. énekvezér-tanító lett hitelen és háládatlan egyházához, mely neki 44 éven át kenyeret adott. Hogy a szegény

öreget mi vitte erre a lépésre, nem tudjuk. Lehet, hogy itt is ama titkos jótékony kéz működik, mely már annyi hivunket törbe csalta! De már azt tudni akarjuk, hogy volt egyházától kap-e fizetést valami czímen, mert ha igen, akkor áttérésével arra igényt többé nem tarthat

= **A kecskeméti ev. ref. jogakadémián** a beiratások szeptember hó 1—8 ig tartanak; szeptember 8—15-ig folyamodás útján a tanári kar, október 15-ig nyomós okból a jogakadémia igazgató-tanácsa adhat az utólagos felvételre engedélyt. Beiktatási díj 20 korona. Félévi tandíj 30 korona. Az alapvizsgálatok szeptember 1—15-ig tartanak. Alapvizsgálati díj 24 korona. A tápintézetben a joghallgatók havonként 15 koronáért kaphatnak ellátást.

Hivatalos rész.

3131—1901.

FELHIVÁS

valamennyi esperes és lelkész atyánkfíához.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr ő nagyméltósága folyó évi 48527 szám alatt kelet leiratával a kongruás lelkészek jövedelmének megállapítása tárgyában a kiigazítási kérések benyújtására folyó évi augusztus 20-ikáig zárhatóidőt tűzött ki.

Felhívjuk az összes érdekelt lelkészeket, hogy úgy a saját, valamint az általuk adminisztrált jelenleg üres lelkészségek részére megállapított jövedelem kiegészítése ügyében — a mennyiben törvényes alapon kiigazítással élhetnek — jogosultaknak érzik magukat, okmányolt a Miniszter úr ő nagyméltóságához intézett kérvényeket szolgálati uton legkésőbb folyó évi augusztus hó 10-dikéig ide terjeszszék be.

Esperes atyánkfíait pedig felkérjük, hogy a kiigazítási kérésekre nézve a lelkészeket szükség esetében utasítani és hozzájuk beérkezendő kéréseket legkésőbb folyó évi augusztus 10-én igazgató-tanácsunkhoz czimezve postára adni sziveskedjenek.

Dr. Bartók György,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

3196—1901.

KÖRRENDELET.

Valamennyi esperes aa. és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. tanácsának.

Felhívjuk a t. esperes aait és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek t. tanácsait, hogy az érvényben levő egyházmegyei és egyházközségi szabályrendeletek 1—1 írott vagy nyomtatott példányát 15 nap alatt igazgatótanácsunkhoz központi levéltárunk számára megküldeni sziveskedjenek

Kolozsvárt, 1901. július hó 29-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök

Maksay János,
számvevő.

598—1901.

FELHIVÁS.

A deési ev. ref. egyházmegye összes lelképásztoraihoz.

A Kovács Endre féle alapítvány, évi 400 korona kamataival, 100—100 koronás részletekben, az alapító levél értelmében, évenként azon lelkésztársaim segélyeztetnek, kiknek nagy családjuk van; gyermekeket iskoláztatnak; betegség vagy más elemi csapás által lesznek sujtva.

Kik az említett okok alapján erre igényt tarthatnak, a m. igazg.-tanács 2775—1901 sz. leiratára való hivatkozással felhívom, hogy 1900. évi július hó 1-től 1901. évi július hó 1-ig esedékes kamatoknak, segély czímen leendő kiutalása iránti folyamodásukat *azonnal*, jövőben pedig minden év május hó 1-ig hivatalomhoz juttatni sziveskedjenek.

A deési ev. ref. egyházm. esperesi hivatalából.

S.-M.-Berkeszen, 1901. július hó 25-én.

Pap István,
ev. ref. esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bármintve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre...
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Szilágyi Dezső.

(Szül. 1840. Meghalt 1901.)

Szilágyi Dezső meghalt! Felhőtlen égből csapott le a villám július hó 31-én, és egész váratlanul terítette le azt a szellemóriást, kihez hasonlót egy században, alig egyet-kettőt ad az isteni gondviselés egy nemzetnek. A magyar nemzet pedig hálás kegyelettel borúl le koporsója mellett és áldva magasztalja az isteni gondviselést, hogy e nagy, e választott férfit neki adta.

Hadd vegyüljön a nemzeti gyászba az evang. reform. anyaszentegyház kegyeletes érzése is, hiszen a glóriából, mely dicsőült homlokát környezi, egy fénysugár reánk is ragyog, mert egyházunknak volt hű fia!

Kidőlt az ércoszlop Zúgása megrázkódtatta a levegőt, megremegtette a sziveket. De neve, emléke az új Magyarország történetében ragyogó betűkkel lesz megörökítve, mert hozzája fűződik az igaz magyar nemzeti érzület testeit öltése; hozzája amaz ős, nemzeti erőknek kibontakozása, melyeket annyi századokon keresztül Prometheusként, lelánczolva tartott a korszellem.

Kialudt a világító fáklya De nagy, teremő lelkének csodálatos alkotásai, késő századokig fognak világítani, mert a mi örök, maradandó, a felett nincsen hatalma az enyészetnek.

Szilágyi Dezső ércoszlop volt. Hatalmas vállain nyugodott a nemzeti alkotmány. Annak bástyáit hiába ostromolták, visszapattant minden csapás, s a támadókat sebzé meg. Őrálló volt, kinek egyetlen tekintetétől földre borúlt az ellenfél Világító fáklya, melynek fénye nemcsak nemzeti életünk egét ragyogta be, hanem annak határain is messze, túl hatott; tüzes nyelv, mely gyújtott, perzselt, ha kellett, de a sebeket a szeretet gyógybalzsamával kötözte be és fényétől új élet támadt mindenfelé.

Élete, munkálkodása, jó részt, a haza szolgálatában folyt le. Az egyházi élet kisebb munkáiban, közvetlenül nem igen vett részt. Nagy alkotásokra volt hivatva, a kisebb munkát hagyta másra. De, mint az egyetemes konvent tagja és a dunamelléki egyházkerület főgondnoka: döntő szerepet játszott így is az egyetemes magyarországi ref. egyház életében.

Ércoszlop, őrálló és világító fáklya volt itt is. Neve, egyetlen szava elégséges volt arra, hogy az ultramontanizmus hódító hadjáratát mérsékelje, mert jól tudta, hogyha az apró csatákat meg is nyeri: de a döntő csatánál ott lesz Szilágyi Dezső is, kinek lángpallosa előtt, le kell raknia rozsdás fegyvereit. Távolról bár, mint a nap, de lelkének fényével, isteni erejével vezérelt, védett, oltalmazott.

Magyar volt. Kálvinista volt. Benne egyesült a magyar ember lángoló hazaszeretete és a kálvinizmus hit- és gondolat-szabadsága; s lelkének e páratlan nagy kincsét a haza oltárára rakta le.

Legyen érette hála a magyarok Istenének!

Vajda Ferencz.

A protestáns pap személyének és működésének jelentőségéről

Vajda Ferencz felolvasása az erdélyi ev. ref. egyházkerület Egyházi Értekezletének Székely-Udvarbelyt 1901. máj. 31-én tartott közgyűlésén.

(Folytatás és vége.)

8. Ha a protestantizmus a hit és erkölcsi szabadságnak, mint az istenországa két lényeges tényezőjének szolgálatában áll: mi természetesebb, mint az, hogy első sorban magának a protestáns papnak kell szabadnak és függetlennek lenni, hogy a reá bízottaknak hű sífára lehessen. Szabadok vagyunk-e ma: ez a kérdés. Ha a szabadság fogalmát és feltételeit eszményi magaslatról nézzük, és éppen az előadottak után akarjuk a mérleget megállapítani azt kellene feltehnünk, hogy a mienknél szabadabb religio és nálunknál szabadabb papi testület nincs. Ugyde, az eszme mindig e földi életben ölt test, itt realizálódik: a mérleg másik serpenyőjébe tehát a *való életet* kell állítanunk. A mindennapi életben működésünknek, szabad tevékenységünknek két akadály van. Egyik *belső*, másik *külső*. A belső akadály *egyházainknak és így a lelkész karnak is szegénysége*; a külső akadály: *a felekezeti közti helyzet egyenlensége*.

A belső akadályt illetőleg, a kongrua korántsem szanálta egészen a helyzetet, mert a mellett még mindig fenmarad a *kepe rendszer*, és a kánonika porciókban való *gazdaskodás*, mint egyik jelentény forrása a papi fizetésnek. Hogy mindkettő mennyire szárnyát szegi a lelkipásztori működés szabadságának: azt nem szükség részletesen igazolnom, amugy is ismeretes minden paptársam, sőt egyházunk minden tagja előtt. Szinte fülembe cseng Idvezítőnk mondása: *»a ki kezét az eke szarvára veti és azokra néz, melyek háta megett vannak: nem méltó az Isten országára.«* Az állam a maga hivatalnokainak a fizetését akként rendezte, hogy felállította a fizetési rangosztályokat. Ennélfogva minden állami tisztviselő, szolgálati évei szerint, magasabb fizetési osztályba jut. A papi fizetéseknél még csak a minimum van megállapítva, 1200, illetve 1600 koronás összegekben. Önként felmerül a kérdés: *nem lehetne-e útját módját találni annak, hogy a papi fizetések is, fizetési rangosztály szerint, állapíttassanak meg?* Ha igen, nem kellene e tekintetben mozgalmat indítanunk, talán éppen a 1848. évi XX. t.-cz. szellemének értelmében? Mennyire mas reményben lépne ki akkor egy ifjú ember, mondjuk egy IV. osztályú egyházba, ha tudná, hogy vénségére fizetése legalább annyira emelkedett, miből terhes családját tisztességesen eltartathatná. Ez a körülmény kizárná az *örökös papvándorlást* is, s hathatósan befolyrna arra, hogy a pap az Isten igéjének szabad és független szolgálja legyen!

Mi a külső akadályt, a *felekezet közötti helyzetet* illeti, annyi tény, hogy a viszonyosságra, az egyenlőségre számos törvényeink vannak. De, az is tény, hogy ezek jóformán csak papíron léteznek, és nem az életben. Itt, két egyenetlen számú és erejű hadsereg áll egymással szemben: a katolicizmus és protestantizmus. Amott van a külső erő és hatalom; itt pedig a belső, az Isten igéjének ereje és hatalma. Az erkölcsi erő a phisikai erő felett győzedelmeskedni nem képes. A katolikus áramlat, a pápismus világuralmi törekvése, Franciaországban, Ausztrián át, hozzánk is elérkezett. Erősebb, hatalmasabb aligha volt, mint most. Befolyását nemcsak a protestantizmus megbénításában, hanem az ország kormányzásában is akarja érvényesíteni. Ezen jelszó alatt áll a *katholikus néppárt*.

Ránk nézve, az eredmény az, hogy jogainkat nem érvényesíthetjük sem egyházainkban, sem iskoláinkban, sem a társadalmi életben úgy, mint azt a viszonyosság elve megkívánná, hanem minden köz- és állami dolog kath. jegyben születik meg és szenteltetik meg.

Úgy hiszem, hogy immár elkövetkezett az *időknek ama teljessége*, midőn a protestantizmusnak nem szabad többé passiv szerepet játszani: tőrni és hallgatni, hanem évszázados küzdelmek árán megszerzett és törvénybe iktatott jogainak, a gyakorlati életben is, érvényt kell szerezni. Törése, hallgatása *veszélyt rejtene magában nem csak az egyházi, hanem az állami élet szempontjából is*. Hanem, kérünk, követelnünk kell, hogy az 1848. XX. t.-cz. 2. pontjában kimondott *»tökéletes egyenlőség és viszonyosság«* valószínűsítse meg. Kérünk, követelnünk kell, hogy azon t.-cz. 3. pontja értelmében *»egyházi és iskolai szükségleteink közálladalmi költség által fedeztessenek«*, autonómiánk sérelme nélkül. Ezt kérni jogunk van, már csak azon erkölcsi szolgálatok fejében is, melyeket a protestantizmus az erkölcsi vallásos életben, a nemzeti kultúrában, a humanizmus terén teljesít. Hiszen végeredményében minden munkánk oda irányul, hogy a magyar nemzet mívelt, fenkölt gondolkozást nyerjen, s a haza nagy legyen.

Végezek és felolvasásomat *Pfleiderer* gyönyörű szép hasonlatával zárom be. A kereszténységben két áramlat küzd egymással katolicizmus és protestantizmus. A katolicizmus *a zsidó kereszténységet*, a protestantizmus *a páli kereszténységet képviseli*. Amaz a cselekedetekre, ez a hitre támaszkodik, s így a kereszténységet, a maga valóságában, egyik sem meríti ki. Szükség van a kettőt egyesítő, magasabb irányzatra: a *jános kereszténységre*: a szeretet evangéliumára. (Religionsphil. III. Aufl. 324. §.)

A protestáns pap működésének végcélja nem lehet más, mint az, *hogy a szeretet evangéliumát átvigye az életbe*. Ha ezt meg tudjuk tenni *mienk a jövőre*!

Ennek érdekében, benyújtom a következő *határozati javaslatokat*

I. Az egyházépítési munka minden lelkészre nézve, *kötelezőleg* mondassék ki, s az esperesi vizsgálatkor, a kérdő pontok során, vétessék számba. Feltétlenül fentartandó azonban, a lelkész egyéni szabadsága és az egyház autonómiája.

II. A hitoktatás sikerének érdekében, a vallásantitási tanterv revideálandó az egész vonalon, s annak megfelelően a kézikönyvek is átalakítandók.

III. Hitoktatásunk kapcsán a tanítóképző intézetekben, nyújtunk a tanítójelölteknek bizonyos fokú *liturgiális képesítést*, hogy annak mértékéig, szükség esetén, az egyházi szolgálatban ők is aktív részt vehessenek.

IV. Létesítsünk diakonissa képző intézetet.

V A protestantizmus, s annak kebelében a pap-ság, csak úgy töltheti be sikerrel hivatását, ha a felekezeti közti egyenlőség és viszonyosság, gyakorlatilag is megvalósíttatik. E célból szükséges, hogy az állam hajtsa végre az 1848. XX. t.-czikket; szabályozza a szektákat, és biztosítsa jogaink szabad gyakorlatát. Ez feltétlenül maga után vonja a papi fizetések, fizetési osztály szerinti rendezését, és egyházainknak magasabb arányban való segélyezését. Vezérlő elv az egész vonalon: a protestáns hit és erkölcsi szabadság, s egyházaink autonómiája!

A „Közhasznú Szövetkezet“

az egyházak szolgálatában.

Nagytsz. Csekme Ferencz, görgényi derék esperes aa., kit életrevaló és praktikus ideáiról mindnyájan oly előnyösen ismerünk, a „Közhasznú Szövetkezet“ igazgatóságához intézett levelében mutatott rá arra a figyelmet érdemlő körülményre, hogy az egyházak mily

¹ *Jegyzet.* E dolgozat megírásánál a következő munkákat használtam föl. *Pfleiderer*: Religions-philosophie III. A. *Lang*. H. Stunden der Andacht. *Graul*: Unterscheidungslehren d. verschiedenen dr. B. *Hase*: Polemika, Calvin: Institutiones etc.

előnyösen használhatják föl a Szövetkezetet betéti pénztárként, autonomikus jogaik legkisebb sérelme nélkül.

A Közh. Szövetk. ugyanis benne van a m. kir. postatakarékpénztár cheque és clearing-forgalmának kötelékében, minélfogva üzletfeleivel teljesen költségmentesen és a lehető legnagyobb könnyedség és biztonság föltételével érintkezhetik.

Amint az egyes üzletrészesek, akként az egyházak is, egyszerűen befizetési lapok útján a helybeli, vagy a legközelebbi postahivatalnál eszközölhetik a takarékpénztári betét elhelyezését, mely eljárás által a pénzküldés bonyolultabb, költségesebb és egyuttal veszélyesebb proceszuszusától vannak fölmentve.

A betét után esedékes kamatoknak, avagy a szükséges tökerészleteknek a szövetkezettől való fölvétele hasonlóan egyszerű és kényelmes módon eszközölhető, és pedig akként, hogy a szükséges összeg nagyságáról és az esedékességi időről, pár nappal előbb, értesíti az egyház a szövetkezetet, mire az rögtön fizetési utalványt eszközöl ki a postatakarékpénztártól, melyet azután költségmentesen küld el a pénz fölvételére meghatalmazott papnak, vagy gondnoknak, ki is ezzel az utalvánnyal bármely postahivatalnál fölveheti az utalványozott összeget.

De nemcsak a pap, gondnok, vagy más egyházi meghatalmazott, hanem bármely más harmadik személy vagy cég és intézet részére is eszközölhető fizetés az ily postatakarékpénztári utalványokkal, úgy, hogy az egyház ez úton valamely pénzügyintézetnél, magán személynél, pl. építési vállalkozójánál stb.-nél fennálló tartozását is kiegyenlítheti, anélkül, hogy a pénz fölvételének és kézbesítésének kétszeres költségével, kezelésével, őrzésével és elszámolásával volna terhelve.

A mennyire könnyed és kényelmes, mindennek fölött pedig biztos az állam garanciája mellett működő postatakarékpénztári cheque-forgalomnál ily módon való igénybevétele, ép oly megnyugvással lehetnek az egyházi előjárók magának a Közh. Szövetk.-nek megbízhatósága iránt is, mert hiszen a különös véletlen legnagyobb részben épen anyaszentegyházunk nagyérdemű vezetőit, illetve kipróbált munkásait állította a szövetkezet élére is, kiknek féltett kincsük, dédelgetett gyermekük az ifjú intézmény, melynek fejlesztése és fölvirágoztatása érdekében egyesült erővel, önzetlenül munkálkodnak.

Valóban csak a különös, de szerencsés véletlen következménye az, hogy azok vették kezükbe szövetkezetünk ügyét is, kik az erdélyi ev. ref. anyaszentegyház magasrendű érdekeinek szolgálatában kiváló érdemeket szereztek és ennek elismerésül egyházi bizalmi állásokat töltenek be, mert ezek a lelkes férfiak, kik a vékony csermelyként megindult, de a hatalmas folyamává való fejlődés minden föltételével bíró szövetkezet első igazgató választmányát és igazgatóságát alkotják, nem felekezeti pozíciójuknál fogva, hanem erős nemzeti érzésük alapján és a nemzeti intézmények támogatására irányuló áldozatkészségük folytán nyerték e szép, de felelősségteljes bizalmi állásukat is, mely részükre busás tantiemeket soha sem fog hozni, de minden bizonnyal meghozza rövid idő alatt azt az erkölcsi elégtételt, hogy egy magyar nemzeti kultur-célokat szolgáló intézmény alapítóiként fognak hálásan említetni.

Sajnos, hogy e lelkes férfiak tiszteletreméltó névsorában, tehát e magyar nemzeti kultur-célokat szolgálatára alakult intézmény pártolói között nélkülözzük annak a társadalmi osztálynak képviselőit, mely tekintélyénél és vagyoni helyzeténél fogva az ily intézmények megalapítására volna hivatva és a mely a dicső ősköztől örökölt fényes név súlyával igen gyakran a rideg üzleti spekulációra alapított vállalatokat is támogatja. Hisszük azonban, hogy a tartozkodás csak ideiglenes jellegű és hogy az apróbb erők tömörülésének, a szövetkezés hatalmának jótékony eredményei után e

társadalmi osztály tagjai is részt fognak kérni abból a munkából, mely az irántuk méltán nyilvánuló tisztelet öregbítésére, czímerük koronájának ékesítésére szolgálhat csupán.

Az igazgató-választmány és igazgatóság ilyen összealkotása ad tápot némelyek ama vádszerű ráfogásának is, mely szerint a Közh. Szövetk. tisztán ref. felekezeti célokat szolgáló intézmény s mint ilyen szeparatistikus törekvésű institució: általános rokonszenvre és pártolásra nem találhat.

E vád azonban merőben légből kapott és tájékoztatatlanságon alapuló, mert hisz az intézet alapszabályai félreérthetetlenül elrendelik, hogy az elérendő tiszta jövedelem *magyar nemzeti alapon nyugvó kultur- és humán* célok szolgálatára fordítandó, minthogy azonban az ily nemzeti alapon nyugvó művelődési és közjótékonyági munkálkodásnak legteljesebb mértékét, itt Erdélyben, épen a kálvinista egyházban találjuk föl, mely nemcsak iskoláiban, hanem templomi katedrájában és az élet minden változataira kiterjedő egyháztársadalmi munkásságában is kiváltképen magyar önként következik, hogy ily közvetett módon az ev. ref. egyház intézményei birnak első sorban igénnyel arra, hogy a szövetkezeti pénzügyintézetnek mint eszköznek, a cél biztosítására szolgáló jövedelméből részesüljenek.

Ilyen értelmezéssel igaz és helyes az a fölfogás is, mely a Közhasznú Szövetkezetet a Péter Antal, m. n. csáni pap aa. által tervelt papi szövetkezetnek tekinti, mert ennek is, mint általában minden helyi vagy országos érdekű és kulturális célú társadalmi intézménynek megteremtői valóban a kálvinista papok, kik korlátolt vagyoni viszonyaik dacára is mindig elől járnak ott, hol nemzeti irányú művelődési célok biztosításáról van szó. Ez a körülmény nyújtja azután hatalmas garanciáját annak is, hogy a szövetkezet, rövid idő alatt, számottevő intézménnyé fog fejlődni, mert a népszerű rétegeire jótékony befolyással bíró papság propagandája eredménytelen nem maradhat. Ugyanily kedvező kilátást biztosít a ref. papok részvétele az intézet működésére nézve is, mert a mely pénzügyintézet ily tekintélyes és komoly, erkölcsi szilárd és a cél fontossága által lelkesített tagokat bir intézők és informálók gyanánt, az a reális előhaladás biztos reményével indulhat utjára.

Csekme Ferencz aa. előlismertetett indítványának ismételt figyelembe ajánlása mellett, egyházkerületünk egyik vezérférfiának szövetkezetünkre vonatkozó szavaival végzem e sorokat: »Fölötte kíváncsi és indokolt, hogy az annyira hasznos intézményt az érdekelt körök minél jobban méltányolják és fölvirágoztatásához minél többen hozzájáruljanak.«

Kádár János dr

Szükséges-e ev. ref. énekvezér-organista külön intézet szervezése vagy felállítása?
s ki lehet ev. ref. énekvezér-organista?

(Folytatás és vége.)

Igaz, hogy mi azt tanultuk és tanítjuk, hogy két szakramentumunk van u. m. a keresztség és Urvacsora, de én mint prot. pap is hármát fogadnék el... az előbbi kettő mellé tenném a harmadikat is t. i. *az ige hirdetést*, mert Jézus Kr. azt mondotta: »elmen-vén tanítsatok minden népeket, megkeresztelvén őket az atyának, fiunak és szent léleknek nevében.«... Ha tehát a keresztség szakramentum, melyet Jézus Kr. egyenesen és nyilván rendelt: úgy méltóan szakramentum lehet, sőt kell is hogy legyen az evangéliom hirdetése, is mert Jézus Kr. ezt egyenesen és nyilván rendelte, sőt Jézus Kr. a keresztség elébe tette a tanítást, az evangéliom hirdetését, azt az utasítást adván tanítványainak, hogy elsőbbsen tanítsanak s az-

után kereszteljenek, s ha sakramentum a keresztelés, melyet Jézus Kr. rendelt, úgy méltóan lehet sakramentum a tanítás a Jézus evangéliumának hirdetése is.¹ Ő általa tehát a tanítás és keresztelés egyszerre rendeltetvén, mint oly vallásos cselekmény, melyben mindkettőben meg van a külső jegy s mindkettőhöz az isteni kegyelem ígéretei vannak csatolva: A tanításban külső-jegy a szavakban, beszédekben halható evangélium, melyről azt hirdetjük és tanítjuk, hogy, a ki azok szerint él s jót cselekszik, az idvezül éppen úgy, mint a ki megkeresztelkedik. Valóban nem is tudom miért adta át a prot. papság a szószékbe felmenés, az igehirdetés csak olykori jogát is az arra nem hivatott énekvezéreknek, énekvezér orgonistáknak, midőn már régebbi egyházi törvényeink megrendelték hogy: „a mesterek papjaik honn nem létében a szószékbe felmenni ne merészeljenek, hanem a pulpitus mellől mondjanak könyörgést.”

Szent hely a templom, de szentebb a templomi szószék, honnan nem elég egy betanult templomi beszédet elmondani, elszónokolni, hanem az arra hivatottság, s képzettség kellékeivel kell fellépni annak: a ki onnan az Isten igéjét, akarja hirdetni Jól tudom, a szent írásból, hogy királyi papság, szent nép vagyunk mindnyájan, s a bibliát szabad mindenkinek olvasni s saját józan értelme szerint magyarázni, de Jézus is kiválasztotta az arra hivatottságot érzett első tanítványait, mint ma is kiválasztatnak, befogadtatnak ev. ref. theologia akademiáinkba az arra készülő ifjak.

Legyen tehát a templomi szószék és Urasztala a papé, mint a róm. kath.-nál papé a szószék és oltár; az orgonázás és éneklés, esetleg a szükség parancsolatjából, mondandó könyörgés, az énekvezéré, vagy énekvezér orgonistáé, de csak is mindég az orgona vagy éneklő hely mellől. Így lenne helyre állítva régi tekintélye templomi szószékeinknek, mert nem rigmus mondó hely az, hová mindenki felléphet. Hogy pedig, énekvezéreink, vagy énekvezér orgonistáink a szükség olykor-olykori fennforgó, parancsolataiból ne csak könyörgéssel végezhessek az isteni tiszteletet, készítetténék a tehetségesebb lelkészek által oly felolvasandó egyházi beszédek, melyek az énekvezérek által a pulpitus mellől felolvashatók lennének s a hol nincs az orgona a templomi gyülekezettel szembe: vitetnék ott az ellenkező irányba, mint a sepsi-szent-györgyi ev. ref. templomban is tétetett, hogy a templomi gyülekezet legnagyobb része láthassa. Erre annál nagyobb szükségünk lenne mindentűt, mivel a mi egyszerű kálvinista templomainkban nincsenek másféle áhittatosságra gerjesztő külső jelek: az orgonán, papi szószéken és az effelé helyezett koronán kívül. — Nincs vissza tetszőbb, nézetem szerint, annál, mint a hol a szép orgona a templomi gyülekezett háta mögé van helyezve, mintegy eldugva, hogy a hívek ne lássák áhittatosságra gerjesztő külalakját, díszét. — Az iskolás gyermekeknél is az érzékeltetve tanítás előnyösebb lévén, méltán alkalmazható ez a felnőtt hívekre is. Itt is külső látható s halható módon kell bennük felébresztetni, hogy Isten házába mentek és érkeztek, nem pedig egy üres magtárba, melyhez hasonlítá egykor egy lutheránus a mi oltárnélküli kálvinista templomunkat.

Mert valóban más egy róm. kath. és más egy ev. ref. templom, ott, a mi fő, az oltár a néppel szembe lévén, az orgonát a templomi gyülekezet háta mögé kell tenni, de mi ev. reformátusok miért tegyük azt, midőn nem csak hallhatjuk, hanem még látjuk is az orgonát és éneklő énekvezért; ez kettős irányu benyomás, mélyebb és maradandóbb lévén, inkább felbuzdítja az emberben a vallásos s Istenhez vágyó szent érzéseket.

Vegyük e mellé még az is, hogy azon templomban, hol az énekvezér orgonista — a pap távolléte alkalmával — sokszor végzi egyedül az isteni tiszteletet:

azt ott mindenki nemcsak halva, de meg érzékelte: azt ott mindenki nemcsak halva, de meg érzékelte látva is kellemesebb benyomású érzések között van, mint az olyan templomban, hol az orgona és énekvezér az egész gyülekezet háta megett lévén, csak hallják hogy hátok megett valaki felváltva énekel és orgonáz s esetleg könyörög, vagy még felolvas is: de nem láthatják annak áhitat és buzgóság teljes alakját, ábrázatát, melyekből az imádkozni vágyó, szent lelkesedésre bűzduzhat.

A templomban a lelkész és énekvezér orgonistának kell, hogy együtt egy szép egészet képezzenek, s az egymást felváltó, odaadó, ügybuzgó, lelkes szolgálat által, egyszerű, de fenséges isteni tiszteletünk becsét és méltóságát emeljék, híveink vallásos érzéseit felbuzdítsák s Istenhez vezessék. Mert hiába könyörög buzgón a pap, s hiába prédikálja a legszebben kidolgozott beszédet szónoki hévvel és erővel, ha nincs az azt megelőző szép orgonázás és áhitattaljes szép éneklés.

Újból is hangsúlyozom tehát szervezését és felállítását egy énekvezér orgonista intézetnek, vagy, ha nem is egy külön intézetet, hanem legalább valamelyik főtanodánknál egy pár évi tanfolyam megnyitását. Mert, a mint látszik, a külön énekvezéri, vagy énekvezér orgonistai állomásaink, nem hogy kevesbednének sőt szaporodnak, a mint szaporodnak a községi vagy még inkább állami iskoláink. A kérdés alatti pár évi tanfolyam megnyitásával legalább elég lenne téve a kezdetlegességnek s a fennforgó nagy szükség parancsolatjának, melyet az anyagi erőhöz mérten ki lehetne bővíteni s a kor és szükség kívánalmainak megfelelővé tenni.

Ha nem gondoskodik az állam az énekvezér-orgonisták képzéséről, gondoskodjanak az arra hivatott egyházkerületek, melyeknek leginkább áll érdekükben s mindjárt segítve lesz a fennforgó s halaszthatatlan égető nagy szükség. Vajha nem hiúság, s nem feltűnési viselkedésből tett felszólalásom pártolásra találna s megvalósulást nyerhetne!

Csissér Zsigmond.

Tankó József borbereki ev. ref. lelkész jubileuma

Alvincz-Borberek község megható szép egyházi ünnepélynek volt színhelye július hó 28-án, melyet a gyulafehérvári ev. ref. egyházmegye **Tankó József** borbereki agg lelkész 50 éves papi jubileuma, s a koronás arany érdemkeresztrel történt legmagasabb kitüntetése alkalmából rendezett.

Kora reggel megkezdődött a kocsik robogása, szállítva a vendégeket, kik a jó öreg **Tankó** bácsit üdvözölni messze vidékről összesereglettek.

Már jóval 10 óra előtt gyülekezett az idegen papság és közönség nagytszletű **Benedek** Károly alvinczi ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző lakásán, honnan zászlók alatt vonult át az ünnepély tulajdonképeni színhelyére, Borberekbe.

A közönség sorában, az egyházmegyei papságon kívül, kik teljes számban megjelentek, ott láttuk méltóságos **Zeyk** Gábor egyházmegyei főgondnok, országyűlési képviselőt; a vármegye képviselőjében **Pongrácz** Géza főszolgabíró továbbá nagys. **Nemes** Sámuel törv. elnököt, **Kormos** járásbíró stb. stb. s Alvincz község színe-javát.

A harangok mélabús zúgása jelezte a megérkezést, valamint az ünnepély kezdetét. Zsufolásig megtelt a kis templom, mely csaknem éltelennek bizonyult az óriási közönség befogadására.

Makkay Dániel szásvárosi ref. kántor művészi orgonajátékától átszellemült ünneplő közönség halotti csendben várta az ünneplő agg-lelkésznek megérkezését, kit paptársai sorfalat képezve vártak a virágokkal és zöld galyakkal díszített templom előtt.

¹ E különben figyelemre méltó cikknek, ezen passusával nem értünk egyet. H. szerk.

Igazán könnyekig megható látvány volt a 84 éves agg, ki késő vénségére isteni végzés folytán jobb lábát vesztvén, falábbal, mankóra támaszkodva hozzátartozói, s paptársai kíséretében megjelent, elfoglalta helyét a részére elhelyezett, s virágfüzerekkel gazdagon díszített karszékekben

Könnyek jelentek meg a jó öreg fenséges arczán, mikor a gyönyörű orgonajáték kíséretében felharsogott a gyülekezet hatalmas éneke. Az ének utolsó akkordjainak elhangzása után *Dr. Elekes* Viktor esperes jelent meg a szószéken, s a töle megszokott szónoki hévvel mondotta el gyönyörű alkalmi imáját, mire *Makkay* Dániel szabatosan előadott szülő éneke következett.

Tartalomdús, s hasonlatokban gazdag egyházi beszédet tartott *Gruzda* Domokos tövisi lelkész, mely után az alvinczi vegyeskar *Ertll* Vendel borbereki áll. igazgató-tanító vezetése alatt énekelte el a legnagyobb precizitással Mihályi Károly »Üdvözlő dal«-át.

Mindenkit meghatott az a fenséges szónoki beszéd, melynek kapcsán *Dr. Elekes* Viktor esperes az ünnepeltnek feltűzte az érdemkeresztet, a sok évi buzgó és lelkiismeretes munka által kiérdemelt legszebb jutalmat. A 84 éves agg meghatottságtól remegő hangon, de aggkora daczára ifjúi lelkesedéssel mondott hálás köszönetet, éltetve a *legelső Magyar Embert*, a Királyt.

Az ünnepély sorrendjét a vegyes kar által előadott „Hymnus“ fejezte be, mire az egyesek és testületek tisztelgéseinek hosszú sora következett.

Légfenségesebb jelenet volt, midőn *Szász* Ferencz, szintén egy galamb ősz öreg, mint volt tanítvány üdvözölte ünnepeltet, szeretett jó tanítóját

Délután 2 órakor a „Galamb“ című vendéglő felkészített termében bankettre gyűlt össze a díszes társaság.

A toasztok sorát *Elekes* Viktor esperes nyitotta meg, éltette Ő Felségét, nemzetünk dicsőségesen uralkodó Királyát. Utánna méltóságos *Zeyk* Gábor emelkedett szólásra, s az ünnepeltet, a jó öreg *Tankó* hácsit éltette.

Tosztokat mondtak még: *Nemes* törv. elnök méltóságos és nagytisztelt Bartók György erdélyi püspökre, *Tókos* Sándor méltóságos *Zeyk* Dániel főispánra, a főkurátorokra *Kolumbán* János, *Zeyk* Gáborra, *O. Veress* Sándor, esperesre és papságra *Gruzda* Domokos, *Nemes* törvényszéki elnökre *Tankó* Béla, Pongrácz Géza főszolgabíróra *Benedek* Károly, a gondnokokra *Ifj. Veress* Sándor, a tanítóságra és a szereplő tanítókra *Bartók* Dénes stb. stb.

Az ebéd folyamán felolvastatott azon számos sürgöny is, melyet ünnepelt jóbarátai, tisztelői és rokoni a távolból küldöttek

Estve táncmulatság zárta be az ünnepélyt, mely úgy anyagilag, mint erkölcsileg minden tekintetben fényesen sikerült, s csak a késő éjjeli órákban ért véget.

Az ünnepély elmúlt, de emléke szívében örökre megmarad, kitörölhetetlenül.

Molnár Béla,
tanító.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1901 aug. 6.

Elnökölt: *Dr. Vályi* Gábor elnökhelyettes aa. Jelen voltak: *Kenessey* Béla ehker. főjegyző, *Szász* Dénes, *Parádi* Kálmán, *Lészay* Ferencz, *Deésy* Gyula igazgatótanácsosok, *Dr. Kádár* János titkár, *Maksay* János ehker. számvevő, és *Módy* Elek levéltáros mint jegyző.

Ülés megnyitása után elnök aa. részvétellel jelenti be azon szomorú eseményt, mely nemcsak az országot, de különösen a dunamelléki ev. ref. testvérkerületünket is érte *Szilágyi* Dezső váratlan elhalálozásával, minthogy benne ez egyházkerület egyik kiváló tehet-

ségű, buzgó főgondnokát veszítette el. E bejelentés szomorú tudomásul vétele mellett ig. tanácsunk elhatározta, hogy a nagy veszteséggel sújtott dunamelléki egyházkerülethez részvétiratot küld.

Ezután *Kenessey* Béla ehker. főjegyző bejelentette, hogy a múlt évi ehker. közgyűlés határozatával, a papi nyugdíjintézet létesítése tárgyában, elnöklete alatt kiküldött bizottság munkálatával elkészült, minek alapján e véleményes bizottsági javaslatnak az egyházmegyékkel való közlését ig. tanácsunk elrendelte.

Kolozsvári kollegiumnak előterjesztése alapján igazgatótanácsunk fölterjesztette a kolozsvári kollegium classica-philologiai tanszékre beérkezett 2 pályázatot s miután egyik pályázó időközben visszalépett, ajánlatot a megmaradt egyetlen pályázó kinevezése, a közoktatási miniszternek.

Tudomásul vette igazg. tanácsunk székelőudvarhelyi kollegiumunknak 3 helyettes tanerő alkalmazásáról szóló jelentését; a 4-ik, vallástani tanszékre *Lovass* Aladár papjelöltnek történt ideiglenes alkalmazását azonban nem vehette tudomásul, miután a legközelebből is megújított körrendelet daczára nevezett papjelölt püspöki engedélye bemutatva nem volt, már pedig e nélkül papjelöltek alkalmazását ig.-tanács nem engedélyezi.

Kolozsvári kollegiumunk pótlólag bemutatván a vallástani h. tanszékre alkalmazott *Birtha* József segéd-lelkész püspöki engedélyét, alkalmaztatása jóváhagyatott.

Haranglábi egyházunk iskolájának államosítása — tekintettel az egyház szegénységére — engedélyeztetett.

Zilahi kollegiumunknál egy classica-philologiai tanszékre, valamint szászvárosi kollegiumunknak vallástani, történelem földrajzi és szépirodalom tanszékeire a pályázat kiadása elrendeltetett.

A folyó évi szeptember havi javító érettségi vizsgálatok helyéül Marosvásárhelyt, idejéül pedig szept. 7-ikét tűzte ki igazgatótanácsunk.

Jóváhagyó tudomásul vette igazgatótanácsunk győrvásárhelyi egyházunk azon határozatát, melyszerint az ottani áll. iskolai ref. növendékek vallásoktatásával, a helybeli lelkész agg korára tekintettel, a beszolgalást teljesítő inaktelki lelkészt bizta meg.

A pákai egyházközség presbiteriumának, a papválasztás tárgyában kelt két rendbeli határozata szabálytalannak találtatván, föloldatott s új eljárás bevezetése elrendeltetett.

Sándor Ferencz eresztvényi lakosnak kepekirovás elleni folyamodványa visszaútasított, miután az ehm. bírósághoz kellett volna folyamodnia.

A marosjárai egyház kepeváltási szabályzata jóváhagyatott.

Sükösd Mihály felebbezése folytán bírálat tárgyává tette ig.-tanácsunk a görgényi ehm. tanácsának 166—901. sz. határozatát s miután úgy találta, hogy a lelkész és egyház között az 1900. évi terménykepe megvásárlása tárgyában létrejött egyezség magánjogi alapon nyugszik, az ehmegyei tanács határozatának föloldásával az egyházközség határozatát helyben hagyta.

Megengedte ig.-tanácsunk gerend-kereszturi egyházunknak, hogy regale- és magántökejéből visszahe-lyezés föltétele mellett 2623 koronát építkezési célokra felhasználhasson.

Türi egyházközségünk indokolt kérésére, a papi állásnak rendes lelkésszel való betöltését mondotta ki igazgatótanácsunk, miután az egyház a papi lakásról való gondoskodást magára vállalta.

Bethlen-kollegiumunk előjáróságának javaslata alapján engedélyezte ig.-tanácsunk a tanítóképző intézetnél szükséges segédtanerők beállítását, valamint tudomásul vette a képezdei tantervrevízióknak — a konkrét idevonatkozó határozataig — napirendről való levételét.

Nem hagyhatta jóvá ig.-tanácsunk a menyői egyház azon határozatát, melyben lelkésze részére 10 évi

lakhár ezimen 1000 koronát szavazott meg és pedig azon indokból, mert lelkész aának ehhez való igénye, még magánjogi törvény szerint is, rég elévült.

Tudomásul vette ig.-tanácsunk, hogy Policzer Zsigmond budapesti házunk bérlőjének 40.000 korona biztosítékából 36 000 korona elnökileg kiadatott, miután a bérházakat nevezett bérlő az ehker. megbízottjának átadta.

Fogarasi egyházunk 80 korona felhajthatlan követelésének törlése engedélyeztetett.

Végül özv Bró Jánosné n.-solymosi énekvezér-nének a kegyjavadalmi féléve megállapítása tárgyában kelt udvarhelyi ehk. közg. bíróság végzése elleni fellebbezését tárgyalta közg. bíróságunk s úgy találta, hogy nevezett özvegy kegyjavadalmi féléve 1901. márczius 3-tól veszi kezdetét, miután ez ideig az énekvezéri teendőkről az özvegy gondoskodott.

Több tárgy nem lévén, az ülés befejeztetett.

r s.

TÁRCSA

Képek a parókhíaról.

As új esperes.

Ferikém! hallgass csak az okos szóra. Bizom bonned, hogy megértesz engemet. Egész életemben (alig másfél. esztendő) jó egyetértésben voltunk. Úgy-e eddig édes apád felvett a hátára, hogy „turót vegyem” s te mintegy zsokké, — amugy angolosan. pompásan lovagoltál, míg testvéreid a turót vásárolták. Jaj be keserű, jaj be keserű!

Majd, ha négykézláb járva, — te lóra pattantál, — apad hátán, — s nem bántad, ha el is vetett a ló, — mert tudtad, hogy nem rug kapál, s ügyel, hogy mint vessen el: úgy-e jól mulattál?

Hát te *Tamás*, emlékszel-e a nyáron, hogy hintáztunk, bukfenczeztünk, cigánykerekeztünk a cizin teremben a hársfa alatt? Aztán „kifutót”, „künn a bárány. benn a farkast” játszottunk. Majd énekeltük „Nyissuk kia galambházat”, — „Golya golya gerlicze”, — „Szem-szem gyűrű, arany gyűrű”, — „Szebb a páva, mint a pulyka”, — „Nincs itthon a miá czicza”, — s több efféléit

Majd kutyakalangyába kerültünk; én voltam legelő, ti rajtam, aztán mégis *Juliskának* szakadt le három kabát gombja, s *Manókának* törött be a pisze orrocskája. Volt egy kis sirás az igaz, de hát 4 fillérre czukrot hozattam, s szent volt a békesség. Elöl kezdtük a nótát, a játékot, a sermiskedést, a mulatságot.

Hát mikor én egyszer „medve” voltam, aztán ti elbujtatok; egyik a rózsa-grupphba, másik a tulipántágyásba, harmadik az eper-táblába, s a negyedik a kanna-levelek közé. Én aztán megkaptalak, s mind a négyötöket úgy megettelek, hogy egy porczika sem maradt belőletek.

No látjátok ti tapsifülesek többet effélének törtenni nem szabad; mától kezdve mindezeknek vége van. Többet „meg nem hunyok”, mikor buvósdit játszottok, az asztal alá bé nem buvok, sütökemenczét nem csinálók a fővenybe, sem a szarka-tojásokért fel nem mászok a nagy jegenyefára, sem nem csinálók „pitykét” a mivel játszodjatok.

(Nagy rémuléttel) Hát miért édes apánk?

— Azért mert esperes lettem.

— Hát aztán?

— Hát aztán nem szabad többet, mert be talál toppanni a püspök-bácsi, meglátja, s aztán levágja a fületem

— Hát az a püspök-bácsi az esperesnél is nagyobb.

— Nagyobb bizony.

— Mekkoraival?

— Ekkoraival né! (Mutattam a fejem felett vagy két araszt.)

— Oh bár ne lett volna esperes édes apánk, akkor minek is várjuk a tavaszt, a nyarat.

— A közbizalom barátim.

— Mi az a közbizalom édes apánk?

— Füge. Hagyjatok békét. Menjete a dolgozókra, iktatnom kell a beadványokat.

Utjaink kétfelé váltak. Én *veszek* nektek lapdát, bubát, kicsi szekeret, de már *összetörni* nem segíthetek többet. Ha pedig ti találjátok összetörni látjátok ott a nagy irodán azt a testes liniát. Nektek szántam. Mondom. Értettétek? Kétszer nem mondhatom, mert — nincs időm. Takarodjatok!

* * *

Veled sem tudom mi lesz, *szép tarka tehenem*. Istálom dísze-virága. Kicsi bornyu korodtól fogva dajkállak úgyszólván. Sok jó sarjut, szénát, répát adogatam én neked, úgy hogy — a mások ne lássák. Félek, hogy porcziód megszűkül, ha csak *Péterre* a hű szolgára kerülsz. Mert ő, tudod, igen szeret téged, mikor reggel-öste kiadod a nagy sajtár tejét, (sokszor kaptam rajta, hogy a bajusza habos tejes, ilyenkor csak téged vádolt, hogy *felrugtad* az edényt) hanem köszöndat ő bizony sokszor majd elfelejti kiadni, különösn mikor szól a muzsika a faluházánál.

Sok jó *reménységnek* voltál te tárgya szép tarka tehenem. Ha szorult a kapeza, szorongattak a hitelezők, kötélen fogtalak, s bevezettelek valamelyik vásárba. Évek folyása alatt Marostordavármegyén minden vásárjába. Eladlak, gondoltam, s fizetek mint a köles. *Kívágok* belőled (no ne félj, mészárosod nem lennék soha) a pénzből vágnék ki egy kicsi tarka bornyura valót, a többi meg szétosztanám patiká-, speczeráj kovács kontómban.

Csak egy baj volt mindig. Mikor az *árra* került a dolog, (már hogy mit érsz t. i.) *tested* értékehez *erkölcsi* értékedet is hozzá kértem, s aztán úgy futott el onnan a vásáros paraszt, mintha puskából lőtték volna ki. Én meg sohasem hittem el, hogy te nem érsz annyit.

Kértem érted osztrák értéket, koronaértéket. Mind egy volt. Soha még alkura sem került a dolog, hogy egy pár forinton, vagy koronán fennakadtunk volna.

Kötélen fogtalak, s haza hoztalak. Fizetni igaz nem fizettem *belőled*, de míg megjártuk a várost, — rendelt az Isten egyebünnen.

Nem tudom már most, hogy valaha ki ad el? Én magam nem vezethetlek többet vásárra (neked nem mondom meg, hogy miért) más pedig sem eladó, sem vevő, nem tudhatja a te *becsértékedet*.

Maradj hát, a míg csak lehet. Tűrj, szenvedj Pétertől, — de azért a szokásos tejet ne vond meg ám; nem volna szép dolog, látod-e?

* * *

Udvarom ékességei, *bóbitás tyukjaim*, s a ti unokátok, dédunokátok, kik nagy seregben kapingáltak a csűrös kerti polyva-rakáson, hogy szerettelek én titeket, ha östefelére kelve kopogtatok irodám ajtaján. Jól tudtam, hogy ti vagytok, s azt is tudtam, mi járatban vagytok.

Takarékos jó asszonyotok (aluszik már örökre, nyugodjék békével!) úgy vegyítette a törökbuzát rostaallyal, hogy többecske legyen a rostaaly, mint a törökbuzá. Aztán ti panaszkodni jöttetek: kip, kop, kip, kop. Megértettem, s nem voltam rest egy jó nagy kupát tele meríteni aranyárga tengerivel. Aztán ti körülfogtatok. Pityegtetek, beszélgetek. Én meg zuhi, a nyakatokba öntöttem a nagy kupa (volt az kettő is) tengerit. Kip-kop-kip kop, egy percz alatt hire-hamva sem volt az ajándéknak.

Nagy is volt a híretek, hogy olyan tojós tyukok

nincsenek hat faluban se. Hogy lesz ezután nem tudom. Mit mondana a *traktus*, ha meglátná, hogy az esperes úr tyukot étet. Nem látja meg. De tudom én se sok sürü tojásaitokat. A minthogy nem is láttam mióta esperes lettem egyet se.

* * *

Bucsut veszek tőled is, áldott jó *kanonikám*! Minden borozdád jó ismerősöm. Több annál: tápláló dajkám. A „Dombdomb” aczélos buzát, a „Márthadomb” selymes kendert, a „Rétrejáró” aranyszínű tengerit terített nekem 14 esztendő óta, s sok elődömnék Calvinus János óta.

Kora reggeleken a pacsirtát én vertem fel hálófészkéből. Ez aztán egy korty harmattal megnedvesítve torkát, rezegve furta fel magát a levegőbe. (mindig csak kanonikám felett) s szépen trillázott *nekem*. Majd a kakukkot hallgattam ki a szomszédos erdőcskéből, hogy meddig élnek kedveseim, meddig élek én?

Ugy kalászerés felé, mikor lestük az aratás idejét, szegény jó feleségemmel (a legszebb kalász az egész mezőn!) letelepedtünk az „Izsó-patak” mellett, a „Fűzkútnál”, vagy a Maros-part pázsintján, s bokrétát kötöttünk kölcsönösen egymásnak. Ő nefelejtéből nekem, búzavirágból a gyermekeknek én margarittából neki, s boldog valék, ha én is, Ő is virágosan, — szemében láttam az erdő, a mező minden virágát, ékességét; ajkán a tavasz mosolygását, s keblére hajolva éreztem szíve dobogását, melyet a természet csodája, bája, szépsége, s közös szerelmünk megihletett. Két gerle leste a rezgő nyárfák csonkjánál pásztóróráinkat, s aztán ők is megtanultak tőlünk valamit: csokolódni kezdettek.

Oh, hogy mindez csak *tündérálmom*: vége van, vége van! Ha járnám is a kanonikám, — csak egyedül járnám; *nála* nélkül járnám!

Emlékezni fogok reád szép és jó termő Kanonikám. Mintha most is látnám, mint hajolnak be a „Lenszeg” füzei a Maros fölé, nézve magukat a víz tükrében, mint valami enyelgő leányok. Rétje csupa virágágyas. Pitypalatty fészkel feles számmal itt. Itt lakik *Amor*, s innen szárnyal be kora reggelenként kopogtatni a szerelmesek ablakán keljete fel, keljete fel, itt a hajnal!

Hogy *Morpheus* is itt lakik, volt alkalmam meggyőződni róla. Szénacsinalóba mentem, — a többek között egyszer kissé korábban, mint a kurátor az ő ecclesia-dolgosaival. Ledőlök gondolám egy *kicsit*, míg megérkeznek. Egy kis illatos szénát fejem alá gyűrve, e szunyodtam a nagy égerfa árnyékában.

Mikor felébredek ölt meg a csoda. Hát tündérországban vagyok én? Az *előbb* rendülv olt szénám, most mind boglyába rakva: kuratornak, ecclesia-munkásoknak se híre, se hamya, — a nap pedig *lemenőben*.

* * *

Mindezeknek vége van, vége. Gyermekeimmel nem hancsozhatom: lábas és szárnyas jószágot nem gondozhatok: földmiveléssel nem foglalkozhatom: *mert* esperes lettem. Iktatnom kell a be-, és kiadványokat.

Félek, hogy ez hattyudalom: *utolsó kép a parókhiáról**

Csekme Ferencz.

Különfelek.

= **Ultramontán hang a Szilágyi Dezső temetéséről.** Mi sem jellemzi jobban az ultramontán sajtót, mint ama megjegyzés, a melylyel Szilágyi Dezső temetését kísérte. Természetes, hogy Szilágyi Dezső nagysága előtt meg kellett hajolni az ultramontánoknak is, pedig, hajh, szokszor sajgott a seb, melyet ez a nagy református ember ejtett rajtuk. No hát, ha Szilágyiról nem szólhattak semmit, szólottak azokról, a kik eltemették. Ime, az Alkotmány 184. számában

* Kár volna! Szerk.

ezeket olvassuk: „Azok a beszédek, a melyek elhangzottak ravatalánál, szárazságuknál, banalitásuknál fogva, méltók voltak azokhoz, a kik elmondották, de nem ahhoz, a kiről szóltak.” Ugy gondoljuk, hogy Szász Károly és Szilágyi Áron, mindkettő a Magyar-Tudományos-Akadémia tagja, Baksay Sándor a Kisfaludy-Társaság tagja és Pap Károly, a jeles szónok sokkal magosabban állanak annál, hogy az Alkotmánynak vagy az ő püspökeinek kellene kitanítania arra, hogy milyen beszédeket mondjanak. Mindenik irodalmi tekintély. Nekünk úgy tetszik, hogy az Alkotmánynak valami egyéb fáj, és azért nem tetszettek a beszédek. Sejtjük, hogy mi fáj. A Szilágyi Dezső ravatalát szándékosan-e, vagy hogy, nem tudjuk, de az tény, hogy körül rakták volt viaszgyertyákkal. Szász Károly püspök ezeket mint pápista színű dolgokat eltávolíttatta; aligha, e miatt nem volt jó sem az ő beszéde, sem a többi résztvevő lelkészé! De, ki törődik vele?!

= **Irodalmi esemény** van készülöben. Arról van ugyanis szó, hogy nemzeti irodalmunk *összes elhunyt nagyjainak* munkái egyöntetű, díszes kiadásban kerüljenek a magyar nemzet kezébe; egyöntetűen, díszesen és olcsón. 55 csinosan kötött, könnyen kezelhető kötetben. Balassától és Zrínyitől Arany Jánosig mindent magában foglal ez a kiadás, a mit költői irodalmunk maradandó becsűt fölműtathat. De nemcsak költőink munkáit: Széchenyi István, Deák Ferencz, Kossuth Lajos, Kemény Zsigmond munkáinak legjavát is. A „*Magyar Remek-írók*” tehát nagy költőink és íróink olyan kiadása lesz, a melyenre évtizedek óta vár a magyar nemzet és arra való, hogy olvassák, mert elhagyja azt, a mi másod és harmadrangú, avagy a mi csupán a tudós kutatót érdekli. A régibb írók műveit irodalmi értékeikhez és irodalomtörténeti jelentőségükhöz mért megválogatásban, az újkori írók (nevezetesen Arany, Vörösmarthy, Petőfi, Tompa, Garay, Bajza, Czuczor, Vajda, Arany László, Szigligeti, Madách, Reviczky, Csiky) műveit lehetőleg teljességükben, mindenesetre főműveikkel fogja felölelni. Az egyes írók munkáit leghivatottabbaink rendezik sajtó alá s látják el életrajzzal. Élükön Gulai Pál, Beöthy Zsolt, Berzeviczy Albert, Kossuth Ferencz, Eötvös Károly, Rákosi Jenő, Lévy József, Vadnay Károly, Heinrich Gusztáv, Riedl Frigyes, Badics Ferencz, stb. A kiadó Franklin Társulat e nagy vállalat részletes programját ősszel fogja közzétenni és ugyanakkor a kiadást megindítani.

= **Hálás köszönet.** Oláh-újfalusi kicsiny egyháznak régi, kedves reménye valósult meg, midőn nagy áldozatok árán, de végre is sikerült tornyát felépíteni és abba a harangokat beszerezni, úgyszintén a templomot egészen berendezni. Most már minden készen van. Mi is elmondhatjuk: jöjjetek ide és hallgassátok az Istennek ígétjét. Midőn ezen öröndetes eseményt tudomásul hoztuk, forró köszönetet monduk mindazon egyéneknek, mindazon egyházaknak, melyek kegyes adományaikkal reményünk megvalósulását lehetővé tették. Kelt Oláh-Ujfalu 1901. aug. 3. *Bogdán József*, ref. lelkész.

Köszönet nyilvánítás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére adományoztak: A Hunyadmegyei első takarékpénztár Hátszegen 40 koronát, a kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezet 40 koronát, a Szászvárosi takarékpénztár 50 koronát, Zathureczky Kálmán 20 koronát, Domján Péter 10 koronát, dr. Márkusfalvi Török Imre 50 koronát, az Uzoni takarékpénztár 10 koronát, Gönczy Lajos Sz.-udvarhelyi kollégiumi igazgató 10 koronát, Ravasz János ny.-szeredai esperes gyűjtése a konfirmált ifjaktól 4 korona 76 fillér, Muzsnay Károly n.-sajói esperes gyűjtése 413 korona. Perselypénz a székelyudvarhelyi értekezlet alkalmával tartott istenitizsületen. (beszolgáltatja Vajda Ferencz) 5 kor. 42 fillér. A Szeretetház intéző bizottsága legmélyebb, hálás köszönetét nyilvánítja az intézet árvái gyámolítására nyújtott adományokért.

= **Értesítés.** A sárospataki ev. ref. főiskolában a jövő 1901/1902-ik iskolai év szeptember 3-án kezdődik. A *főgimnáziumban*, (mely három párhuzamos osztállyal van ellátva), a beiratkozások szeptember 5, 6, 7-én fognak végbemenni. A *theol.* és *jogakadémián* pedig az előadásokra való jelentkezés határideje szeptember 7 és 9-ike. Az újonnan jöttek az akadémiába

szeptember 1—9-ig, a katonaságtól jövőek október 8-ig vétetnek fel. Az előadások szeptember 11-én kezdődnek. Beíratási díj új tanuló részére a gymnasiumban 4 korona, a theol.- és jogakadémián 8 korona. Tandíj és egyéb címeken a gymnasiumi tanulók közül az I—II-ik osztályú prot. vallásúak egész évre 50 koronát, nem protestánsok 66 koronát, a III—VIII osztályúak, ha protestánsok 48 koronát, ha nem protestánsok 64 koronát fizetnek. A theol. akadémián a tandíj egész évre 18 korona. A jogakadémián a prot. vallásúak egész évre tandíj és egyéb címeken 64 koronát, a nem protestánsok 86 koronát fizetnek. A theol. akadémia hallgatói a prot. vallású joghallgatók az ünnepi követtség (legatio) kedvezményét élvezik. A joghallgatók s gimn. tanulók tandíj elengedésben részesülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-éig a főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas és jó előmenetelű tanulók szorgalmi díjakban és tápintézet jótéteményben (ingyenes, 40 és 80 koronás helyek) részesülnek. A 120 koronás tápintézet helyekre csak korlátolt számban vehetők fel a tanulók. A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és ételmezés olcsó áron, átlag havi 24—75 koronáig kapható. Tudakozódásokra készséggel ad felvilágosítást úgy a főgimn., mint az akad. igazgatói hivatal.

A sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága

Hivatalos rész.

1145—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *nyírádszentannai énekvezértanítói* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás, gazdasági épületek, veteményes és gyümölcsös kert használatán kívül 800 korona készpénz, havi előleges részletekben, melyből 658 kor. államsegély; szolgálati évei arányában személyi pótlékképen az egyháztól földhaszonélvezet és tűzifa.

Pályázati határidő: 1901. aug. 24. Folyamodványok Ravasz János esperes aához küldendők Nyírádszeredába.

Kolozsvár, 1901. július hó 26-án

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1146—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *selyei IV. oszt. lelkész* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: szép új papi lakás, gazdasági épületek, veteményes és gyümölcsös kert használatán kívül, 10 h. 834 négyszögöl szántó és kaszáló tiszta jövedelme 29 kor. 62 fill. legeltetési jog (6 drb. marhára) 12 kor. 92 fill. értékben, termény kepe és ígás-kézi napszám értéke 854 k. 38 f., államsegély 271 kor. 36 fill., stóla váltság címen a magtárból 60 véka zab. értéke: 48 kor., kamarai javadalom az egyházkerületi pénztárból 79 k. 12 fillér, összesen: 1295 kor. 40 fillér. Ezen felül a pénzalapok kezeléséért 160 kor.

Pályázati határidő: 1901. aug. 29-ke. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyírád-Szeredába.

Kolozsvárt, 1901. júl. hó 26-án.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök

1185—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *uzoni ev. ref. „Tatrangi népiskolánál”* egyik *tanítói* állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1) 600 kor. készpénz az egyházközség pénztárából. 2) 200 kor. államsegély, melynek megnyeréseért az eljárás folyamatba indítatott. 3) 120 kor. lakbérilletmény vagy lakás természetben. 4. A gazdasági ismétlő iskola vezetéséért 100 kor. a községi pénztárból. 5) Egy dalárda szervezéséért és vezetéséért 100 kor.

Kötelességei: Az iskolaszék által reábizott osztályokban a tanterv szerinti tanítás, a gazdasági ismétlő iskola vezetése, dalkör szervezése és tanítása, a vezetésére bízott osztályokban egyházi és világi énekek tanítása. Ez okból megkivántatik annak igazolása, hogy dalkar, ismétlő gazdasági iskola vezetésére képesítve van, ha az utóbbira képesítettsége nem volna, azt egy év alatt megszerezni köteles a megválasztott tanító.

Pályázati határidő: 1901. Aug. hó 18-ka. Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára. Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 3-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1190—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett nagyenyedi egyházmegye *maros-szt. királyi* egyházközségének *kántor tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Ezen állomás javadalma lakáson és kerten kívül 825 korona 14 fillér, melyből 480 korona államsegély, 69 k. 46 fill. 10 hold 858 négyszögöl tagosított birtok kat. tiszta jövedelme, a többi — nagyobb részt — pénzül fizetett kepe, tandíj és stóla.

Kötelességek:

1. Az iskolás gyermekek tanterv és utasítás szerinti oktatása ide értve a vallás- és énektanítást is.

2. Isteni tiszteleteken és temetések alkalmával énekvezetés.

Ünnepeken és vasárnapokon felváltva egyszer délután, máskor délelőtt — mikor a lelkész a társegyházban van elfoglalva — rendes isteni tisztelettartás

Szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények f. 1901. évi augusztus hó 24-éig küldendők be nt. Sándor János afiához Miriszlóra (u. p. Nagy Enyed).

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 4-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1172—1901 PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *szászrégeni kántortanítói* állomásra pályázat nyittatik, a következő javadalmazás mellett:

1. Lakás és kert. 2. 800 korona készpénz, havi előleges részletekben a városi közpénztárból. 3. Alapítványi kamat 38 kor. 12 fill. 4. Tandíj a vegyes házasság gyermeke után 2 kor., idegen felekezethez tartozó gyermekek után 4 kor. (évi átlagos összeg 30 kor.) 5. 972 négyszögöl szántó haszonélvezete, kat. jövedelme 2 kor. 08 fill. 6. Faiskola használata, melyért a kerítésről a tanító gondoskodik. Fűtés és tisztogatásra minden tanuló után 1 kor. 04 fill.

Pályázati határidő 1901. augusztus 29-ke. Kellően felszerelt folyamodványok Csekme Ferencz esperes afiához Gernyeszeg, u. p. Sáromberke (Marostordamegye) küldendők Kolozsvár, 1901. augusztus hó 1-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

1200—1901. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *kis-kendi* egyházközség *tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: 2 szoba, konyha, kamarából álló tisztes lakáson és egy hold kerten kívül 1) államsegély 652 korona, 2) tandíj a tankötelesektől 120 kor., 3) az egyháztól 2 öl hasogatott tűzifa, melynek értéke 28 kor. összesen 800 korona.

Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles *tanítók* és *tanítónők*.

Kötelességek: az ev. ref. elemi népiskolában a kötelezett tantárgyaknak az egyh. törvények és utasítások értelmében való pontos tanítása s a vallásos énekeknek legalább heti 2 órán való gyakorlása.

Ha férfi tanító választatnék: kötelessége leendő a kántori teendők végzése is, mely szolgálataiért 2 és fél hold szántóföldet ad az egyház, melynek haszonbéri értéke 52 koronában van megállapítva.

Pályázati határidő 1901. évi szept. 1. mely időig a kellően felszerelt pályázati kérvények nt. Pátkay János h. esperes aához Sövényfalvára küldendők.

Kolozsvárt, 1901. Augusztus hó 7-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF EGYHAZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők. az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hol a baj?

Nagy figyelemmel és gyönyörűséggel tanulmányoztam át lapunk érdemes szerkesztőjének a 26. és 27. számokban megjelent, mélyen szántó elmével, nagy tudományos apparátussal megírt cikkét. Részleteiben mindenben aláírom azt. Mi azonban a dolog érdemét illeti, ott nem érthetek vele egyet. Sem vele, sem Barabás tanár úrral. Meglehet, hogy tán azért nem, mert — magam is predikátor lévén — ösztön-szerűleg is védekezem; de meglehet az is, hogy nekem van igazam.

Mai ígehirdetésünk hatástalan. Nem tudja megmozgatni a szívet; elhatározásra bírni az akaratot, s ennek oka nem lehet egyéb és más, mint egyesegyedül az ígehírdető.

Ebbe nem egyezem belé. Igaz, lelkészi működésünk kissé in produktív; beszédeinkkel úgy, a mint kellene, hatni nem tudunk. Igaz, magam is tapasztaltam ezt. S kezdetben magam is úgy vélekedtem, hogy talán én bennem van a hiba; az én vallásos hitem, az én elmém gyengeségében, az én ismereteim hiányosságában. Elővettem hát a legkitűnőbb magyar és német egyházi szónokokat, — de nagyobb és általánosabb hatást azokkal sem tudtam elérni.

Rájöttem ennél fogva arra a nagyon is egyszerű igazságra, hogy a föld, ha nem terem, annak első sorban maga a föld, és csak másod-sorban a gazda az oka. Ez az álláspont az, a mit hangoztatok és védek úgy Barabás tanár úrral, mint a szerkesztő úrral szemben.

Állítom tehát, hogy ígehirdetésünk hatástalanságának oka nem kizárólag a szerkesztőnk, ígehírdetőnkben, hanem első sorban és legfőbb mértékben a mi világnézetünkben keresendő. Megengedem, hogy skrupulusan ellene lehet vetni ennek, ha ígehírdetésünk intenzivitásban, tartalomban, Krisztusi jellegben, feladatának mindig megfelelt volna, a mai világnézet ki se alakulhatott volna. Ez azonban nem áll. Mert a világnézet az ember legsajátosabb, legfüggetlenebb szellemi működésének produktuma; értve e függetlenség alatt

azt, hogy az emberi szellem a külső és belső jelenségeket minden más, rajta kívül eső értelmi hatásoktól függetlenül analysálja és kombinálja. Lelkének legtulajdonabb kohójában olvasztja fel és szűri le világnézetét.

De megkísérlem fenti állításomat bebizonyítani. Bizonyos világnézete mindenkinek kell, hogy legyen. Volt Newtonnak, s van az ausztráliai negritonak is; természetesen egymástól szerfelett különböző. Mert valamely világnézet kialakulására két tényező foly be. Egyfelől a kívülről jött hatások, melyeket együttesen szolgáltat mindaz, mi az embert körülveszi: természet, társadalom, egyéni életviszonyok, az u. n. „sors“, stb. stb., másfelől az ezen hatásokat elfogadó, feldolgozó, s azokra reflektáló emberi szellem és annak képességei. A minélfogva valamely világnézet kialakulása a kívülről jött ezerféle hatásokra támadt reflexiónak tekinthető; és éppen ezért jellege is azon hatás jellegétől függ, a melyre a lélek legerősebben reagál. És hogy e külső hatások közül melyik legyen a legerősebb, arra tagadhatlanul elhatározóan folynak be a kor uralkodó eszméi, domináló kérdései. Némelykor a természeti, máskor a társadalmi, megint máskor a személyes életviszonyok szemléletéből jött hatások nyomják rá bélyegöket az illető világnézetre. Így pl. a vad állapotban élő emberek lelki világára, gyermekes képzeletére a természeti jelenségek gyakorolják a legelhatározóbb befolyást, a minek következtében kialakul a polytheismus világnézete. A honfoglaló Izraelben már a nemzet politikai viszonyai, társadalmi kérdései domináltak, lobogóik a nemzeti egység és függetlenség csatásíkjain lobogtak s mint világnézet kifomálódott a theokrácia. A buddhismus világnézete a személyes életviszonyok szemléletéből támadt hatások bélyegét viseli magán. Az ez irányú szemlélődés folytán jöttek a nyomor, az örök földi szenvedés gondolatára, s ez teremtette meg vallásukban a vágyat a szabadulás után a Nirvánában.

És már most, hogy e kívülről jött hatások miként formálódnak ki és dolgoztatnak fel az

egyén lelki világában s a reflexio ezekre, mint világnézet, minő tartalmat és jelleget nyer: az a műveltségi állapottól függ. Így pl. az egészen műveletlen vad népeknél a természeti jelenségek hatására a képzelhető legdurvább polytheismus alakul ki. Az ugyanezen hatásokat el fogadó, de sokkal műveltebb egyiptomi közszellem reflexiójában pedig, hogy így fejezzem ki magam, a pántheistikus polytheismus, melyben már benne van az „*absolut egy*” sejtelme is.

Korunk műveltsége elterjedt ugyan, de emberileg is tökéletlen és egyoldalú, mert a természettudományok óriási haladásának produktuma az s éppen ezért transcendes eszméktől idegenkedő. Domináló kérdéseink pedig főleg sociális természetűek, melyekben legfőbb mozgató erő az egyén anyagi boldogulása.

Ilyen műveltségre gyakorolt, ilyen természetű hatásokra pedig csak egy olyan világnézet szűrődhetik le, mely analysisében egyoldalú, tartalmában, jellegében pedig materiális. A melynek határai a horizont és a messzelátó lencséje; melyben helyet talál, sőt trónon ül a „testi üdvösség” elve, a melyben az önzés erény, s »a ki bírja, marja«, a legfőbb törvény.

Azt hiszem, ilyenformán lehet korunk világnézetének dyagnosisát a leghelyesebben megállapítani.

No már most, ezzel szemben áll egy másik világnézet; a mienk, a melynek alapjáról mi prédikálunk: a *kathedrák világnézete*; a mely nem a végesből, a korlátoltból, de a korlátlanból, a végetlenből, az absolutból táplálkozik; melynek gyakorlati nyilvánulása befelé a lemondás, az önmegtágadás, kifelé az általános szeretet; melyben bűn, a mi amabban erény botránkozás, mi ott legfőbb törvény.

És nekünk ezzel a világnézettel kell közelednünk ama másik felé. Olajat a vízzel, vizet a tűzzel kell egyesítenünk. Szárnyakkal magasra repülni kell kényszerítenünk azt, kinek szárnya sincsen. A kenyér és víz egyszerű táplálékáért kell lelkesednünk a Lukullus lakomáin.

Valamiképpen tehát a vakot hiába viszem a drezdai képtárba, a sixtini Madonna fönséges bájai azt meg nem illetik, s hiába a siketet az operába, a Mascagni legremekebb muzsikája is hidegen hagyja Őt: azonképpen adhatok beszédemnek a legkeresztyénibb tartalmat, elszónokolhatom azt a legfényesebb eloquentiával, valódi élvezetet és gyönyörűséget abban az nem talál, megadni és magammal ragadni általa azt nem tudom, ki az elmondottak felől már á priori másként vélekedik.

És miért nem? Azért, mert ha valahol, úgy itt áll ama deák közmondás igazsága: „similis simili gaudet”. És főleg azért, mert a physika elemi törvényei a psychológiában is érvényesek. A plus és minus elmélet, az egyenműek vonzódása, a különneűek divergálása nem ismeretlen a szellemek és a szellemi életnyilatkozatok egymáshoz való viszonyában sem.

Vegyük csak a legközönségesebb példát. Ha nekem a körülmények egybevetése, hosszas gondolkozás és töprengés után politikai meggyőződésemmé vált pl. az, hogy hazám és nemzetem boldogulásának útja a teljes önállóság és függetlenség: az ellenpárt, mely a politikai dualismus elvi alapján áll, állítsa bár a legkiválóbb képviselőjelöltet, ajánlják bár a kortesek azt a legremekebb szónoklatokkal, nem fog az tölem egy fikarcnyi votumot sem kapni.

Hogy világnézetemmel ama másikat befolyásoljam, annak hivat álláspontja feladására bírom, hogy ez miért felette bajos, megmondtam már fennebb. S ha hozzágondoljuk, hogy minden ebbeli jóigyekezetemnek már eleve útját állja a művelteknél a divat s bizonyos megmagyarázhatlan tartózkodás, a félművelteknél az ostoba gög, a műveletleneknél az ezerféle életbajok, akkor meg éppen lehetetlen.

Ha tehát szónoklatainkkal gyönyörködtetni, a lelkeket rabul ejteni, hatni nem tudunk, én ennek okát első sorban és főleg korunk világnézetében keresem. Vagyis nem az a baj, hogy nincs *mi* haszon, hanem az, hogy nincs *mi a hatást elfogadja*.

Péter, az egyszerű tanítvány, egyetlen prédikációjával 3000 lelket hódított meg. Vannak ünnepi alkalmak, mikor mi is csaknem szóról-szóra elmondjuk azt, a mit Péter akkor elmondott, tehát prédikációnk tartalmatlan nem lehet — és nekünk mégsem tér meg senki sem. Sőt többet mondok. Jöjjön el Péter ma és mondja el ugyanazt, a mit akkor elmondott, kezeskedem, hogy lábaihoz borulni senki sem fog.

Mert akkor a lelkek éhesek voltak a föld felettiekre. Ma is éhesek ugyan, de a földön levőkre és földalattiakra. Csak ez a parányi külömség van közöttünk, mi azonban bőségesen elég.

Természetesen. a miket e cikkben elmondtam, csak az én privát nézetem és véleményem, s sokakra nézve még ezután is kérdés tárgyat képezheti, hogy hol is van csak tulajdonképpen a baj intra avagy extra muros?

Viski Gyula.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Egy év telt el ismét, mióta az általános közgyűlés igen t. tagjait, e szent hajlékban hasonló alkalomból üdvözöltem. Az emberi életben egy év, még ha eszményekben nem is lenne gazdag, nagy jelentőségű, mert ez jelentékeny része annak a legfennebb hetven, vagy nyolczvan esztendőnek, mely halandó embernek Isten által kiszabva lett. Másként áll azonban a dolog, az emberi társadalom által létrehozott intézményekkel, melyeknek élete nincsen ilyen szűk kerethez szabva és főként a Krisztus egyházával, mert ebben őriztetnek ama örök igazságok, melyekről megmondatott: az ég és a föld elmúl, mint a ruha megavulnak, de az én beszédem megmarad, mindörökké! És mégis bár anyaszentegyházunk és benne egyes egyházaink életében, egy-egy év ha nem is több, mint egy futó pillanat, nekünk, kik

az esztendőben élünk, igenis érdekünkben áll az évek határkövének megállani és számot vetni, vajon haladt-e, vagy helyben állott az ügy, melynek szolgálatába állunk, hogy a nyert eredmény szerint megtudjuk határozni a jövőben követendő irányt?!

Mult évi jelentésemben, midőn kiemeltem anyaszentegyházunk bajait és a nehéz idők előjeleire rámutattam, mint olyan intőjelekre, a melyek küzdelemre és összetartásra szólítják az összes protestánsokat, — megnyugtató körülményként jeleztem, hogy ha a felismert evangéliumi talajon maradunk, a jövőbe bizalommal tekinthetünk, — mert a külföldi protestánsok sikere szemeink előtt áll, mióta jórészen megszabadult a racionalismus nyügeitől, és a biblia keresztyén alapra visszahelyezkedett.

Mélyen tisztelt közgyűlés! a mint méltóztatnak tudni, évi jelentéseim, a magunk épülésére és jövőben az egyház építése körül követendő irány megjelölésére czéloznak; másokkal és más egyházakkal csak annyiban foglalkoznak, a mennyiben nemes törekvéseink megvalósításában gátolnak, vagy azt a mi előttünk szent, sárral dobálják.

Mult évi jelentésemet, a leirt körülmény daczára, az ultramontán sajtó egyik elsőrendű szószólója az „Alkotmány” terjedelmesen traktálta. Hogy, mi mindent mondott róla, azt itt felsorolni feleslegesnek tartom, de miután annak idején közgyűlésünk tagjai közül többen figyelmeztettek a támadásra, nem tehetem, hogy legalább jellemző voltaért fel ne említssem a 209. sz.-ban megjelent: *»A világ világossága és a föld sava«* czimű közleményét. Ez így kezdődik: „Nyilván való, hogy az egyesült államokban, Angliában és más katolikus országokban, rohamosan terjed a katolicismus: *Pérsze-pérsze, de a letagadás, még nem bizonyítás!*” Mindazonáltal Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkész az „Erdélyi Protestáns Lap”-ban, így beszél: — Igen, a külföldön a protestantismus bámulatos erővel működik stb. — Működik bizony a protestantismus külföldön! Hogy pedig a kath. államokban, milyen rohamosan terjed a katolicismus, azt látni lehet: Olasz-, Spanyol- és Franciaországokban, hol a nép éppen most üldözi ki a barátokat és jezsuitákat; avagy Ausztriában, hol a politikai hatalom nyomása ellenére is terjed a protestantismus. Ez ténybeli igazság, ez a népek igaz véleménye a róm. kath. papi uralomról. — De lássuk tovább csak, mit mond még az „Alkotmány”. „Viszont fájjalja Péchy Árpád, hogy Magyarországon nagyon hanyatlak a protestantismus, s erről ugyanott így ír: — Az evangéliumi erőnek mily nagyfokú meggyengülésére vall az a körülmény, hogy évente nálunk ezren meg ezren hagyják oda azt a vallást, mely a történelem tanítása szerint a világ világossága és a föld sava”. — „Bocsánat, de a történelemnek ezen tanításáról mit sem tudunk, hanem az igen szép, hogy Péchy Árpád beismeri, hogy a magyar protestantismus hanyatlásának oka, éppen maga a magyar protestantismus. Hej, ez a nagy liberális ágaskodás, meg az a nagy zsidó barátság! De kár volt, de nagy baja az ma is a magyar protestantismusnak.”

A történelem e tanításáról tehát az „Alkotmány” mit sem tud, hogy: A Protestantismus a föld sava és a világ világossága! De, vajon csodálkozhatunk-e ezen? Mert kétféle történetírás van ám! Az egyik, a mely a történelmi tényeket a népek tanulságára tárgyilagosan írja meg; a másik, a mely ferdít, a tömeg félrevezetése czéljából; az őszintén beszél, ez mindent letagad, a mi czéljaival ellenkezik. Ilyen bizonyval az a történetírás is, melynek emlőjén az „Alkotmány” táplálkozott! Csoda-e már most, ha e reactionárius creatura nem ismeri az evangélium ama savát, mely meg nem ízetlenül; világosságát, a mely az asztalra helyeztetik, hogy világoljon mindenkinek!

A történelem és élet egymást kell fedezzék. A protestantismus igazát: a szabadságon, népképviselő-

ten és önkormányzaton szervezkedett protestáns államok rendje, a belbéke, egyenletes fejlődés és a folytonos haladás bizonyítják; ellenben a pápás érvelők ellen szólnak a kath. államok, hol nem tud meggyökerezni a békés fejlődés és szólnak az összes államok, a hova csak kezők munkája kiterjed, közöttük Magyarország is, az ultramontán actioi, mindenütt gátolja a békés haladást.

Bizony, ha áldatlan munkájokat szemléli a békés figyelő; hiába óhajtának, áldatlan munkákat és intézményeiket senki sem nevezheti a föld savának, a világ világosságának! A második, mit bűnünkül ró fel az „Alkotmány” a liberális ágaskodás!

De hát mi is az a liberális mus, hogy azért minket az ultramontanismus annyit üt és vádol? A liberalismus: a haladás, a felvilágosodás, a szabadelvűség, mindennel szemben a mi maradi! Hogy Magyarország szabadelvű, ez az ultramontánok szerint a protestantismus bűne.

Ebben az ítéletben van a mi dicsekvésünk, mert a mennyiben, mi protestánsok befolytunk az alkotmányos Magyarország kialakulására, ez Isten és a nemzet előtt, létjogunk alapját bizonyítja!

A régi maradi állapotokat, a mit az ultramontánok visszaáhitoznak, vajon kívánja-e ma csak egy hazáját hön szerető magyar is? Azokat az állapotokat ki óhajtának, melyek következtében 1799-ben a protestánsoknak a királyhoz fölterjesztett sérelme 60 ívet töltött ki?

Ilyen sérelmek voltak, hogy csak egy nehányat említsék: A róm. kath. főpapok a protestantismust, hivatalos leveleikben eretnekeknek, a lutheri és kalvini eretnokség mótelyének nevezték; a protestánsok különféle ürügyek alatt a kath. istentiszteleteken való részvételre és a kath. ünnepek megülésére kényszerítettek; a protestánsok legtöbb helyen egyh. épületek számára beltelket nem kaptak; más helyeken a prot. lelkészek földet után dézmat követeltek; a vegyes házasságokat a kath. papok revelsalis adása nélkül nem eskették össze; a protestáns árva gyermekeket, hogy katolikusá neveljék, rokonaiktól erőszakkal elvették; a protestáns községi előljáróknak a hivatalos esküt kath. templomban kellett letegyék; az országos hivatalokra protestánsok nem alkalmaztattak; a városi iparos céhekbe prot. mesterembereket nem vettek be; községi pénztárakból nyújtott segélyezésnél a protestáns szegények mellőztettek stb. stb.

Ezek és még sok más hatalmi actio jelezte a múltban a clericalis irányzat áldatlan következményeit. E terhek alatt majdnem elveszett a haza; az elenyészéstől csak a protestantismusból kisugárzó evangéliumi erő mentette meg.

A szabadelvűség harcában a protestánsokat követte nemzetünk színe-java; felekezeti különbség nélkül áldoztak a jó hazafiak: vérrel, munkaerővel, hogy a hitéletnek és a nemzeti alkotmánynak jó szolgálatot tegyenek. Báró Eötvös József gyönyörűen mondja Gr. Széchenyi István felett mondott emlékbeszédében az új irányzatról: „A válaszfalak, melyek a nép különböző osztályait távol tartották egymástól, leomlottak; nemzetünk megerősödött, a kiváltságok helyébe törvények léptek; s a nemzet, mely előbb csak multjában élt, lelkesülten halad egy szebb jövő felé.”

Harmadik bűnünkül rója fel az „Alkotmány”: a nagy zsidó barátságot! Ez is elfogultság, mert a keresztyénség, melynek gyümölcse a népek szabad alkotmánya, osztálykülönbséget nem ismer. Ezért, mi protestánsok egy fajt sem gyűlölünk, kik e hazában élnek, hanem azt óhajtjuk, azon munkálunk: hogy e hazában ne legyen sem görög, sem zsidó, sem római, hanem mindnyájan egyek legyünk a haza szeretetében és az evangélium betartásában.

Mi protestánsok szeretjük e haza minden polgárait, bármily hitet valljanak, szeretjük katolikus test-

véreinket is. Mi, kiknek Krisztustól nyert alapelvünk a komoly vizsgálódás, tudjuk a századok történetének tapasztalataiból, hogy a katolicizmus concilians és meg tud férni más hitűekkel. Tudjuk, hogy a katolicizmus vallás és egyházi rend, melyben a protestantizmussal sok rokon vonás van; épp ezért a kath. hívekkel a szeretet és hazafias érzés sokszoros kötelékével vagyunk egybefűzve, amit mindig örömmel hirdetünk is.

Azonban a clericalismus és ultramontanismus nem vallás, ez nem a katolikus hívek lelkiismereti érdekeinek képviselője, sőt ellenkezőleg, egész munkájuk papuralmi öncél, politika. Ők szembe állanak az államélettel, a szabadsággal; céljuk, hogy uralkodjanak a földön teljhatalommal, sőt még a mennyországban is. Ezek után természetes, hogy a protestantizmus szemükben szálka, céljaikkal szembe éretnek. De minden harag daczára nekünk mégis isteni rendeltetésünknek meg kell felelünk, nehogy az evangelium sava megízetlenüljön. Ama nemes harcra meg kell harcoljunk Pál apostollal: hogy a szabadságnak lelke el ne oltassék!

Azonban a mi fegyverünk a szeretet fegyvere, mi nem halált, hanem életet hirdetünk; nem gyűlöletet, hanem egységet kívánunk, mert bizonyosságot vetünk a felől: hogy, a mi Istentől van, meggyőzi e világot!

(Folytatása következik.)

Egyházmegyei élet.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegyéből.

Egyházmegyénk július hó 18 án tartotta rendes közgyűlését, Köpecz egyházközségünkben, nagy érdeklődés és a tisztújításoktól elmaradhatatlan választók megjelenésével. Ott láttuk a gondnoki korból Ngos Zathureczky Gyula és Zathureczky József főgondnokokat a mindig tevékeny, agilis férfit Bedő József gondnokot. Ezen kívül a világi képviselők kevés kivétellel és a papság teljes számban megjelentek. A szokatlan érdeklődést, az egyházmegyei közgyűlésnek 10 évenként gyakorolható választási joga emelte fokozott mértékben.

A gyülekezés Balázs Ignác lelkész házában történt; innen indultunk esperesünk és a gondnoki kar vezetése mellett testületileg a templomba, hol a már megnyitott gyűlésnek sorrendjébe felvett isteni tisztelet Sándor András, Nagy-Ajta derék ifjú lelkésze végezte Jer. 1: 9—10 verse alapján. Felfejtven beszédében ama kötelmeket, melyekkel mi lelkipásztorok tartozunk anyaszentegyházunk érdekeinek, hogy aztán rá mutasson a „királyi népség“, a hívek kötelmeire is

Úgy tudom, hogy „minden egyházi beszéd annyit ér, a mennyit épít“ —! Erről elmondhatjuk hogy építő hatással volt, mert a szépen kidolgozott beszédek, ügyes előadással, csak épít, csak plántál! Tárgysorozat rendén kívül elismerését nyilvánította a közgyűlés jegyzőkönyvileg.

Következett a megállapított tárgysorozat szerint esperes aa. jelentése az 1900 évre vonatkozó egyházvizsgálatról. Szokatlan érdekességet kölcsönzött e jelentésnek a lefolyt 10 évre való visszapillantás, s az esperesi jelentésben, mint kimagasló események egyházmegyénk életében csakugyan számot tevő jelenségek, melynek az egyházmegyei Főgondnokok választása, s filiális egyházközségek anyasítása. Mint nagy vívmányt, a lefolyt 10 év alatt nyert egyházmegyénk 2 főgondnoki állásra, annak szervezésére engedélyt, s csak a közel-múltban lett Baróth leány egyházközségünk anyaegyházközséggé. A mi a múlt évi vizsgálatot illeti, mindenben csak a jó rend és fejlődés észlelhető egyházközségeinkben, mit lehetővé tesz az egy célra törekvés,

a békés munkálkodás. Nemcsak a vallás-erkölcsi élet terén, de az anyagiak terén is haladás észlelhető.

Esperes aa. jelentését midőn a közgyűlés tudomásul veszi, jegyzőkönyvileg elismerését fejezi ki az odaadó, lelkes munkásáért.

Ezután Lőrincz Gyula főjegyző terjesztette elő jelentését az egyházmegyei tanácsnak egy évre terjedő működéséről. Nem említve azon bizottsági működéseket, melyeket az egyházi tanács kebelében alakult bizottságok végeztek, összesen 104 esetben.

Tárgysorozat rendén Benke Ferencz számol be egyházmegyénk 5 felekezeti iskolájában tett tapasztalatairól! Mint tanügyelőadó, rámutat a hiányokra, melyek több helyen a kor gyengeségével járó jelenségek tanító aa. részéről, de rámutat a lelkiismeretes, munkás tanító működésére is, elismeréssel adózván az érdemnek. Kimondja, hangsúlyozza, hogy felekezeti iskoláink tetemes terhét az egyházközségek válláról le kell venni, azoknak államosítása által!

A közgyűlés ebben az értelemben határozott, s a tanügyelőadói jelentést esperesi körlevél kapcsán megküldeni határozta, a képv. közgyűlés határozatával, tudás és ahhoz alkalmazkodás végett az egyes iskolaszékeknek, illetve az érdekelt tanítóknak!

Egyházmegyei számvevő Kovács Sándor jelentésében nemcsak a múlt év eseményeire szorítkozik csupán, hanem általános áttekintést nyújt 10 év lefolyása alatt az egyes egyházközségek által elért és nagy figyelemmel hallgatott igazán fényes anyagi eredményről. Jelentéséből tudtuk meg, tudta meg a közgyűlés minden tagja, hogy egyházmegyénk az anyagiak terén, — tekintettel a népesség arányára, — az erdélyi egyházkerületben első helyen áll.

Tíz év alatt egyházmegyénk egyházközségeinek vagyona tökében, mintegy 215,000 koronával gyarapodott; építkezésekre 130,000 koronát fordított. Magtári készlete van: 420 hl. Tökében van egyházközségeinknek: 463.000 korona vagyona, melyhez, ha hozzá adjuk, a tíz év alatti építkezés összegét, vagyonunk 600,000 koronát meghaladja. Szép siker, szép eredmény, vajha a vallás színterén is a haladás ily fokozott arányokban mutatkoznék!!

Ezután Kovács József egyhm. pénztáros számolt be az egyházmegye vagyoni helyzetéről. Van egyházmegyénknek, mintegy 2200 kor. vagyona pénzben. E számadás előterjesztésével egyidejűleg az egyházközségek egy újabb aránykulcs szerint való megadóztatását hozza javaslatba, mely javaslat véleményadás végett számvevőnek kiadatni határozatott, hogy e vélemény alapján az egyházmegyei tanács kész javaslattal lépessen a közgyűlés elé.

Tárgysorozat rendén következett az általános tisztújítás. Esperesnek megválasztott egyhangulag: Kövér András közép-ajtai lelkész, volt esperes; ugyan-csak egyhangulag lettek megválasztva: Lőrincz Gyula főjegyzőnek; Benke Ferencz aljegyző és tanügyelőadónak, Kovács Sándor számvevőnek, Kovács József közügyigazgató-pénztárosnak. Tanácsbírák lettek egyhangú választással: Zöld Sándor és Czirmay Lajos. Mindenik újon választott tisztviselő 10 éves múlttal, 10 éves szolgálattal működött az egyházmegye ügyeinek intézésében, s így feltehető, hogy a múltban végzett odaadó munkálkodás záloga lesz a következő 10 év lelkes munkásságának, melyet mint kipróbált erőktől, egyházmegyénk érdekében bizton várhatunk, legbizonyosabban remélhetünk! Adja Isten, hogy úgy legyen!!

Ezek után Borsay László bibarczfalvi lelkész társunk ügye intéztetett el, alsó siménfalvi körlelkész Szász Károlyllyal szemben, amaz eléggé ismeretes levél felbontási ügyből származott nyilttéri czikkezés miatt. Közgyűlésünk Borsay László lelkész aat rehabilitálta, míg a másik lelkész eljárása felett kárhoztató véleményét jegyzőkönyvileg kimondotta.

A mi az ev. ref. kántorok nyugdíj ügyét illeti, erre

vonatközlő a közgyűlés úgy intézkedett, hogy a mélt. áll. Ig. Tanács útján kérni fogja a Mélt. Vallás és közokt. miniszter urat hogy ezek is, mint a népnevelés faktorai a befizetendő nyugdíjilleték alapján az orsz. tanítói nyugdíjintézetnek tagjai lehessenek.

Még egy indítvány felett határozott a közgyűlés s azt teljes szövegében elfogadta, mely ez:

Indítvány:

„Egyházközségeink érdeke, ref. vallásunk kizárólag nemzeti volta, mely minden ízében és ténykedésében magyar s így nemzetfentartó ereje elvitázhatatlan méltán megkövetelheti tőlünk hogy az 1848: XX. törvényzikk tényleges életbeléptetésére, megvalósítására. — mely a felekezetek teljes egyenjogusítását mondja ki, az anyagiak terén is, — teljes erőnkől törekedjünk s azt megvalósítani igyekezzünk!

Ép azért határozatilag mondja ki a közgyűlés, hogy azon országgyűlési képviselőket, kik egyházme gyénk területén, képviselői mandátumot nyernek, vagy nyerni óhajtanak, már előre kérje fel az 1843: XX. törvényzikk megvalósításának teljes erővel való eszközésére, hogy ezen ügy, mint az egyháztársadalmi kérdések legfontosabbika, napirenden tartassék s annak életbeléptetését minden tisztességes eszközzel elérni törekedjünk, hogy a prot. nép vállalt nyomó súlyos teher — egyházi adó, a lehetőleg méltányos legyen, prot. anyaszentegyházunkat s a magyar nemzeti életet leginkább megvalósító és fenntartó elem, a prot. nép kötelezettségei között “

Főjegyző ezen indítványa teljes szövegében elfogadtatott, ezen alapon való intézkedés megtételére, az egyházmegyei előjáróság kéretett fel.

A gyűlés tárgysorozata ezzel kimerítettén, esperes aa. a közgyűlési tagoknak és az érdeklődő hallgatóság nak megjelenését szíves türelmét megköszönte, a gyűlést berekeszti.

A szokásos közebéden az első felköszöntőt esperes mondotta az erdélyi egyházkerület érdemes püspökére; fel lettek köszöntve a gondnoki kar, az újon választott tisztviselők, a megjelent vendégek közül számosan.

A jövő 10 éves ciklus, melyen a hivatalt viselők egyházmegyénk előhaladását, fejlődését, a már megszabott módon fogják munkálni, vajha az egyházmegyében uralkodó munkás szeretet és békés egyetértés által, úgy az anyagiak terén, mint a vallás- erkölcsi élet terén megteremné áldásos gyümölcsöket! Adja isten, hogy úgy legyen!!

Lőrincz Gyula,
főjegyző.

A romániai missiói ref. egyházmegyéből.

E hó 4-én a romániai egyházmegye életében fontos mozzanat játszódott le, mely nemcsak az itt élő protestáns egyházaink híveit érdekli, de az egész magyar nemzetet is. Mert meggyőződésünk szerint éber figyelemmel kísérik munkásságunkat hazánkban is.

A fennemlített napon Bukarestben, az istenitisztelet végeztével az egyház tiszt. *Nagy Sándor* brailai misszionárius lelkész és *Hajdu András* főgondnok elnöklete alatt közgyűlést tartott, mely a nt. *Bartalus* János úr lemondása folytán *esperes lelkészt* volt hivatva választani. Ilyen állásra mindig sokoldalú, ágilis ember kívántatik a Kárpátokon belül is, de hát itt külföldön, hol testi-lelki erőtlől támogatott, mindenirányú munkásságának, mozgékonyságának sikerétől függ az egyházmegye szellemi élete, fejlődése! E nagyfontosságú állásra a bukaresti reform. egyház *Németh Sándor* kolozsvári s. lelkészt választotta meg egyhangu lelkesedéssel, kiben nt. Bartalus esperes úrnak méltó utódját óhajtja feltalálni az egész egyházmegye.

Kertész József tanító indítványára az egyházközség eddigi, érdemekben gazdag lelkészét, tekintettel itt töltött 20 évi áldásdús működésére: *örökös tiszteletbeli lelkészévé* választotta. Erre kéttagu bizottság ment Bartalus esperes úr után, ki a közgyűlésen megjelenvén. miután Nagy Sándor választási elnök tudomására hozta a közgyűlés örömmel hozott határozatát, meghatótan így válaszolt:

„Azon szavak, melyek Nagy Sándor tiszteletes úr ajkairól elhangzottak s melyek a közgyűlés határozatát tolmácsolták: igen meghatottak. Bizonyosága ez annak, hogy húsz éves működésem, — mely alatt életem javarészét töltöttem önök között — nem volt hiábaváló. Tudhatja a közgyűlés és az itteni magyar társadalom minden tagja, hogyha érdekeink megvédéséről volt szó, nem ügyelve dicsérésre avagy gyalázásra, erőm és tehetségem szerinti munkáltam a közjéért, a hogy azt legjobban láttam és gondoltam

Legyen meggyőződve a bukaresti egyházközség minden tagja, hogy mint eddig, úgy ezután is szívesen viselem ügyeit s ha valamiben szó gálatot tehetek tanácsommal vagy tettemmel ezt a távolból is mindig kedves kötelességemnek ismerem. — A kitüntető bizalomért fogadják hálás köszönetemet s kérem, tartanak meg jó emlékekben.“

E szavakat lelkes éljenzés követte; az egyházi közgyűlést — szünet után — az *egyházmegyei* közgyűlés követte az iskola egyik tantermében. E közgyűlésen nt. Bartalus úr tette meg évi esperesi jelentését az egyházmegye mikénti állásáról, melyekről az alábbiakat jegyzem meg:

1. *A bukaresti* egyház hivatalnokai között történt nevezetes változás. Így múlt év augusztus havában *Teleki Mózes* addigi tanító az Ig. tanács által *ploesti* misszionáriusnak neveztetett ki, helyébe ez év június havában *Kertész József* szászrégeni tanító hivatott meg.

N. *Bartalus* Jánosné, *Diószegi* Erzsébet és *Barabás* Róza tanítónői állásukról lemondtak, melyre vonatkozólag — hogy a közelgő tanévre válság ne álljon be — az intézkedések megtételtek.

A román miniszterium által kitiltott tankönyvek helyét a bukaresti egyház előjárósága által pályázat hirdtetett két drb olvasókönyv (2-ik 3-ik oszt.) megírására. két-kétszáz frank pályadíjjal. E pályadíjat a *Kertész József*, akkor még szászrégeni tanító pályaművei nyerték el, s a román közoktatásügyi miniszterium e munkát a *romániai magyar népiskolák használatára* általánosan engedélyezte is.

A felekezetkülömbőség nélküli szegény gyermekek iskolánkban való tanulhatása céljából 8 hónappal ezelőtt megalakult Bartalus János esperes úr kezdeményezésére a „*Protestáns Nőegylet*“, melynek már eddig is ezer frankon felüli vagyona van.

2. *Ploesten* Teleki Mózes laikus misszionáriusnak átköltözése után pár hónappal bekövetkezett súlyos betegsége folytán — melyből teljesen maig sem épült fel — az iskola ügye sokat hanyatlott. Ez egyháznak a szomszédjával pere is volt, mely azonban jó eredménnyel végződött.

3. *Pitesten* negyed félév óta a paptanítói állás üresedésben van, mennyiben az egyház alkalmas iskola hiányában addig nem akarta betölteni ezen állomást, míg a megtakarított paptanítói fizetés nem lesz elegendő új iskola építésére. Most ez az idő elkövetkezett, az iskola tervrajza és költségvetése megállapított, úgy, hogy az iskola még e nyáron felépül. Lelkész-tanítóul *Bedő Ödön* most végzett kolozsvári theológust hívta meg a f. hó 7-én, *Nagy Sándor* brailai misszionárius elnöklete alatt tartott közgyűlés.

4. Galaczon dicséretes mozgalom indult templom- és még egy tanterem építése céljából. Jelenben ugyanis az iskolai-épületben tartott istenitiszteleten keresnek a hívek lelki megigazulást. Fedezet ugyan

építési célra nincs, de remélhetőleg begyűl a román belügyminisztérium által 60 ezer számmal engedélyezett sorsjáték fennmaradt összegéből. Kezdeményező Nagy Sándor brailai fáradhatatlan misszionárius lelkész.

5. Brailán most rendben vannak az ügyek. A közelmúltban felmerült kellemetlen incidensek lecsillapultak.

A szétszórtan levő fiók egyházakban a múlt közgyűlés óta semmi említésre méltó változás nem történt.

Az esperesi jelentés után Nagy Sándor helyettes-jegyző választatik meg egyházmegyei jegyzővé; az egyházmegyei bíróság tagjai Nagy Sándor, Kertész József és Hajdu András lettek; pótagok Nagy István, Farkas Miklós és Baló Károly, kik valamennyien jelen lévén, az esküt le is tették.

Határozatilag kimondatik, hogy *Barabás* Endre marosvásárhelyi polg. isk. tanár által sok helyen téves információk alapján írt röpiratának egyházmegyénket érdeklő inkriminált részei megcáfolandók, melynek megtételére nt. Bartalus János esperes ur kéri fel.

Kertész József indítványára *az egyházmegyei közgyűlés Bartalus János urat a »Romániai missiói ref. egyházmegye« örökös tiszteletbeli esperesévé* választja meg, mely kitüntető bizalomért szívéből mond köszönetet.

Ezzel a Bartalus János úr esperessége alatt utólszor tartott s rendkívül fontos közgyűlése ezen egyházmegyének d. u. 2 órákor véget ért.

(Bukarest.)

Kertész József.

Különfélek.

— **Királyi kitüntetés.** Csiky Lajos debreczeni ref. theol. tanárt Ő Felsége a koronás király a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Csiky Lajos tudományos és egyháztársadalmi működését nem szükség külön kiemelni. Széles körben ismeretes az. Éppen azért szívünkől gratulálunk a fényes kitüntetéshez és kívánjuk, hogy sokáig viselje!

— **Papválasztás.** Bukaresti ev. ref. egyházközségünk papi állomása a Bartalus János esperes lemondásával üresedésbe jött. A különösen nemzetiségi szempontból felette igen fontos helyre, aug. hó 4-én meg-ejtett választáson, *Németh* Sándor, kolozsvári segéd-lelkész felé fordult a hivek egyöntetű bizalma. Németh Sándor immáron tapasztalt és megállapodott ember, kiről hiszszük, hogy a hozzája fűzött várakozásoknak minden irányban megfelel. Bartalus Jánost elismerés illeti meg, hogy húsz éven át annyi buzgósággal és tapintattal szolgálta ref. egyházunknak és a magyarságnak ügyét. A vezéri pálczát most Németh Sándor veszi át. Új állásában neki is szerencsét kívánunk, hogy működése hozzon fényt a magyar névre Romániában is!

— **Temetés szuronyok között.** A baptista, názárenus stb. vallásos irányzat veszedelmes, társadalmi rendet, felekezeti békét felforgató voltát mi sem igazolja jobban, mint ama temetés, mely aug. hó 2-án Szász-Lónán, csendőrszuronyok között történt meg. Az eset következő: A tavasz félben Mэрábol egy baptista cigány költözött Szász-Lónára. Ennek a cigánynak keresztlehetlenül elhalt egy nyolcz hónapos kis gyermeke. Az egyház, mivel a cigány nem volt annak rendes, teherviselő tagja, temető helyet csak a megszabott díj lefizetése mellett engedélyezett. A cigány vonakodott fizetni, mert a föld Istené, ugymond, és ahoz neki is jussa van. Alispáni közbelépés folytán az egyház kellő garanciát nyervén a sírhely árának megfizetésére, megadta a sírhelyet. Eddig a dolog rendben volna. A meghalt cigány gyermek, törvény szerint, az ev. ref. egyház tagja lévén, ámbár nem is volt megkeresztelve: Vajda Ferencz,

ottani ref. lelkész ragaszkodott ahoz, hogy a halottat a ref. egyház szertartása szerint temesse el. Az apa nagynehezen még beleegyezett ebbe, de azt is határozottan kikötötte, hogy a baptisták is szolgáljanak. A szomszéd falukból meg is hívta a futkározó prófétákat. A lelkész ismerve ezeknek konokságát, csendőri assistentiáért folyamodott. Meg is nyerte. Ez volt a szerencse, különben a temetésen egy nagy scandalum támad. Mert d. u. 3 órákor, midőn megjelent a temetésen, már ott volt a prófeta Moldován János, élesdi cserepező személyében, ki is rögtön felszólította a ref. lelkészt, hogy távozzék, mert ott ő fog temetni. Hiába volt minden tiltakozás, nem használt. Elkezdődött az ének, azt megzavarta, beszélni kezdett. A ref. lelkész látva, hogy itt a szép szóval nem képes az egyház jogait megvédeni, előszóllította az egyik szomszéd telken levő csendőröket, kikről még ugyszólva a közönség sem tudott és csak így tarthatta meg a temetést. Ezt az esetet csak azért hoztuk fel, hogy figyelmébe ajánljuk az egyetemes konventnek, mely nem tartotta szükségesnek, hogy a baptisták visszaélései ellen fel-irjon a kormányhoz. Egyébiránt ez nem első eset, éppen így megtörtént ez Gyerővásárhelyen és Kapuson is. Jó lesz tehát a baptista üzemek felől komolyan gondolkodni, mert féltő, hogy a szuronyos temetésekkkel jogainkat ugyan megvédehetjük, de nem nyerünk semmit!

— **Beküldetett szerkesztőségünkhöz,** a szilágy-szolnoki egyházmegye egyházi értekezletének alapszabály tervezete. Vincze Ödön, mint előadó, Butka Károly és Szász Ferencz bizottsági tagok összeállításában. Örömmel adunk hírt a szilágy-szolnoki nagy és népes egyházmegye ezen alapszabály tervezetéről és hiszszük, hogy nem messze lesz azon idő, midőn az értekezlet azt el is fogadja, tisztikarát megválasztja és a tényleges munkát megkezdi. Úgy tudjuk, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegyén kívül, talán még csak egy, vagy két egyházmegye van, mely nem adott életjelt magáról. Ha ezek is sorompóba lépnek, akkor az egész vonalon megkezdődik ama nemes munka, melytől egyházi életünknek fellendülését, megerősödését várjuk.

— **Zsinatunk legfontosabb teendői.** Ezen a címen Szuhay Benedek, a felső borsodi egyházmegye főjegyzője, egyik lelkészi értekezlet alkalmával, nagy körültekintéssel megírott felolvasást tartott. A felolvasás a hazai protestánsizmus legégetőbb sebeit tárja fel, és az egységes református közszellem megvalósítását sürgeti. A felső-borsodi egyházmegye azzal honorálta a jeles főjegyzőt, hogy felolvasását egész terjedelmében magáévá tette és az összes testvér egyházmegyékhez tárgyalás végett megküldötte. Egyházi értekezleteinknek ez is egyik, igen jó tárgya lesz. A kérdésről különben lapunk is szívesen közöl dolgozatokat.

— **Öszinte hangok.** Megszóltuk már, hogy a hazai napi lapok nem sok jó akarattal, vagy egyáltalán tudomást sem vesznek a protestánsizmusról, s különösen annak a múltban teljesített nagy, nemzeti szolgálatairól. Olyan jól esik, ha néha-néha egy-egy őszinte szót hallunk. Ez az őszinte szó a Pesti Napló részéről jött, mely 217. számában így ír: »Ne felejtjük el soha, hogy volt egy időszak, mikor mindhárom világhatalmi törekvés, melyek ellen külön küzdve, győzni tudunk, egyszerre jött reánk a mohácsi katasztrófa után: hogy akkor a reformáció volt az, mely a mi megmentésünkre született meg s melynek javarészben köszönhetjük, hogy itt vagyunk, s hogy mint önálló állam és nemzet megérhettük az ezer évet.« Annnyival jobban esik ezen őszinte szó, mert ama cikk, melyből e sorokat vesszük: Magyarország külpolitikái szerepét tárgyalja, mely hivatva van arra, hogy „az úgynevezett európai reakció ne érvényesülhessen sem bel, sem külpolitikái törekvéseinkben.«

— **»Protestáns Egyháztörténelmi írka.«** Lapunk olvasói s különösen lelkészeink és tanítóink fi-

gyelmét újlag felhívjuk a *Dobó* Sándor szerkesztésében megjelenő ez elismerésre méltó vállalatára. Protestáns egyházunk mult és jelenbeli nagy történelmi alakjai életrajza és képe van az irkák borítékán, kiegészítve bibliai idézetekkel és alkalmi imákkal. Iskolás gyermekünk s általuk szülők is így egészséges protestáns építő olvasmányokhoz jutnak s ennek áldása kiszámíthatatlan. Az iskolai év közelg. Igen kérjük iskoláink vezetősegeit vegyék be iskoláikba ez irkákat. Van mindenféle célra szolgáló, minden igényt kielégítő. *Mutatványpéldányokat ingyen küld felszólításra a kiadó: „Telegdi K. Lajos utóda Eperjessy István Debreczen.”*

== „A bukaresti magy. prot. Nőegylet értesítője és számadása” című füzetkékben annak az egyeletnek felévi munkásságáról veszünk tudomást, melyet a mult év végén alakított *Bartalus* János ref. esperes és neje buzgón támogatva reform. iskolánk tanítótestülete s a prot. ottani magyar társadalom legjelesebbjeitől. Az egyelet különböző tagjainak száma máris jóval túlhaladja a 100-at, mely szám bizonyára megsokszorozódik a 40-nél több választmányi tag buzgólkodásával. A tagdíjak s egy gazdag műsoros estély jövedelme máris 1060 frank vagyonhoz juttatta az egyeletet, melyből — mint olvassuk — „már a következő tanévtől kezdve legalább két szegény magyar gyermek részére lehetővé teszi az ingyen tanulhatást az ottani ev. ref. magyar tannyelvű iskolában.” *Bartalus* esperes ez egyeletben is szép örökséget hagy utódára. Adjon Isten virágzást és gazdag gyümölcsözést a nemes czélú egyeletnek!

== **Elszámolás.** A maros-ujvári ev. ref. egyház július 21 én erkölcsileg és anyagilag fényesen sikerült mulatságot rendezett. Ott volt a vidék és Maros-Ujvár előkelősége. A bálanyak: gróf Teleki Adámné és gróf Bethlen Józsefné 6 méltóságaiak férjeikkel s idősb és ifjabb gróf Bethlen Sándorral, gróf Tholdalagiival már fél 9-kor megjelentek a „Rákóczy” hangjai mellett. Kezdetét vette a mulatság, mely világos virradtig tartott. A kitűnően sikerült mulatság az új templom berendezésére is szép jövedelmet hozott össze. A teljes bevétel 832 korona 70 fillér, a kiadás 26 kor 6 fillér; tiszta jövedelem 566 kor 64 fill. volt. Ezen szép jövedelmet köszönjük a megjelenteknek, a felülfizetőknek, kiknek névsorát nyilvános nyugtázás és őszinte hálánk kifejezésékepen íme közöljük: Felülfizettek: gróf Bethlen József 70 kor., gróf Teleki Károly 40 kor., báró Kemény Géza 40 kor., báró Zeyk József 40 kor., gróf Teleki Adám 40 kor., gróf Bethlen Sándor 0 kor., gróf Teleki Mihály 20 kor., Szász József főszolgabíró 20 kor., Liccimarra Richárd 20 kor., Pogány János 10 kor., Thomász József 10 kor., Felix Károly 10 kor., Benedek Farkas 8 kor., Reinholz Árpád 6 kor., Katona Lajosné 5 kor., Bőjte Kálmán 5 kor., Mészáros István 5 kor., Gergely Samu 5 kor., Hirschfeld Lajos 5 kor., R. L. 4 kor., Láng Aurél 4 kor., László József 4 kor., Szabó Albert 4 kor., Kádár János 4 kor., Boér János 4 kor., Jancsó Lajos 3 kor., Felföldi Béláné 3 kor., Dózsa Emma 4 kor., Kurta Károly 2 kor., Barabás Lajos 2 kor., Tartler István 2 kor., Güttler Agoston 2 kor., Magyar Mihály 2 kor., Sikó Árpád 2 kor., Ecsedi István 2 kor., Susnek Viktor 2 kor., Balogh János mérnök 2 kor., Bora Benedek 2 kor., Naftali József 2 kor., Dunst Gyula 2 kor., Csiki Sándor 2 kor., Virág János 2 kor., Kiss József 2 kor., R. Viski Béla 2 kor., Schmelzer Vilmos 2 kor., Székely György 2 kor., egy furdó vendég 2 kor., Szécsi Ferencz 2 kor., Benke Andor 1 kor., Boér György 1 kor., Borbély János 1 kor., Márton Károly 1 kor., Schreiner István 1 kor., Vagner József 1 kor., Boér László 1 kor., Salamon Samu 1 kor., Dergán János 1 kor., Vecsernyés Sándor 1 kor., Jávorszky József 1 kor., dr. Tompa Camil 1 kor., Vild Tamás 1 kor., Laczkó Sándor 1 kor., Kovács József 1 kor., Csiki Kálmán 1 kor., N. N. 20 fillér, Hágemán Ödön 60 fillér, Nyirő Sándor 50 fillér; összes felülfizetés 470 korona 30 fillér, mely összeg a fentebb kimutatott összes bevétel, illetőleg tiszta jövedelemben benne foglaltatik.

Négy öt éve már hogyilyen, s ehhez hasonló módon gyűjtögetünk a templomra. E gyűjtésnek eredménye 1700 korona és meg van a kölcsönveendő 6000 koronának is a fedezete. A templom ma holnap fedél alatt lesz, a torony bádogg fedele rajta a csillaggal messzire ragyog a nap tiszta fényében. De fényesebben ragyog ennél az én pátronáimnak, pátronusaimnak, szeretett hivatásaink jó cselekedete.

Ezek hirdetik kiváltképp az Isten dicsőségét! Ez a templom, ha Isten megsegít, úgy épül fel, hogy e célra külön adó nem terheli egyházam tagjait. Összehozta a buzgóság azt, mit a kényszer összehozni nem lett volna képes. »A jó ember az ő szívének kincseiből hozza elő az istennek tetsző ajándékot.«

Maros-Ujvár, 1901. július 27.

Jancsó Lajos,
ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

3313 - 1901.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperesi hivatalnak.

Az 1901. évi Egyet. Konvent 11—900. jkvi sz. határozatának 8 pontja alatt kimondotta, hogy miután a zsinat egy orsz. lelkészi nyugdíjintézet létesítését a jövő törvényhozás intézkedései közé sorozta, ez eszmével tüzetesen foglalkozni kíván, minek folytán felhívta egyházkerületünket javaslattevésre.

Az Egyet. Konvent e határozatára tekintettel, a mult 1900. évi egyházkerületi közgyűlés 52 jkvi végzésével kiküldött bizottság által elkészített és igazgatótanácsunkhoz beterjesztett alábbi javaslatot oly felhívással közöljük valamennyi nt. esperesi hivatalnal, hogy azt az egyházmegyei tanács által sürgősen tárgyalás alá vétetni és az elkészítendő véleményes jelentést legkésőbb ez év szeptember 20-ig igazgatótanácsunkhoz beterjeszteni sziveskedjék.

A javaslat következő

Bizottságunk nagyon szükségesnek tartja ugyan egy orsz. lelkészi nyugdíjintézet felállítását és örvendetes jelenségnek ismeri el, hogy a jövő zsinatra már teljesen elkészített s minden részletében kidolgozott tervszellet kíván előállni, mégis hangsúlyoznunk kell, hogy a míg a lelkészi nyugdíjintézetre nézve részletes, pontos, minden tekintetben megbízható és kimerítő statisztikai adatok be nem szerezettek s a míg ezek alapján úgy az életbiztosítási, mint az elhalálózási és rokkantsági táblázatokra tekintettel igazi szakértői számítások nem készítettnek és közre nem bocsátatnak továbbá a míg e célra már egy bizonyos, de semmi esetre sem csekély összegű pénzalap nem létesítették: addig csak bizonyos alapelveknek a megjelölésébe mehet csak bele egyházkerületünk és csak hozzávetőleges nézetet mondhat a nyugdíjintézet felállításával járó terhek megállapítását és a fedezet mikéntjét illetőleg.

Ilyen alapelvekűl kívánjuk megjelölni:

1. hogy a tervezett nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagjai lennének a rendes lelkészek, a körlelkészek, a missziói lelkészek, azon rendszeresített állásokon lévő vallástanárok, vagy vallástanítók és minősítéssel bíró énekvezérek (kántorok), a kiknek hasonló mérvű nyugdíjazásáról más úton gondoskodva nincs;

2. hogy a nyugdíj-jogosultság csak a munkaképtelenség (rokkantság) esetén lép életbe, és pedig rokkantság esetén is állandó nyugdíj ellátásra csakis azok tarthatnak igényt, a kiknek betöltött 24-ik életévüktől számítottan 10 rendes lelkészi (vallástanári, vallástanítói és énekvezéri) szolgálati évük van; előbb és pedig ismét csak 5 szolgálati év után bizonyos összegű végkielégítésben részesülhetnek, pl. egy évi rendes fizetésük erejéig (Karencz évek). A 10 évi rendes minőségben töltött szolgálat után fizetésük 40 % -át kapnak, azután pedig minden további szolgálati év után a nyugdíj-igény növekednék 2—2½%-kal, míg 40 évi szolgálat után beálló munkaképtelenség (rokkantság) esetén adatnék meg az egész élvezett lelkészi (vallástanári v. tanítói, énekvezéri) fizetés;

3. hogy a jelenleg működő lelkészek közül a belépési kötelezettség alól ki kellene venni, de a nyugdíj-jogosultságból is ki kellene zárni a 65-ik életévüket már betöltött lelkészeket, vallástanárokat, vagy tanítókat és énekvezéreket;

4. hogy a nyugdíjazás eseteit az egyházmegyei e célra választott bizottság indokolt jelentése, továbbá az egyházkerületi ugyancsak e célra választott bizottság véleményes javaslata alapján az orsz. lelkészi nyugdíjintézet konventi végrehajtó bizottsága állapítaná meg. E három forum egybehangzó megállapításával léphet csak érvénybe a nyugdíj-jogosultság. Esetleges felebbeszedések is a konventi végrehajtó bizottsághoz nyújtandók be, de a döntés az Egyet. Konvent plenumiáé illetné meg;

5. hogy a nyugdíjazás fegyelmi büntetésképpen semmi esetben sem alkalmaztatnék;

6. végül, hogy a felállítandó nyugdíjintézet feltétlenül

hozassék kapcsolatba a már működésben levő orsz. lelkész özvegy-árva gyáminstézzel s alapszabálytervezete a két intézet combinatiójának megfelelőleg állapíttassék meg, illetőleg készíttessék el.

Az intézet jövedelmi forrásai lennének:

- a tagok belépési járuléka, egyszersmindenkora fizetendő összegben rendes fizetésük 5⁰/₀ a;
- a tagok évi járuléka, minden egyes tagtól fizetésének 1¹/₂⁰/₀-a;
- az egyházközségek vagy általában a fenntartó testületek által évi járulékból minden általuk fenntartott állás fizetése után 2⁰/₀;
- az orsz. közalapból az egyháztagok évi járulékanak és a meglevő tőkék kamatainak 10⁰/₀-a;
- a nyugdíjintézet céljaira külön kérendő állandó évi államsegély;
- alapítványok, adományok, végrendeleti hagyományok, gyűjtések és pejselypénzek

A fedezeti tételek ezek lennének, de hogy mekkora összegű évjáradékra, illetőleg annak megfelelő mekkora tökére volna szükség, azt most legfeljebb csak megközelítőleg lehetne megjelölni, miután a megfelelő adat-gyűjtések és számítások még merőben hiányoznak. A dunamelléki egyházkerület pl. a kétezer lelkész után a rokkantsági táblázatok szerint 400,000 kor évjáradék szükségességét mutatja ki, míg a tiszántúli egyházkerület 470 ezer koronára teszi a szükséges évi jövedelmet, ha a nyugdíjintézet az alakulástól számítottan csak a 6-ik évben kezd meg működését és ha ez úgy jövedelmeire, mint szükségleteire nézve az orsz. lelkész özvegy-árva gyáminstézzel egyestíttetik.

Ezek alapján bizottságunk javaslata az, hogy az egyházkerület is járuljon hozzá az Egyet. Konventnek f. é. 11—1901. jkvi sz. 9 p. a. határozatához, mely szerint a kerületektől beérkezendő vélemények alapján, szakértői számítások eszközölése mellett, a gyáminstézeti végrehajtó-bizottság adjon majd véleményes javaslatot.

Kolozsvárt, 1901 augusztus hó 5-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök

Maksay János,
számvívó.

3312—1901. KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának
Értesítés.

Tudatni kívánjuk, hogy a folyó évi szeptember havi javító és pótló érettségi vizsgálatok szóbeli része a marosvásárhelyi ev. ref. kollegium főgymnasiumában az idei szeptember hó 7. napján mélt. gróf Toldalagi László kollegiumi főgondnok aa. elnöklése mellett fog megtartatni.

A miről a mélt. t. kollegiumi Elöljáróságok és Tanárkarok, valamint az érdekelt ifjuság ezennel hivatalosan értesíttetnek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának,

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 5-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

3065—1901.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSOKRA.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgymnasiumánál a folyó évi egyházkerületi közgyűlésen három rendes tanári tanszék kerül választás útján betöltés alá. E tanszékek közül egyikre a vallástanból, a másikkra a történelem és földrajzból, a harmadikkra a rajz és szépirásból képesített pályázók folyamodhatnak.

Mindhárom tanszék javadalma évi 2400 K. fizetés havi előleges részletekben és szállás természetben vagy az alsó 2 fizetési fokozatban 500 K., a felső 3 fizetési fokozatban 600 K. lakásbér évnegyedes előleges részletekben, továbbá öt ízben 200—200 K. ötödéves korpótlék és idősbégi sorrendben való előléptetés a 2600, 2800, 3200 és 3600 K.-ás fizetési fokozatokba.

Az ötödéves korpótlék megállapításánál a más kö-

zépiskoláknál rendes tanári minőségben eltöltött szolgálati évek 10 év keretén belül beszámíttatnak.

Választottaknak a 3-ik rendes tanári szolgálati év betöltéséig a 2400 K.-ás fizetési fokozatban kell maradniok.

A megválasztott rendes tanár a nem állami tanárok nyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja.

A mennyiben mások választatnának meg, mint a kik a tanszékeket jelenben mint helyettesek elfoglalják, az illetőknek a tanszékeket 1902. szept. 1-én kell elfoglalniok.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányait, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, katonakötelezettségi viszonyait igazoló okmányaikkal felszerelt s a kollegiumi előjárósághoz címzett folyamodványait a kollegium igazgatóságához 1901. szept. 20-ig nyújtásák be.

Csak ev. ref. vallásuk pályázhatnak.

Kelt az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1901. aug. 5-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó

3135—1901

PÁLYÁZAT RENDES TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett zilahi ev. ref. főgymnasiumnál egy, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter úr kinevezése alá eső classica-philologiai tanszék töltendő be. Javadalom 2400 korona fizetés és 480 korona lakbér évnegyedes, előleges részletekben, továbbá öt évenként 20—200 korona ötödéves korpótlék s anciennitas szerint való előlépés a fizetési fokozatban 3600 koronáig.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányait, tanári képesítettségüket, esetleg eddigi szolgálatukat igazoló okmányaikkal felszerelt s a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz címzett folyamodásukat a zilahi ev. ref. főgymnasium igazgatóságához 1901. augusztus 20-ig nyujtsák be.

A más intézetnél eltöltött rendes tanári szolgálat 10 éven belül a korpótlékozás alapjául beszámíttatik.

A kinevezett rendes tanár a nem állami tanárok országos nyugdíjintézetének kötelezett tagja.

Okleveles pályázó hiányában helyettes tanár alkalmaztatik 1600 korona fizetéssel.

A tanszék 1901. szeptember 1-én elfoglalandó.

Csak ev. ref. vallásuk folyamodványai vehetők figyelembe.

Az erdélyrészi ev. reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1901. aug. hó 5-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

1216—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett lelei egyház orgonista-kántortanítói állomására pályázat, most már másodízben kihirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Kézpénz az egyház pénztárából 600 korona, tan-díj címen 100 korona. Tan. portió 1 drb. 2 boglyás, 1 drb. 1 boglyás kaszáló, a régi temető 1/3-ad része s egy drb. 2 vékás szántó föld. Adóját az egyház fizeti, munkál-tatja a tanító. Szabályrendeletileg megállapított stóla s jogosultság esetén korpótlék az államtól. Ezen javadalom lakáson kívül 752 koronára van értékelve, mely államsegéllyel 800 koronára fog kiegészíttetni.

Kötelessége: az orgonista énekvezéri és tanítói teendők törvényszerű, lelkiismeretes végzése.

Pályázati határidő 1901. szeptember hó 15.

Szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények nagytsz. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra. (Szilágy-m.) Kolozsvár, 1901. augusztus hó 12 én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
fél évre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Iskoláink és egyházi érdekeink.

E sorok czíme sokat ígér, tartalma szerényebb. Nem vág a nagy politikába, pedig igazán szükséges volna már, hogy ref. egyházunk jövőben követendő tanügyi s általában iskolaügyi politikája komoly megbeszélés tárgyává tétessék s ez által a mostani, sokszor egymással homlokegyenest ellentétes álláspontok felfogások és eljárások helyére egységes irányzat lépjen. Felekezeti iskolaügyünk, különösen az elemi népoktatás terén minden határozott irányt nélkülöz s középiskoláinké sem mondható beteges tünetektől mentnek. Mig itt-ott érthető és indokolt idegenkedés nyilvánul felekezeti iskoláink államosítása iránt, más helyt még most is nyakig úsznak az államosítási törekvésekben. Az erdővidéki egyházmegye pl. a legutóbbi közgyűlésén elvül tüzte ki még meglevő elemi iskoláink államosítását, míg pl. a deési egyházközségünk beszüntette ezirányú tárgyalásait s felekezeti elemi iskolája fentartását határozta el. Az ily ellentétes eljárások nem igen alkalmasok arra, hogy egyházunk súlyát emeljék, befolyását a közélet szempontjából növeljék. Nem akarok indokolás nélkül elemi népiskoláinknak sem államosítása mellett sem az ellen állást foglalni, bár magamnak e tekintetben határozottan kialakult véleményem van; de feltétlenül sürgős szükségnek tartom, hogy e kérdésben egész egyházkerületünk, sőt az egész magyar ref. egyház közvéleményt teremtsen s határozott irányt kövessen. Súlyos argumentumokat lehet felhozni mindkettő mellett és ellen; de szükséges, hogy az előnyök és hátrányok tárgyilagosa, és előrelátó mérlegelése után mégis egyöntetű megállapodásra jussunk s így vagy úgy igyekezzünk az iskolaügy terén felekezeti érdekeinket minél jobban kidomborítani és megvédeni.

Iskoláinkat egyházi törvényeink „minde-
nestől az egyház testéhez tartozóknak“ mond-
ják. Akkor hát meg kell várnunk, hogy min-
denestől védjék és ápolják egyházunk érdekeit

és pedig szellemi és anyagi téren egyaránt. Nem mondunk ujságot vele, ha állítjuk, hogy maga az egyház iskoláinak szellemileg is a legértékesebb erőit bocsátotta rendelkezésére, anyagilag is érettük hozta és hozza mindennap a legnagyobb áldozatokat. A ref. egyháznak szánt alapítványok legnagyobb része az iskolához tétetett és tétetik: azoktól tehát meg kell várnunk, hogy *a reformátusok czéljait szolgálja első sorban*. Első sorban mondom, mert hogy ezzel együtt sőt akár e *mellett* is magyar nemzetieket, sőt általános humánusokat is ne szolgáljon, senki sem kívánja: ellenkezőleg ref. egyházunk szelleme ezt is megvárja, de — s ezt akarjuk most különösen hangsúlyozni — *a ref. egyház anyagi és szellemi érdekeinek minden sérelme és háttérbe szorítása nélkül*.

Nekünk pedig úgy tetszik, hogy ezt az *önkényt értetődő szabályt* ref. iskoláink, illetőleg azok vezetősége nem mindig tartja szem előtt s megtartását főhatóságunk nem mindig őrzi ellen elég hatályosan.

Kérnem kell olvasóinkat ép' úgy, mint az érdekelteket, hogy a nyilatkozatomban személyes élt vagy támadást ne méltóztassanak keresni. Csak a dolgot nézem, hogy ref. iskoláink már-már feladik, hogy ők első sorban a ref. érdekeket tartoznak szolgálni. Példáim is kevés számuak s többnyire hallomáson, személyes tapasztalaton alapulnak s csak kevesebb részben okmányoltak. Csak a n.-enyedi Bethlen kollégium ez évi értesítője van kezemnél s egy pár napi-lap értesítő-ismertetése. De állításomat — fájdalom — mindenben megerősítik.

Intézeteink ref. vallásos szelleméről és neveléséről most nem szólunk. Most csak arra akarok figyelmeztetni, hogy ref. iskoláinkban a ref. tanulók és szülők természetszerű előjoga nemcsak megvédve nincs, sőt néhol más érdek által épen háttérbe szorítottatott. Így pl. a beiratkozás, tandíj, ösztöndíjak és kedvezmények, belakás és konviktus dolgában a legtöbb helyt ref. és nem ref. vallású tanuló közt semmi külön-

ség nincs. Mintha iskoláink, e régi ref. „almamater“-ek is modern egyietező hölgyekké lettek volna, akik néhol még többet foglalkoznak a mások gyermekeivel, mint a magukéval! A kolozsvári ref. egyház elemi népiskoláiban pl. s úgy tudom összes erdélyi ref. kollégiumunknál a zsidó, kath. és oláh is csak annyi tandíjat fizet, mint a református. Lehet, hogy ezt valami külső faktorról (állam, város stb.) való szerződés köti ki. De hát nem vádolnak-e az ily szerződések is? A gy.-fehérvári *rom. kath.* főgimnázium is *államsegélyes* s mégis biztos tudomásom van róla, hogy az idegen vallásuak minden segélyből elvileg ki vannak zárva és tandíjuk a rendesnek szinte kétszerese. Vagy azt fogják mondani: az ő államsegélye más természetű, a „kir. kath. tanulmányi alap“ból való? Nem tudom. De azt tudom, hogy pl. a szathmár-németi *ref.* főgymn. államsegélye ugyanolyan természetű, mint ami iskoláinké s ott mégis az idegen felekezetiük magasabb tandíjat fizetnek s a mezőturiban is internátusi díjban — *ha hely marad!* — szinte kétszeresét fizetik, mint a ref. ok. Hol látunk mi erdélyi iskoláinknál, kollégiumainknál ilyen példát? Pedig a n.-enyedi Bethlen kollégium még csak nem is államsegélyes! És mégis éppen ennél az iskolánknál (lehet, hogy a többinél is, — mit tapasztalunk? Azt, hogy a Kovács és Sárpataki alapokból jutalmakat kapnak más vallásuak is, hogy tandíj és konviktsi kedvezményben ref. alapokból egyformán részesülnek a tanulók vallásra való tekintet nélkül. Sőt többet! Azt, hogy míg *Flobert Béla rom. kath. két elégtelen* ékeskedő tanuló teljes tandíjmentességet élvezett, *Tóbis Jenő unitárius elégséges* osztályzattal egész tandíjmentességet és 40 frtnál nagyobb ösztöndíjat kapott, míg *Stern zsidó* jó osztályzattal csakugyan tandíjmentességet kapott: addig *Tőkés József* (nagy-sajói *ref. papfiu*) »jó« osztályzattal csak kedvezményes díjfizető volt, és *Szász Domokos* tiszta »jeles« ref. tanuló (magaviselet »jó«) még csak jutalmat sem kapott.

Ezek jelek, a melyek mindenesetre nem azt mutatják, hogy mi iskoláinkban felekezeti érdekeinket kellőleg kidomborítanánk. Sőt egy esetben — s fájdalom ezt is épen a n.-enyedi iskolánknál — azt tapasztaljuk, hogy a ref. felekezeti érdekek nemcsak hogy ki nem domboríttatnak, hanem teljesen idegen érdek által egyenesen háttérbe szoríttatnak. Ugy látszik, hogy e kollégiumunk inkább „nagyenyedi“-nek, mint »evang. reform.«-nak érzi magát. Pedig, hogy mi alapon ad az előjáróság a Bethlen Gábor ref. kollégiumánál a *beiratkozásnál* elsőbbségi jogot Neumann Mór *zsidó*, Pap Áron *oláh*, Náznám József *rom. kath.* tanulóknak a szegény szász-csávási ref. pap fia előtt vagy a m.-igeni és nagy-ercsei *ref. papi árva*fiúk előtt: ezt ugyan nem tudná nekünk elfogadhatólag igazolni. Pedig ezt teszi midőn a beirat-

kozás sorrendjét így állapítja meg: »a *helybeli* tanulók szept. 1-én, a *vidékiek* szept. 2—4. napjain iratnak be«. Az ujon jövő tanulóknak is érdekükben áll aug. 1-ig jelentkezniök; *ha azonban hely marad számukra* szept. 2—4. napjain, előleges jelentkezés nélkül is, felvétetnek“ — mondja tovább az értesítés.

Nó, hát ilyen szellemű intézkedések ellen minden ref. kollégiumunknál a n.-enyedinél pedig különlegesen is tiltakoznunk kell. A helybeli zsidó mi jogon birhat előjoggal a vidéki ref. és sokszor ref. pap árva fia előtt a mi *ev. ref.* iskolánknál?

Nem az-e a sokkal természetesebb, hogy első napokon csak ref. vallásuak vétetnek fel, az utolsó napon „ha még hely marad“ más vallásuak is? Így tudja ezt, igen helyesen, csinálni Debreczen: tessék így csinálni Nagy-Enyednek is! Sőt a többinek is! Ezt az államszerződések sem zárják ki: ez egyszerűen belső rendtartás. S akkor nem történhetik meg az a hallatlan eset, a mit hallottam, hogy egy betegségéből felépült, ref. pap egyik ref. kollégiumunktól a másikhoz volt kénytelen fiával vándorolni, mert gyermeke számára a kollégiumban már nem volt hely.

Röviden: miután e tekintetben is kívánatos az egyöntetű rend, felkérendőnek tartanám — s hogy annál nagyobb nyomatéka legyen a dolognak — valamely egyházi *testület* által — a Mélt. Ig. tanács útján az ez évi egyh. ker. közgyűlést, hogy minden rangú felekezeti iskolánk számára az alsóbbfokú iskolai hatóságok meghallgatásával olyan egyöntetű szabályzatnak a kidolgoztatását rendelje el, a mely iskoláinknál az állami, paedagogiai, didaktikai s esetleg más kötelező szempontok szemelött tartásával ref. egyházunk köteles, kívánatos, esetleg méltányos érdekei szolgálatának a lehető legnagyobb mértékben megfeleljenek.

Ez irányban — a Nt. Szerkesztő ur engedelmével — lesz még mondani valóm.*

Falusi pap.

A lelkesválasztásról.

Nincs az 1891—93-iki zsinat által megalkotott törvényeknek egyetlen „*rész*“-e se, a mely oly sokoldalú körültekintéssel és oly szőrszálhasogató részletességgel volna összeverve, mint épen a harmadik: a *lelkesválasztásról* szóló szakasz.

És méltán! Mert, bár nem ismer a reformáció evangéliumi próbatüzében eredeti alakjára visszavitt tiszta keresztyén egyházunk kuruzsló erővel rendelkező külön papirendet, sőt egyházkormányzatunk minden fokozatán törvényhozó és törvény végrehajtó hatal-

* Lapunk érdekes munkatársának midőn e *nagyfontosságú* kérdés napirendre hozásáért őszinte köszönetet mondunk: egyben kérjük őt is s másokat is, hogy egyházunk iskolaügyi politikáját beható tanulmány tárgyává tenni s e dologról írni sziveskedjenek. Ugy érezzük, hogy bizonyos álliberálizmussal kell e kérdésekben szembe szállanunk s az egyházi szempontok érvényesüléséért küzdenünk. Szerk.

munk egyik felét s tán épen az oroszánrészt az ugynevezett világi elem gyakorolja, mindazonáltal, örökre igaz marad: ha a só megizellenül, többé nem fűszerez, ha megverik a pásztort, elszéled a nyáj. Örökre való marad: igaz lelkipásztoraikban él, az igaz, a (megtisztított) tiszta keresztyén egyház.

Teljesen méltánylandó hát a zsinati atyák ez irányban kifejezett buzgólkodása. De a Poloniuskodó tulbuzgóság mindenha megárt s nem tagadhatjuk el, hogy az „Egyházi Törvények” czikkünk cziméül odaállított *részében* csakugyan van valami a tulbuzgóságból.

Nem szólok „az egyházak osztályozásáról szóló” minden pillanatban változás előtt — alatt és — után álló, szinte semmi gyakorlati értékkel nem bíró „fejezet”-éről; figyelmen kívül hagyom az új platonikusok bölcsészete módjáról, külön rendű, külön lényegű és különböző daemonokkal megáldott református papokról szóló *minősítési* fejezetet is, csupán a *köznséges* értelemben vett *lelkészválasztásról* szólok ez alkalommal.

A köznséges értelemben vett lelkészválasztásra, három utat nyit a törvény; illetve az egyházközségek választójogosult polgárai a papi állást háromféleképen tölthetik be: *csere* (193. §.), *meghívás* és *pályázat* (198. §.) által.

A *csere* útján történő lelkészválasztás olyan ritka, mint a fehér holló s szinte hasonló ahhoz a nyárs-polgári tényhez, mely által egyik békés természetű férj egy más hasonló istenteremtésének nevével kicseréli a magát.

Ilyesmí történhetett és történhetik is, de hogy a valóságban *megtörtént* volna még pedig bosszuság nélkül — azt nem hiszem el. Valószínűen így *volt* és *lesz* a csere útján való „lelkészválasztással” is. Ugyanezért a papválasztásnak ezt a módját sohasem tudnám a mosolygásnak néminemű jelentkezése nélkül szabályozni.

A *meghívás* útján való lelkészválasztás kétségtelenül a legszebbnek és a tényhez legméltóbbnak tűnik fel. Egy békés gondolkodású, egy együttérző egyházközséget tételez fel és egy ily egyházközség kathedrájára minden tekintetben érdemes lelkészt. Anyagilag és szellemileg egyaránt jól konservált ily egyházközség van nem egy; idetermett lelkész is van nem egy. És épen ez a baj. Mert, ha csak egyetlen lelkész volna, a ki megállja ily helyen a gátat: nem volna méltánytalan a meghívás útján való választás. De mert egyik vagy másik kathedrára van külső, belső qualificatiojánál fogva több alkalmas lelkész: határozottan jogsértés, még pedig természeti és tételes jogsértés az, hogy ily helyről rátermett és képesített emberek közül egyik-másik eleve törvényesen ki legyen zárva! Mert kérdem: a „meghívás” útján való papválasztás nem eleve kizárja-e a kredóból azokat, kik a megüresedett papi kathedrán nem fordultak meg, vagy az illető egyházközségben vagy környékén „jó ismerős”-ük nincs? Minden bizonynyal.

Avagy tán azt állítja az ellenvélemény, hogy a *meghívásra praedestinált papoknak, ha nem is világ, legalább is országos hírrel kell bírniok*? Megengedem, hogy a törvényhozásban merülhetett fel ily intentio is, de a mindennapi életben nyer-e megvalósulást a törvénynek ez az állítólagos irányzata? Tett-e. *tehetett-e manapság országos hírnévre szert egyetlen ref. pap is csupán papsága által*? Nem. Ma tehet valaki országos hírnévre szert, ha képviselőnek választják, ha párbajhős lesz, ha sikkaszt, ha főbe lövi magát, ha jó vagy rossz verseket ír, ha egyik vagy másik irodalmi működéséért agyondorongolják vagy pünköszt királynak teszik meg, ha merényletet követ el stb., de pláne ref. pap: lelkipásztorkodása révén országos hírű ember nem lehet.

Ne áltassuk hát magunkat, hanem mondjuk meg a valót: a *meghívás útján való papválasztás egyenes kizárása valamely papi kathedrából az oda méltó és*

képesített, de az egyházközség által nem ismert lelkészeknek. Másfelől, nem igen állván rendelkezésre pénz a „papkihalgatásra”, az egyházközségek egyenes utalása arra, hogy azok közül válasszon, a kiket épen közel talál.

Nemcsak, hanem a gyakorlatban a *pályázat útján való választást teljesen illuzióriussá teszi.*

Ugyanis csak a „pályázóknak” (209. §.) tiltja meg a törvény a választó vagy a szomszéd egyházközségben való megjelenést.

De ki nevezhető pályázónak? Az, a ki a megüresedett és pályázatra bocsátott kathedrára pályázatot beadta. Tehát sem én, sem te, sem ő nem vagyunk pályázók, míg pályázatunkat be nem adtuk. Vagyis, ha van képünk hozzá: nekem is, neked is, neki is, szabad — ha rendes pap vagy — a választó egyházközségben megjelenni, szabad ott prédikálni, toásztokat mondani, hazafias vagy hazafiatlan beszédek tartani, szabad énekelni, zongorázni, szavalni, tüntetni stb. stb.... Szóval: a *törvényt a stréberkedés e ponton minden megtorlás nélkül játszhatja ki. Sőt e klatárs példákön okulva, ki-ki minden lelkifurdalás nélkül mutathatja be magát a pályázat kihirdetése előtt.*

És, ha van valaki, a kit ilyenre önérzete nem visz? Az... az érje be a régi igazsággal: „*Szemérmetes koldusnak üres tarisnyája*” Vagy: „*nem azért van a törvény, hogy megtartsuk.*”

Íme idejuttatta a zsinati törvényhozás túlságos aggodalmaskodása „*lelkészválasztásról*” szóló §-okon alapuló gyakorlatot. Ma-holnap azt mondjuk: *nem is ember, a ki e ponton ki nem játsza a törvényt.*

S miért van ez? Egyfelől azért, mert úgy a gazdag, mint szegény ekkleziákra terhelő az, hogy a pályázókat lelkészi állomásaikon hallgassák meg; másfelől azért, mert úgy a talentumokkal, mint girákkal megáldott lelkészeket bántja az, hogy egyképen vagy másképen nem vethetik erejüket a küzdés mérlegébe.

Egyszóval: az egyházközségeknek épügy hátrányára van ez az intézkedés, mint a lelkészeknek.

Mindezek alapján kimondhatjuk, hogy az *Egyházi Törvényeknek lelkészválasztást tárgyaló része a következő zsinaton gyökeresen átalakítandó.* Hogyan: ez a kérdés!

Tán a *meghívás* útján való választás előtérbe helyezésével, mint a hogy az ilyen választások nyilvános kiemelő dicsérete által Antal Gábor mintegy praejudikálja? Vagy a mint a felsőborsódi egyházmegye főjegyzője indítványsorozatának 8-ik pontja egyenesen kívánja?

Ellenkezöleg a *pályázatnak kizárólagosítása által. És pedig azért, mert az 1891—93-iki Budapesten tartott (szeretem [hinni minden következő!]) ref. zsinat észjárásának és lelkiismeretének ez felel meg a legjobban.*

Három hatalmas elvi szempont ugyanis az, a mi e törvényhozáson nemesen mérte össze kardját a „*lelkészválasztás*” kérdésében. E három szempont: a *szabad választás* (Czike Lajos), a *hivatalos egyház befolyásának* (Szász Domokos) és az *érdem jutalmazásának* (Szász Károly) kérdése.

Egyesegyedül a *pályázat útján való választás az, hol mind a három elv érvényesülhet.*

Ugyanis „*csere*” útján való „lelkészválasztást” nem lehet a mai viszonyok között másképp elgondolni, mint úgy, ha egyik pap a másikkal megegyezik e tekintetben valami kölcsönös *személyi* előnyért. Tehát a köznséges értelemben vett „lelkészválasztás” e módjánál *csorbát szenved az egyházközség szabad választási joga.* Mert, hogy az egyházközség hívja fel papját a cserére: mégis... az furcsább a furcsánál. Hogy hivatalos felsőbb hatóság tegye: az meg annyi, mint minden eshetőségért átvállalni a felelősséget! A mi nem eszélyes, nem tanácsos.

A *meghívás* útján való választás pedig egyaránt akadályokat gördít úgy a lelkészi érdemnek, mint sza-

bad választásnak utjába. Vagy szabad választás az, hogyha egyik egyházközség azért, mert sajnálja pénzét a meghallgatásra, másik azért, mert nincs rá módja: *kénytelen a közel levők és ismertek közül választani?* Soha! Vagy tán megjutalmazása az a papi érdemnek, ha egy külső-belső kitűnő qualificatioval rendelkező lelkésznek egész életét egy nyomorúságos ekkleziában kell eltöltenie, csak azért, mert *véletlenül olyan helyre jutott először állásba, hol a környéken nincsen neki megfelelő, őt ismerő egyházközség?* Nem!

Ilyen papokkal szembe volna méltányos a felsőbb hatóság befolyásának érvényesítése! De csak utolsó sorban lehetséges ez. Akkor t. i., ha az egyházközség önszántából nem állapodik meg egy jelölten, vagy e megállapodást, ki nem sarkalja a pályázat kihirdetése előtti stréberség. Tehát a *meghívás*-nál a felsőbb hatóság irányadása is csak véletlen dolga. S így e ponton: mindhárom nagy elv megtörik.

Hátra van még a *pályázat* általi választás. Ez a törvény mai sánczai között teljesen diszkreditálva van, mert körültekintő (gondolkodó) ember nem pályázhatik annak a kísérletnek megjelenése nélkül, hogy a pályázathirdetés: *csak formai dolog!* Többséggel *akarják bevinni azt a ki náluk prédikált* (a sok közül legjobban!) *de a meghívás (2/3 többség útja) nem bizonyos.*

És mégis e választási forma mellett lehet összpontosítani a szabadválasztás, a hatóság befolyása, és a lelkész érdem jutalmazásának nagy elvét. Csak hogy akkor el kell törölni a *csere és a meghívás útján való papválasztást, hogy ezek ne álljanak utjában a pályázatnak s ki kell mondani, hogy a pályázók számára és az egyházközség anyagi erejéhez mért arányban az egyházközség meghallgat a saját szántából egyet vagy kettőt (vagy többet), de a minősítettséget megállapító fórumnak joga van és kötelessége (ha van honnan) ugyan annyit jelölni meghallgatásra, mint a hányat az egyházközség saját szántából meghallgatni akar. Ezeknek a kijelölteknek utiköltségéről, ellátásáról tartozik gondoskodni az egyházközség, hogy nyílránvaló legyen ez által, mikép az egyház keresi a papot s nem megfordítva.*

Am, ha van a pályázók között ember, ki emberebbnek tudja vagy érzi magát a kandidáltaknál: köteles az egyházközség ezt is meghallgatni, de természetesen: nem költségeit fedezni, nem megválasztani.

Igy látom én a *lelkészválasztásnál* a három nagy elvet megvalósítva, így az egyházközségek felsőbb hatóságaim és lelkészársaim érdekeit megvédvé. Ezért szólottam — mint hiszem — idejében a kérdéshez. Megszívelni kérem.

Csia Kálmán.

Borszéki levél.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Mivel e nyáron oly események történtek Borszákon, melyek egész ref. egyházkerületünket érdeklik, kötelességemnek tartom a Nagytiszt. Szerkesztő Urat e dologról értesíteni és kérni, hogy becses lapjában soraimnak helyet adni szíveskedjék.

Még néhai b. emlékü Szász Domokos püspök idejében felmerült az óhaj, hogy jó volna Borszék-füzdőn állandó hajlékot építeni, hol a református hívek Istent dicsérjék. Rendeztek is e célból hangversenyt, gyűjtöttek perselypénzt, úgy, hogy eme már meglevő összeghez hozzáadva az idén gyűjtött összeget, Isten segítségével már a jövő évre meg lehet építeni a templomot, hol a reformátusok, míg testileg a természet ölen keresnek üdülést és gyógyulást, lelkileg is építtetni fognak! Igaz ugyan, hogy eddig is tartattak Istentiszteletek részben a szabadban, részben földött helyiségben, de ezek is arról tettek bizonyosságot, hogy itt a nagy számmal üdülő ref. hívek számára okvetlenül állandó istentiszteleti helyiségről kell gondoskodni. Az idén Pál Károly topliczai körlelkész tartott Istentisz-

teletet kétszer és Dr. Bartók György püspök egyszer, e hó 11-én. Mind a három izben teljes számban jelentek meg a ref. vallásuk, sőt a többi felekezetek részéről is jelentékeny számmal vettek részt, főleg midőn a püspök és Bod Károly udharhelyi tanár tartották az Istentiszteletet. Egy izben persely is volt kitéve, mely alkalommal a jelenlevők 81 korona 5 fillérrel járultak a templomépítés költségeinek fedezéséhez. *Len csés Nagy Bálint*, debreczeni magánzó pedig megígérte, hogy mihelyt a templom felépül, ő egy harangot fog csináltatni, saját költségén. Ime! mégsem halt ki a hívek lelkéből a régi buzgóság és vallásosság, a mely eddig is fenntartotta s ezután is fenntartja a *magyar* egyházat!

A püspöknek Borszékra érkezése után a ref. egyház hívei közt azonnal megindult a mozgalom, hogy a ref. templom javára táncmulatsággal egybekötött hangverseny rendeztessék. A tervet még a más felekezeten levők is örömmel üdvözlötték és készséggel vállalkoztak arra, hogy a nemes cél érdekében a reformátusok munkájában tevékeny részt vesznek, őket anyagilag és erkölcsileg támogatni fogják. A siker iránt senkinek sem volt kétsége, mert a derék fürdő-orvos, *Dr. Vámosy Zoltán* elnökle mellett maguk a hölgyek vették az ügyet kezükbe, kik közül özv. *Machikné*, szül. *Bornemissza Zsuzsánna bárónő* a hangverseny rendezését a legszívesebben vállalta magára.

Az estély e hó 13-ikán tartatott és igen szépen sikerült minden tekintetben. A műsor ének, zongora, szavalat-számokból és előképekből állott. E helyen nem hagyhatom megemlítés nélkül a szereplők neveit, mivel nemcsak oroszánrészüik volt a siker előmozdításában, hanem e mellett jegyeiket is megváltani szívesek voltak. Fogadják hálás köszönetünket. A szereplők nevei Dr. Vámosy Zoltánné, Ornstein Antinette (Galacz), Bartók Margit, Bod Péterné, Jakab Józsefné, Gergely Andorné, Marlin Molly, Dr. Szász Károlyné, Dr. Ornstein Zsigmondné, Sebestyenné, Szász Margit, Nagy Pálma, Köllő Rózsika, Bogáthi Etelka, Csiky Tekla, Bartók Rózsika, Vámosy Baby, Dr. Vámosy Zoltán, Bod Károly, Csiky Tivadar, Teleszky Béla, Csiky Dénes, Mélik B., Siklódi Imre és Lőrincz, Temesváry Gerő, Dózsa Pista, Hamza Miska, ifj. Bartók György, Bartók Gábor, Bogáthi Gábor, Rácz György, tárogatók.

Az estély összes bevétele volt; 1011 korona; kiadás: 163 korona s így a templom építésére fordítható: 848 korona. A felülfizetések összege: 620 korona. Felülfizettek a következők:

1. Br. Bánffy Kázmérné Nagy-Enyedről..	37 Kor.
2. Br. Kemény Kálmánné, M.-Vécs	30
3. Br. Bornemissza Ignáczné, B.-l'est	20
4. Machik Béláné, B.-Pest	20
5. Buckle C. R. tábornok, London	20
6. Id. Török Antal, Tölgyes	40
7. Borosnyai Dánielné, Brassó	20
8. Dr. Bartók György püspök, Kolozsvár	50
9. L. Nagy Bálint, Debreczen	20
10. Lázár Menyhért orsz. képviselő, Gy.-Sz.-Miklós	28
11. Lázár Menyhértné, Gy.-Sz.-Miklós	18
12. Ifj. Éltető Albert, M.-Régen	40
13. Id. Éltető Albert, M.-Régen	20
14. Retel Jenő kir. táblai tanács elnök, Győr	10
15. Bod Károlyné tanár neje, Sz.-Udvarhely	10
16. Csegezi Mihály törvényszéki elnök, Torda	10
17. Gilyén Lajos táblabíró, Erzsébetváros	10
18. Dr. Jancsó György egyet. tanár, Kolozsvár	10
19. Zimmermann Gyuláné tanárné Debreczen	14
20. Dr. Sziny Jánosné, Szarhegy	10
21. Dr. Vámosy Zoltánné fürdőorvos neje Bpest	16
22. Gyarmaty Ferencz ügyvéd, Sz.-Udvarhely	20
23. Márkos Ferencz, M.-Vásárhely	11
24. Reich Ágoston ügyvéd, Brassó	10
25. Köllő Jánosné fürdőig. neje, Borszék	10

26. Köllő János fűrdőig., Borszék	10 Kor.
27. Ifj. Török Antal bankig. Tölgyes	10
28. Widder Károly aranyműves M.-Vásárhely..	10
29. Bihari Sándor tanár, M.-Vásárhely	4
30. Bod Péter ig.-tanár, N.-Szeben	6
31. Gyulai Ferencz temetk. int. tulajdonos M.-Vásárhely	4
32. Sinka Sándor tanár, Debreczen..	6
33. Teleszky Ferencz közig. bíró, Bpest.	8
34. Özv. Szász Domokosné püspök özvegye, Kolozsvár	7
35. Dr. Szász Károlyné lapszerk. neje M.-Vásárhely	3
36. Szűllő Árpád magán hivatalnok, Bpest. .	6
37. Eranosz Bogdán, Gy.-Sz. Miklós.	4
38. Bogaty Gyula főszolgabíró Tölgyes . .	5
39. Brenner Vilmos miniszteri tanácsos, Bpest	7
40. Kiss József tanár, Debreczen.	8
41. Gergely Andorné, Gy.-Szt.-Miklós	3
42. Jakab Józsefné, Gy.-Szt.-Miklós.	3
43. Jakab József főerdész, Gy. Szt.-Miklós.	8
44. Sneider János sütőmester, Balázsfalva	4

Összesen 620 Kor.

Fogadják a nemes szívű áldozatra kész adakozók a rendező bizottság legőszintébb köszönetét. Ezekről akartam Nagytiszteletű Szerkesztő urnak s a tisztelt olvasó közönségnek beszámolni. Ha a buzgóság, valóságosság mindig és mindenhol ily mértékben nyilvánul, bizony, bizony, a magyar ref. egyházon még a pokol kapui sem vehetnek diadalmat!

A Nagytiszteletű Szerkesztő Úr kész szolgálja:
Borszék, 1901. aug. 18.

Tudósító.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.
(Folytatás.)

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Az idők járása ismét megnehezült felettünk. Úgy tetszik, mintha a múlt századok homályából feltámadt vallási üldözés sötét árnyai bocsátkoznának újra reánk!

Az ultramontanizmus újra ágaskodik! összes hadi készletét, pénzét, befolyását, csodaszereit, politikai taktikája minden készleteit harczba vitte, hogy a régi általa annyira kedvelt állapotokat életre hívja! Néppárti gyűlésein újabb meg újabb jelszavakat bocsát közzé a felekezeti és vallási béke ellen. Szónokai a múlt évi ugynevezett kath. nagygyűlésen is, nyíltan kimondották: **A regnum Mariannumot!** A közpénzeken fenntartott községi és állami iskolákra egymásután nyomják reá a róm. kath. bélyeget. Híveinket ígéretekkel, hatalmi szóval csábítgatják. Katholikus köreikkel, sajtójukkal nyomnak és támadnak minket. A gyónató székek útján a egyes házasságra lépőket, születendő gyermekeik eligérésére kényszergetik,

És, hogy még tovább is menjek, Tóth János dr. a múlt évben a kath. nagygyűlés II. szakosztályában ezt mondotta a többek között: „Kath. sajtónk, mélyen tisztelt Uraim, hála Istennek olyan, hogy teljesen feleslegessé teszi a szabadelvű lapokat. A szabadelvű sajtó támogatása nemcsak árt a kath. ügynek, hanem teljesen felesleges is. Mert, a kinek hivatala és kötelességei vannak, a napi sajtó olvasására úgy sem fordíthat több időt, mint a mennyi a kath. lapok elolvasására szükséges. Hirdetéseikkel a katolikusok csak a kath. sajtót keressék fel és mindenkor, mindnyájan bárhol is a kath. helyi lapokat követeljük“ stb.

A keresztyénség és a magyar királyság 900 éves csonka és félszegen lefolyt jubileumán, — mely mélyen sértett particularizmusával minket protestánsokat és a haza minden nem róm. kath. fiát, — akkor a rom. kath. kongresszust eltöltött szellem egészen lelkünk mélyéig bántott minket, a hol Gróf Zichy Nándor ünnepi beszédében így szóllott: „Két nagy alapja

van az államnak; egyik az erkölcsi, az anyaszentegyház (értsd a róm. kath. egyház); másik az alkotmány, melyért életünket feláldozzuk. **Szabad egyház, szabad államban!** — nem ez a mi elvünk; hanem katolikus egyház, katolikus államban és kath. állam kath. egyházban!“

S hogy az ők küzdelmük miért is folyik, a legvilágosabban kifejezi a néppárt vezetőségének az egyes plebánusokhoz intézett felhívása, melyben a néppárt politikai tekintetben való szervezésének szükségességén kívül a következő célját is kitűzi: „Továbbá szükséges a néppárt szervezése azért is, mivel nemcsak az országos képviselő választásoknál, hanem a városi, megyei tisztviselők, bizottsági tagok, nemkülömben a községi előjárók választásánál is arra kel törekedjünk, hogy mindenüvé a néppárt híveit, elvbarátait segítségül hívjuk.“ Tehát a cél: hogy minden nem katolikus leszoríttassék a közpályáról és hogy Magyarországot katolikusssá tegyék!

Ha, ez országosan is publikált nyilatkozatokat összegezzük; szorúl e bővebb magyarázatra, hogy miért bomlott meg e haza békessége, felekezeti tekintetben is? És szorúl e bizonyításra, hogy azon vádák, melyek a protestantizmust tüntetik fel, a béke megrontójának; nem egyebek, mint **rosszakaraturáfogások, megtévesztés**? De, beszéljenek bár mit is az ultramontanok, nekünk éppen, mivel az idők járása felettünk megnehezült és a középkor sötét árnyai ismét kísértének, szent ügyünk javáért, édes hazánk jövőjéért a harczot fel kell hogy vegyük és megküzdjük.

Protestáns egyházunk vezérferfiain, az ultramontan törekvésekkel szemben, már is, minden vonalon felemelték tiltakozó szavukat; kik közül az idő rövidségéért csak, Tisza Kálmán múlt év szeptemberében a dunántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlésén mondott főgondnoki megnyitó beszédéből adok elé egy-két gondolatot: „Nem rég hallottunk, — különben általam minden irányban tisztelt férfaktól, — olyan beszédeket, a melyek az elmúlt sötét századok szellemét árasztották el. Ezekkel szemben meg kell tartanunk higgadtságunkat, nyugalmunkat; de az ilyen törekvéseket minden alkalommal erősen vissza kell utasítani és hitfeleinket ezekről fel kell világosítani. Az erélyes visszaütésre annyiival inkább szükség van, mert, ha hitfeleink között ezek minden irányban elterjednek, talán még oda is hatnak, hogy ezekben a hitbuzgóságot, a lelkesedést elevenebbé, tevékenyebbé alkossák. De viszont, ha a beszédek káros hatása tovább is terjedne, vagy éppen tetlegességre vezetne, vagy izgatássá fajulna; az államhatalomnak is közbe kell lépnie; mert hiszen annak egyik legszentebb feladata a felekezetek közötti békét az országban megvédeni stb.“

Tisza Kálmán főgondnokot és a többi vezérferfiainkat igazmondásukért még a politikai lapok egy része is megróta.

Szomorú jelenség, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy a politikai sajtó egyes képviselői, a felekezeti gyűlölködést bizonyos rosszhiszeműséggel a protestánsokra hárítják. De azt, hogy az ultramontanizmus a felekezeti izgatást tervszerűen üzi, nem látják, hogy többre hivatkozzam p. o. a „Budapesti Hírlap“ és a „Magyarország“ című napilapok, bár igen sok protestáns előfizetőjük van, egy jó szót sem ejtenek a protestánsok mellett. Azonban, ha egy hírlapi cikkben, vagy bármely alkalomból a szenvedett sérelmek miatt feljajdulunk; csak amugy öntik a vezércikkeket, hogy a protestánsok felbontják a felekezeti békét, üldözik a katolikusokat, ok nélkül érzékenyek, mint a **mimosa pudika**, hogy belső egyházi életünk intenzívebbé tételére, tömörülésre és így particularizmusra toborzunk hiteinket!

A mi ügyünket a »Magyar Szó« és még néhány lap védi, ezeket is, de hányszor, megvádolják! Azonban, vajha legalább mi protestánsok ismernők meg

barátainkat és kölcsönöznénk erőt és súlyt szavuknak támogatásunk által. Nem azt mondom ezzel, hogy csak ezeket a lapokat olvassuk, nem, mert mi a Krisztus elvét valjuk: „Mindeneket megvizsgáljatok!”, hanem csak arra intek minden protestáns embert, hogy ne üljön fel a csúfolódók beszédének, és saját barátai kigúnyolásával ne segítse az ellenséget olcsó diadalra.

E nehéz időkben, mint bölcsen mondotta Tisza Kálmán főgondnok, az államhatalomnak közbe kell lépnie; de a munkára kell hogy tegyük kezünket mi is, a közbéke helyreállítása érdekében. Nem tagadhatjuk ugyan, hogy ma hitfeleink Magyarországon hitökért nincsenek mellőzve, hogy egyházaink működése szabad, hogy a szabad vizsgálódás, szabad vallásgyakorlat és a gondolat nyilvánításának szabadsága, államilag is védve van. De, mindezek dacára a hit és lelkiismereti szabadság e korában, a felekezetek között teljes egyenlőség és viszonyosság még sincsen, mert ha lenne, a fent leírt bajok ma nemzeti életünk munkaterein, nem kísértenenek. Az államnak, mint a jog és igazság letéteményesének, a különböző egyházakat, mint olyan organumokat kell pártolnia, a melyek az egyetemes jóllét és közérköcsiség megvalósításában támaszai. A mennyiben e feltételek megfelnének, azután minden felekezetnek egyenlő mértékkel kell hogy mérjen, még ha létszámuk különbözik is egymástól.

A mai nagyon is aránytalan méltánylási arány mellett, egy felől az anyagi feltételek hiánya miatt, a protestáns egyházak nem fejthetik ki kellően az állam és így közjó javára belső erejüket; másfelől az egyenlőtlenek egymással folytatott harcában nagyon sok erő emésződik fel, mindkét körülmény pedig nagy és megbocsáthatatlan veszteség a nemzeti élet kiizmósodásában.

E bajokat kell az államnak orvosolnia azáltal, hogy a tett szolgálatok figyelembe vétele mellett, egyenlő mértékkel mérjen mindenik felekezetnek; hogy szüntesse meg a sérelmes támadásokat, — melyet egyik fél, mintegy a törvény védelme alatt intéz a másik ellen p. o., hogy többet ne emlűsek: a róm. kath. püspökök esküformájából, a protestánsokra nézve, anynyira sérelmes e szavak: „hereticos, pro-posse persequor.” vagyis az eretnekeket, — azaz a protestánsokat — lehetőleg üldözöm; vajon nem törlendők volnának-e? Nem lenne-e, igazságos dolog, hogy az 1848 XX t. cz. 53 év után életbe legyen lépítve; nem önmagából a vallásfelekezetek egyenlőségéről és viszonyosságáról alkotott törvényből kene e folynia, hogy az olyan állami ünnepek a melyek isteni tisztelettel vannak összekötve, ne csak katolikus szertartással tartassanak meg; hogy az egyetemi és középiskolai ifjuság a tanév megnyitása alkalmával ne csak a kath. templomba vezetések; hogy Br. Eötvös József néhai vallásügyi miniszter javaslata, melyet a Ház elé terjesztett, a prot. theologiai tanulmányoknak — az egyetemre vitele tárgyában, életet nyerjen stb. stb. Mert addig a felekezeti egyenlőségről írott törvény csak ellentmondás, míg az állam kath. jellege anynyira ki van domborodva, mint jeilenleg.

Igazságunk figyelembe vételét mi prot. felekezetek annyival inkább elvárhatjuk, mert a multban és jelenben a magyar állam javára hozott áldozatainknak és elért eredményeinknek köszönhető sok részben, hogy ma Magyarország él és fejlődik. A magyar államnak a jövőben is szüksége van arra, hogy a modern cultura szolgálatára a protestántizmust erős vérkeringésre segítse, hogy azután támogatására lehessen a faji és az állami sociologus nagykérdések diadalra vezetésében.

De mégis jól megjegyezzük, sem a mi panaszunk, sem a kormány jogosan elvárt támogatása magukban ügyünket diadalra nem vezethetik, ezért nekünk protestánsoknak kell, hogy az evangéliumi alapra visszahelyezkedjünk és a Krisztus munkáját erélyesen folytassuk, hogy szent ügyünk el ne essék.

Mert tényleg jellemző jelenség hazánkban, hogy a római katholicizmus mondhatni sehol a föld kerekén nem hódít a protestántizmusal szemben oly mértékben mint nálunk. E jelenségnek oka egyedül abban rejlik, hogy nincs a földön civilizált nép, mely oly közönyös volna a vallás iránt, mint a magyar. Egészében kivált a művelt osztály közönynyel fordul el a vallásos kérdésektől, melyeket felekezeteskedés jelszóval helyegez. A közöny mellett, igaz, megvan még az egyháztársadalom felekezeti öntudata; de e téren is a róm. katholicizmus erősebb. mint a protestántizmus, mert az a hagyomány, hatalom, vagyon, búcsúk és csodák kapcsaival csatolja magához híveit; nálunk ellenben a hívek jórésze azt a hibás felfogást vallja, hogy a prot. egyház főbecse abban áll, hogy ez a nemzeti életnek szerve, eszköze. Hogy nemzeti egyház vagyunk, — ez a nagy nemzeti jó, — megtévesztett a vallás föladatának megértésében, hiszen az egyház főrendeltetése a hitélet ápolása. Már pedig valamint a természetben csak akkor újul meg az élet és támad áldás, ha a növényvilág a nap felé fordul; az ember is csak akkor töltheti bé rendeltetését és lehet elégedett, ha a jónak és igaznak örök eszményét követi, azt, a mely a Jézusban megjelent

(Folytatása köv.)

Különfelek.

Zeykfalvi ifj. Bárá Zeyk József 36 éves korában ifjan, munkás életének elején, közéleti szereplésének kezdetén hunyt el a Bárá Zeyk család ez egyetlen férfi tagja f. hó 18 án Sáromberkén. Az élet munkája neki valóban hivatás volt. E hivatása teljesítése közben lepte meg a kór, a súlyos tüdőgyulladás, melyből fel sem is gyógyult többé. Az emberi tudomány, a hitvesi és édesanyjai legodaadóbb ápolás, gyermekeinek, szeretteinek fohászai sem tudták megtenni. Koporsóját megtörve álltak körül hitvese *Br. Jósika* Lisa és három, immár árva szép leánykája, szülői: id. *Br. Zeyk* József és neje *Gr. Teleki* Ágnes, a testvérek és nagybátya: *Gr. Teleki* Sámuel s az erdélyi árisztokrácia annyi gyászoló rokon tagja. A kolozsvári ev. ref. püspöki vizsgálat alatti egyházközség csak nemrég beiktatott egyik sok reményekre jogosító főgondnokát vesztette el benne. Azok az örömkönnyek, melyeket fia főgondnoki székfoglaló beszéde csalt az édesanyjai szemekbe, mily hamar változtak az örök bánat harminátáv! Temetésén, e hó 20 án óriási közönség részvétele mellett imát a helybeli lelkész, *Zoltáni* Imre tartott, a családi sirholtnál *Kenessey* Béla egyházker. közfőjegyző mutatott rá az evangélium vigasztalására, erejére, a halálból támadó életre. Végre *Herepei* Gergely kolozsvári lelkész búcsuzott a megboldogult főgondnoktól. A Püspök úr akadályozva lévén a megjelenésben, táviratban fejezte ki meleg részvétét a gyászoló családnál. A megboldogult emléke legyen áldott; a gyászoló szíveknek pedig adjon az Ur vigasztalást!

= **Dr. Bartók György**, erdélyi püspök a boroszéki fürdőről, hol a nyarat töltötte, aug. 25-én családjával együtt, haza érkezik és átveszi az ügyek vezetését. Hozza Isten szerencsésen

= **Még egy adat, a görögny üvegsüri ügyhöz.** A „Magyar Szó” 189. számában a következő hirt olvassuk: „*Katholizáló állami tanító.* A felekezeti türelmetlenségnek egyik szomorú példájáról értesít bennünket Székely Ferencz görögny-szentimrei és g-üvegsüri ev. ref. lelkész. Boros Ferencz g-üvegsüri állami ellemi iskolai tanító ellen szól a panasz, hogy a felekezeti türelmetlenség tüztét szítja és amikor az ellen Székely Ferencz ev. ref. lelkész kikelt, egyszerűen azzal válaszolt, hogy a tisztos, egyházának és hazájának egy emberöltőn át szolgálatában álló ősz lelkészt, egy társaság előtt, a legdurvább szóbeli

bántalmakkal illette. Lássuk csak, mi az tulajdonképpen, ami ellen nevezett lelkész kikelt: Boros Ferencz állami elemi iskolai tanító az állami elemi iskolát egyszerűen és önkényesen katolikus jellegűvé változtatta pedig az iskola ajtaira a tisztán katolikus jellegű C. M. B. feliratot alkalmazta, a keresztségét az állami elemi iskola tanulói között általánosította és kényszerítette a nem katolikus felekezeti gyermekeket is arra, hogy kereszttet vessenek, továbbá, hogy minden az iskolába belépőt „dicsértessék”-kel fogadjanak, sőt megesett az is, hogy az iskolába bejövő ev. ref. lelkészt is ezzel fogadták. Az iskola évről vizsgáján a katolikus pap elnökölt. Ezeket a vádakot közli velünk Székely Ferencz, a nevezett tanító, aki nemes hivatását arra használja fel, hogy a felekezetek közötti egyetértést megbolygassa. Ajánljuk tehát a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter szíves figyelmébe. Megjegyezzük még, hogy a nevezett tanító állami anyakönyvvezetői állását is túlságos reverzalishajszu miatt vesztette el. Lapunk olvasói előtt ismeretesebbek ennek az ügynek előzményei. Boros Ferencz tanító úrnak, úgy látszik, már most sincs ezekhez semmi szava, miután az egész dolgot ellene irányult rágalomnak nyilvánította. No hát, ha ő hallgat és nem kért maga ellen fegyelmi vizsgálatot, mi nem hallgathatunk, hanem zörgetünk az illetékes egyházmegyei hatóságnál, a királyi tanfelügyelőnél és sürgetjük, hogy Boros Ferencz tanító úr ellen, hivatalból rendeljék el a fegyelmi vizsgálatot. Igaz-e vagy nem, hogy a görgényi-üvegesúri állami iskolát, Boros F. katolikus jellegűvé változtatta? Erre a kérdésre kérünk tiszta és világos feleletet. Olyan súlyos vád, hogy ha csak részben is valóban bizonyul: a tanító úr helyén egy percig sem maradhat. Nem kell tehát a dolgot húzni, halasztani, mert ebből sem ottani ref. egyházunknak, sem az állami iskolának nem lesz semmi haszna. Az ügyre még visszatérünk.

— **A „Vasárnap” érdekében.** Általános volt eddig a panasz, hogy nincsen egy nekünk való, egyházi néplap. Híveinknek nem tudunk megfelelő lelki táplálékot nyújtani. E miatt aztán meglazul az egyház iránti kötelék. stb. stb. Most már van. Megindult a „Vasárnap.” De, most mi panaszkodhatnánk, hogy nincsen a ki terjesztsze, nincsen a ki olvassa. Ám, azért nem panaszlunk, hanem kérünk. És arra kérjük lelkész társainkat, hogy tegyen próbát a vasárnappal, hisssen, ha más e fajta lapok, rövid pár hónap alatt 7—8 ezer előfizetőt tudtak szerezni: lehetetlen, hogy mi legalább **egy** ezeret ne tudnánk gyűjteni. A „Vasárnap” az első fél esztendő alatt egészen kialakult, egyházi életünknek, a mi népünk szükségeinek megfelelően formálódott, úgy hogy, most a hasonfajta néplapokkal bátran kiállja a versenyt. Egy néhány szám, melyet kíváncsra, bérmentve küldünk, bárkit meggyőz erről. Álljon itt a 32-ik szám tartalma: Az áldás. **Székely** Ferencztől. Beszélgetés. **Valler** Józseftől: Isten ígeje: biblia magyarázat **Nagy** Károlytól. Kegyeség útja: a keresztségről. **Ádár**. Hazai Krónika. Vegyes hírek. A tárczában egy szép vers **Ferencz** Sámuelről, egy megkapó rajz a hálátlan fiúról **G. Diószegi** Mórtól. Kép: A huszták urvacsorája csata előtt. Kérjük ezért elsősorban lelkésztársainkat, s általuk egyházuk minden buzgó tagját karolják fel a „Vasárnap” ügyét!

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** Miskolczon, 1901. évi szept. 19, 20. napjain tartandó közgyűlésének programja. I. **Közgyűlés**, szept. hó 19-én d. u. 5 órakor az ág. evang. egyház tanács termében. Tárgyai: 1. jelentés az 1900 évi számvizsgálatról. 2. Az 1901. évre szóló költségvetés megállapítása. 3. Jelentés a »Koszoru« füzetek 1900. évi forgalmáról. 4. Javaslat az alapszabály néhány pontjának módosításáról. 5. A tisztikarnak és a választmányi tagok felerészének újból választása. 6. Esetleges indítványok. A közgyűlést megelőzőleg, délutáni 3 órától, az igazgató választmány tart ugyancsak a fentnevezett tanács

teremben ülést. II. **Isteni tisztelet**. Szept. 20-án d. e. 9 órakor, az avashegyi ev. ref. templomban. Imát mond: **Sárkány** Sámuel, bányakerületi evang. püspök. Prédikál: **Novák** Lajos sárospataki ref. theol. tanár. Adakozás a „Károli alap” javára. III. **Díszgyűlés**. Szept. 20-án, d. e. 1/2 10 órakor az agost. evang. egyház templomában. Tárgyai: 1. Gyurácz Ferencz, püspök, elnök megnyitó beszéde. 2. A Társaság üdvözlése a tisztán-inneni és tisztai egyházkerületek és a miskolczi ev. két egyház részéről. Hegedüs Sándor világi elnök válaszával. 3. Szöts Farkas theol. akad. tanárnak titkári jelentése. 4. Br. Prónay Dezső, egyetemes felügyelőnek alkalmi beszéde. 5. Léway József költőnek alkalmi költeménye. 6. Hegedüs Sándor, világi elnök zárszava. Az Elnökség ünnepélyes fogadása 19-én d. e. 10 órakor lesz. Szept. 20-án közebed. Ugyan ez nap d. u. 3 órától kirándulás.

— **Hálás köszönet.** Kálnoki teks ifj. Bedő Dániel úr és kedves nője Vitályos Mária, a kálnoki ev. ref. egyháznak egy 18 korona értékű urasztali csinos poharat adományoztak a nők számára. E jótéteményük nem szorúl dicséretre, éppen ezért csak azt kívánom, hogy a kegyelemnek Istene áldja meg őket hosszú élettel, hogy sokáig gyönyörködhesseken kedves adományukban. Kálnok, 1901. aug. 16. Csiszér Zsigmond, ref. pap.

— **A „Pesti Napló”** egyike ama napi lapoknak, melyek sok jó indulattal szólnak hozzá a protestáns ügyekhez, ha nem is tárgyalja részletesen. Tiszta, szabadelvű irányánál fogva megérdemli, hogy a ki teheti előfizessen rá. Előfizetőinek karácsoni m-llekétül a „Költők Albumát” adja. A Pesti Napló, mely az utóbbi években Madách »Ember tragédiájáért«, Arany »halladaiért« Zichy Mihály képeivel, Katona József »Bánk bán“-ját és Kisfaludy Sándor »Himfy szerelmeit« remek albumba foglalva adta olvasóinak karácsonyi ajándékkul, az idén az eddigénél is pompásabb, gazdagabb album formájában, művészi kivitelű, gyönyörű kötésben a művész en illusztrált **Költők Albumát** szán a olvasóinak karácsonyi ajándékkul. Az utolsó három évtized magyar költészetének teljes képet adó, becses és ritka díszű foglalata lesz a **Költők Albuma. Harminczöt festőművész** társul szegődött a költők seregéhez, hogy ecsetjével képben is kifejezze az újabb magyar poéták költészetét. Ezek a képek nagyjából külön műmellékletek alakjában díszítik a könyvet. Eddig **28 ilyen műmelléklet** van tervbe véve. Azonkívül számos más illusztráció és iniciális rajz. A díszmű, mely először a Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai. cs. és kir. könyvkereskedésének kiadásában jelent meg, a Pesti Napló ez új kiadásában a Himfy albumnál nagyobb formában és rendkívül díszes, jelentékenyen bővített kiadásban fog megjelenni. A **Költők Albumát**, melynek eddigi kiadása a Wodianer F. és Fiai cégénél ötvenhat koronáért kapható, a Pesti Napló új. kvart kiadásában karácsonyi ajándékkul megkapja a Pesti Napló minden előfizetője. És megkapja díjtalanul az is, a ki ez év bármely napjától félévig megszakítás nélkül fizet elő a Pesti Napló-ra.

Hivatalos rész.

3422 – 1901.

RENDELET

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának s illetőleg ev. ref. főgymnasiumi igazgatójának és tanári karának.

F. é. július hó 9-én 45408 közoktatásügyi szám alatt vettük a következő rendeletet:

Oly tanulók, kik valamely év június, július vagy augusztus havában születtek és kilenczedik évök betöltésével szeptember hó 1-én a középiskola I. osztályába a törvény értelmében akadálytalanul felvehetőek voltak, a nyolcadik osztály normális elvégzésével abba a helyzetbe jutnak, hogy érettségi vizsgálatra a 17-ik év tényleges betöltése előtt kell jelentkezniük.

Ilyen esetekben felesleges, hogy az illetők külön engedélyért folyamodjanak, hanem az intézeti igazgató őket saját hatáskörében bocsáthatja érettségi vizsgálatra. Önként érthető, hogy ezen intézkedésem mellett is érvényben marad hivatali elődömnök 1893. évi november hó 5-én ad. 38495. szám alatt kibocsátott rendelete, mely azon tanulóknak vonatkozik, kik az I. osztályba netán a kilenczedik életév teljes betöltése előtt vették fel.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felélős szerkesztő: NAGY KÁROLY, theol. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
kűdendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 2. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. törvényczikk.

Nem ringatjuk magunkat abban a csalóka reményben, mintha az állam az 1848. XX. t. cz.-et most, mondjuk egy pár esztendő leforgása alatt, végre hajtaná. Mennyire a magyar állam háztartását ismerjük, nincs az jelenleg úgy be rendezve, hogy az említett t. cz. fináncziális végrehajtását most megbírná. Tekintetbe jönne itt az is, hogy a kongrua-törvény végrehajtása most van folyamatban. Míg ez be nem fejeződik, aligha fogna az állam egy másik, főleg a protestánsok ügyeire vonatkozó törvény végrehajtásába. Arra gondolni pedig, hogy az állam keresztül viszi a szekularizációt és úgy hajtsa végre az 1848. évi XX. t. cz.-et: szintén nem lehet. Sem a magyar állam, mely azt keresztül vinné, sem a protestántizmus, melynek érdekében azt megtenné: nem elég erős ehhez. Sőt ez utóbbi lehetőség esetében is, felmerül a kérdés: vajjon reánk nézve jó lenne-e a szekularisacio? A pápista vagyon szekularisacioja nem vonná-e maga után a más felekezetek, saját szerzeményű egyházi javainak elkobzását is? Fenmarad még azon eshetőség, hogy a megfelelő összeget államsegély alakjában, mint tökélet, bocsátaná feltétlen rendelkezésünkre, a nélkül, hogy a kath. alapokat bántaná. Bármelyik esetben pedig, viszonzásul mit kívánna tőlünk, ez is egyik kérdés tárgyát képezné?

Mint látszik, a nehézségeknek egész sorozata merül fel. Mindennek daczára ez a körülmény nem akadályoz meg minket abban, hogy az 1848. XX. t. cz. végrehajtásával foglalkozzunk. Sőt, foglalkoznunk kell, hogy azt minden oldalról előkészítsük, nehogy készületlenül találjon, mint az egyházpolitikai törvények életbe léptetése talált. És mert az erdélyi egyházkerület Egyházi Értekezletének székhelyudvarhelyi közgyűlésén, éppen e sorok írója is felvetette az 1848. XX. t. cz. végrehajtásának kérdését: vesszünk magunknak a bátorságot, hogy ahoz egy pár megjegyzést fűzzünk, annyiival inkább, mert felolvasásunk keretében ezt nem

tehettük. Hogy a mostani időszak erre alkalmas-e, mindön a nemzet egy új képviselő választás küszöbén áll, s hogy a képviselő jelölteként kell-e e felől tájékoztatást szerezni: erre a kérdésekre egyhangulag igennel felelhetünk. Minden félreértés kikerülése végett kijelentjük azonban, hogy a kérdést korántsem akarjuk felekezeti vagy pártpolitikai kérdéssé tenni, hanem ennek számára *megakarjuk nyerni az egész nemzeti közvéleményt.* És itt első sorban éppen törvényhozóinkat kell informálnunk, az ő befolyásukat kell igénybe vennünk, hiszen a kérdés megoldása végeredményében is a képviselőház elé fog tartozni.

Ezeknek előrebocsátása után, kijelentjük, hogy az 1848. XX. t. cz. végrehajtását óhajtjuk; annak mielőbbi megvalósulását sürgetjük. Tagadhatatlan, hogy a 48-as törvényhozásnak egyik legdicsebb alkotása a XX. t. cz. Régi időknek folyton vérző sebeit akarta vele begyógyítani, és késő jövődőknek biztos alapot akart vetni, hogy a hitszabadság, a krisztusi egyenlőség és testvériség áldott talajában erős gyökeret verjen a magyar nemzeti állam életfája s árnyaiban dúsan tenyésszék a vallásosság és erkölcsiség. Azóta egy félszázad merült az enyészet tengerébe, s most ismét feltehetjük a kérdést mikor lesz a felekezetek között teljes egyenlőség és viszonyosság? Mikor szűnik meg amaz áldatlan harcz, mely e haza testvérfiai-
nak kebelét dűlja? És mikor ér véget az átkos lélekhalászat? Mert, hogy e hazában a törvényesen bevett vallásfelekezetek között nincsen teljes egyenlőség azt hosszasan bizonyítani: nem szükség. Jogos panaszaink és sérelmeink e lap hasábjain is megfordultak. Csak egypárt említünk fel azokból. Avagy hol szerepel a protestántizmus nemzeti ünnepek, országos közjogi események alkalmával? Avagy minden országos esemény nem Veni Sanctae-val, Te Deum-el kezdődik? Egyenlő elbánásban részesülnek-e az állami iskolai vallástanítók? Szabadon érvényesíthetjük-e jogainkat más felekezeti iskolába járó ref. növendékeink vallástanításához

Nem ismétlődik-e lépten-nyomon a nagyszebeni eset, hogy a zárdai leány növendékeket nem engedik ki vallás órára? Hát a tábori lelkészség ügye nem valóságos kicsúfolása-e a protestantizmusnak? És nem megdöbbenő-e az a reversális hajsza, mely már az állami anyakönyvi hivatalokban is felütötte fejét? Lehet-e tovább tétlenül nézni a pókai esetet (lásd lapunk mai számában a különfélek között), midőn egy község ref. lelkeinek a megvételére 10 ezer forintot dobznak ki s ezáltal lángra gyújtják a felekezeti békét? Honnan van bátorsága egy állami tanítónak, hogy az állami iskola növendékeit szemérmetlenül katholizálja, mint ez görgényüveg-csürön megtörtént? És ismét, honnan veszi némely plébános a bátorságot arra, hogy egy 14 éves gyermeket az 1868. évi 52. tcz. 2. §-ának ellenére, átvegyen a róm. kath. egyházba, mint ezt a harasztosi plébános tette? s hozzá, a törvény előtt még haja szála sem görbült meg. Onnan van, és az minden bajnak a forrása, mert az 1848. XX. tcz. nincs végrehajtva. Ennek 2. §-ában kimondott elv, a teljes egyenlőség és viszonyosság az életben nincs megvalósítva. A katholicizmus befolyása, jogaink csorbítása, sérelmeink meg nem hallgatása más meg más formában, éppen úgy napirandén van, mint ezelőtt századokkal volt. Zörgetnünk kell azért mindaddig, míg a fenti törvényezik végre hajtatik, s a teljes viszonyosság beáll.

Azonban, ez még nem minden. Vannak belső bajaink is, melyek nem engedik meg egyházunk akadálytalan fejlődését. És minden belső bajunk gyökérszála hagyományos szegénységünkre viheto vissza. Nem vehetjük fel a versenyt a kath. egyházzal, mert hiányában vagyunk a szükséges anyagi javaknak, s e miatt, igen sokszor magunk vagyunk kénytelenek jogainkból feladni, autonomiánkat megcsorbítani. Szegénységünk az oka, hogy elemi iskoláink legnagyobb része kiesett a kezünkől, míg a pápisták alig adtak fel egy-két elemi iskolát. Szegénységünk az oka, hogy közép-iskoláinkba az állam nevez ki tanárokat, míg a kath. közép iskolák teljesen megtartották felekezeti jellegüket. Szegénységünk az oka, hogy autonomiánk úgy az egyházi, mint az iskolai élet terén megnyirbáltatott. Szegénységünk az oka, hogy kalvinista jó magyar népünket egymásután nyeli el a felekezetnélküliség és a baptismus, mert immáron roskadoznak a nagy egyházi adó alatt. Szegénységünk az oka, hogy elszámolás kötelezettsége mellett is el kellett fogadnunk az államsegélyt. Szegénységünk az oka, hogy elfogadtuk az alamizsna számba menő kongrua segélyt és független, szabadságszerető lelkészarunkat kiszolgáltattuk az állami ellenőrzésnek.

Folytassam-e tovább, hogy mi mindennek oka a protestantizmus szegénysége? és velünk szemben ott áll az 1848. XX. tczben kimondott

teljes egyenlőség szegénysére a gazdag, hatalmas katolikus egyház. Egy útja van csupán annak, hogy szegénységünkől megmenekedjünk: az, ha sürgetjük, hogy az állam hajtsa végre és a gyakorlati életben is valósítsa meg az 1848. XX. tcz.-et, melynek 3 §-a eképen szól: «Minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségen fedeztetesnek, s ez elvnek részletes alkalmazásával, a miniszterium, az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebbi törvényhozás elé kimerítő törvényjavaslatot fog terjeszteni.»

Mi a teendők tehát? Az, hogy egyházmegyei értekezleteinken foglalkozzunk a kérdéssel. Világosítsuk meg minden oldalról a végrehajtás lehetőségét, mert nem kicsiny dologról van szó, és úgy kell megoldanunk, hogy a multban szerzett jogaink, egyházi és iskolai autonomiánk (a mi még meg van) teljesen függetlenül maradjanak. Vessünk számot, hogy mire lenne szüksége egyházunknak, hogy egyházi és iskolai szükségeit fedezhesse. És, mert a kongrua törvénnyel a lelkészi fizetéseket korántsem látjuk rendezve: legyen gondunk arról is, hogy a lelkészi fizetések úgy állapításanak meg, a mint azt a prot. papság értelmi képzettsége, fontos szolgálattételei megkívánják. Szóval, egy öntudatos, erős akciónak a megindításáról van szó, mely által megnyerhetjük ügyünknek felvilágosodott kath. testvéreinket is. Meggyőzhetünk mindenkit, hogy a törvény végrehajtása fontos érdeke az államnak is, hiszen a protestantizmus mindig védte és erős bástyáját képezte a nemzeti érdekeknek. Arról van szó, hogy a „Magyar Szó“ zászló-bontását ne hagyjuk cserbe, hanem szegődjünk az eszme harcossaiúl és küzdjünk mindaddig, míg az 1848. XX. tcz. végrehajtatik.

Vajda Ferencs.

Egy tekintet értekezleti ügyünkre.

E szó »egyházi értekezet« magában foglalja mindazt, mire nekünk jelenleg szükségünk volna, mivel megvédehetők érdekeinket, sőt anyaszentegyházunk virágzóvá lehetne. Ezen ügy ihletett prófétája Molnár Albert, ki úgy látszott, hogy annak adott csak kifejezést, mi az idő méhében élt — elesett. S úgy tetszik nekem, nem meri felvenni senki Ilyés palástját. Én, mint a mester egyik igénytelen tanítványa, ki arra sem vagyok méltó, hogy saruít megoldjam, kérem Izrael ihletett, erős férfait, nem illik, hogy a prófétai palást sárban maradjon. E felhívásom indoklásául mondom el a következőket.

Az egyházkerületi értekezet 1900. június 8-án alakult meg. Az itt megnyilatkozot felbuzdulásnak s az ezt követő felhívásoknak nem volt kielégítő eredménye. Egy néhány egyházmegyében megtették, hogy önként értekeztették alakultak, egy párnál úgy látszott, inkább az erkölcsi presszionak engedett, kettő még ma is várja a jobb időket. Az értekezet titkára jelentette, számbavehető, czéltudatos munkát, csak az udzshelyi egyházmegye értekezlete végzett. A többieké alig terjedt túl azon, hogy a kiküldött határozati javaslatokra megadták feleleteiket. E javaslatok legfontosabbika kétségtelen a Molnár Alberté volt.

Én figyelemmel kísértem akkoriban a nyilatkozatokat. Azok többsége a Molnár-féle javaslatokat *lényegében* elfogadta. De mikor a megvalósításra került a dolog, szomorú vergődéseket lehetett látni. A «Mit tegyünk?» kibocsátása után azt lehetett volna várni, hogy a kiknek nincs a dolog inyére, megteszik kifogásaikat. De senki sem tette. Ez is a határozatlan helyzetnek egyik oldala. Mielőtt azonban az illetékes fórum, a közgyűlés elé került volna Molnár javaslata, Bodor János kartársunk neki rontott s Pató Pál úr kardjával hadakozva, csakugyan nem látott a javaslatban semmi lényegest. Igazán csodálkozom B. Jánoson, szinte megütköztem felfogásán. Ma sem hiszem, hogy a szeretet evangéliumának ezer meg millió irányu tevékenységét nem értené. A gyülekezeti alapon szervezett egyháztársadalmi munkát helyesli, elégségesnek tartja a mostani egyház szerveinket (presbyteri képviselet) a szükséges munka elvégzésére. Ebből következik aztán, hogy elveti a Molnár által ajánlott egyházközségi körök összes szervezetét, fél a «női anyaszentegyház»-tól, azt mondja, hogy az értekezlet «egyházi alkotmányozó hatalmat» akar gyakorolni, az ifjúsági körök helyett valami szabad egyület-féleket ajánl. A nemcsak Molnár által sürgetett nagyobb gyülekezetek parokhiákra való felosztását helyesli. Nő, a *törvény* alapján így lehet beszélni, de az evangélium tiszta szemüvegén más világításban tűnnek fel ezen dolgok.

Azt mondja: «nem külsőleg kell új egyházalkotmányt öltönnünk fel, hanem belsőleg». A cél ugyan az utóbbi, de a külső is nagyon fontos. Vajjon a mi demokratikus egyház-szervezetünk nélkül munkálhatnók-e oly eredményesen Isten országa ügyét? Vajjon a katolikusok miért sovárognak, küzdenek az autonómiáért? Ha tehát ezen szabadon és egyházközségileg megalkotott szervezetek javára lehetnek az egyháziasság és vallásosságnak, miért ne alkotnák azokat meg? Látnuk, hogy a presbyteriumok, miként végzik a társadalmi munkát. E szervezetekre váró száz meg száz munka közül a multkori zsinat csak *egyét*, a szegények és árvák gondozását tette a presbyteriumok köteleességévé. Most tíz év múlva kérdezze meg kartársom, hány egyházban vették fel ezen ügyet. Bizony fájdalom, a kerületben meglehet, még tizet sem találunk. Presbyteriumaink — mint egyetemes egyházunk — a hagyomány és gyakorlat szerint megvannak csontosodva azon felfogásban, hogy ők csak az adminisztráció teendőit vannak hivatva végezni. Hogy más irányban terelhesük őket, arra nem elég a zsinati törvény általános kijelentései. Ezt a mi presbyteriumaink részére apró pénzre kell felváltani. Nézetem szerint nem vétünk az egyház törvényhozó hatalma ellen, ha ezen szervezeteket szabadon megalkotjuk, ez által új vért csepeptünk a már elalélt tagokba. — Azon ne tessék aggodni; a körök tagjai «összehozhatók»-e, lesz-e ki elfogadja a gondozók szerepét, ha nem, mi lesz azzal, hátha valaki nem tud arról, hogy ő a körnek tagja. Összehozzuk azokat, kik összejönnek. A fő az, hogy munkálkodjunk erős szeretettel, hogy a közönyösöket magukhoz csatoljuk. Ha nem jó valaki el, a régi állapotnál bizonyosan nem rosszabb a helyzet, sőt inkább jobb, mert bármennyire is tagadja valaki a közösséget, az a tudat, hogy egy ilyen egészet magában foglaló szervezetnek ő is tagja, bár akaratlanul, mégis valamelyes titkos hatással bír, mi elébb-utóbb gyümölcsöt hozhat. Az is valami, hogy van jogcímünk őt a gondozottak közé számlálni. Ha valaki nem tud arról, hogy valamelyik egyházközségi körhöz tartozik, azzal szemben kényszerűt gyakorolni, igen elhibázott dolog lenne. Itt csak a szeretet törvénye uralkodhatik. S ha valaki ezt nem követi, olyan feltűnő lenne az? Vajjon a zsinati törvény minden pontját megtartjuk s megtartatjuk-e? Attól pedig ne féljen kartársom, hogy a körökben ne akadna gondozó s a vonakodások a munkát megbénítanák. Az én népemet nem lehet egyházasnak mondani s mégis a megalkotott 14 körben

nem merült fel nehézség a bizottsági tagok megválasztása körül. Sőt tudva levő, népünk természetéből foly, hogy a hivatal, a megkülönböztetést mindig szívesen veszi. Éppen a természet az, mit megragadva jó dolgokat művelhetünk általa. Kérem, mikor egy lelkésznek *jogcíme* van, hogy 16 presbiter helyett 80 diakonust állíthat sorompóba, a szeretet végtelen munkáinak teljesítésére, bármiként fogjuk fel a dolgot, nem kicsinylendő.

Fél kartársam a «női anyaszentegyház»-tól s attól tart, nem lesz, mit munkálkodjanak. Így csak az beszélhet, ki megfeledezett a keresztyén szeretet természetéről. A veres-kereszt egyület példája nem talál a mi egyháztársadalmi követelményeinkre. Bizony akkor lenne holdog egyházunk, ha benne erős női anyaszentegyház emelkednék. Nem látjuk-e be, hogy e tekintetben mily sok hibát követtünk el a multban. Nagy veszteségeinket nem ide lehet-e jórészt vissza vinni? Protestáns kerületeink nem munkálkodnak-e lázas tevékenységgel, az új mentő hajó, leány-iskolák felállításának előkészítésére? Ki tudná előre kiszámítani, hogy egy ilyen javasolt női szervezet, minő áldásos hatással lehetne úgy ezen iskolák, mint általánosan a vallásos élet, annak nemessége, az egyháziasság és az ezer karú egyháztársadalmi munka tekintetében. (A magam szerény köréből egy pár példát már hozhatnék is fel.) A nők eddig úgy szólva ki voltak zárva a maguk nagy tömegében, hogy az egyházért tegyenek, lelkésüljenek. Most kötelességükké tehetnők, ináris elakartuk tán hatalmi féltékenykedésből, a jó alkalmat okoskodni. Én ezen eljárást bűnösnek tartanám!

B. J. elébbi nézetéből foly, hogy noha az ifjúság gondozásának szervét egyházunkban meg nem találja — mégis a Molnár által javasolt ifjúsági szervezeteket nem fogadja el, inkább kész átcsapni nagyobb részben az önálló egyletesek pártjára. Pedig a presbiterium buzdítása nem adja meg a határozott sikert és egyházi karaktert, különösen szabályok nélkül. Ilyen formán a kerületben nem sok ifjúsági egyület sikerülne összeállítani. De a Molnár-féle javaslat alapján, nézetem szerint minden egyházban lehetne némi sikert felmutatni. Nekem pl. ifjúsági egyuletem másként soha sem lett volna, de így 8 havi fennállás után is egy pár értékes gyümölcsre rámutathatok.

(Vége következik.)

Lajos János

böggői ev. ref. lelkész.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1900. évi állapotáról.

(Folytatás.)

Ha meg akarjuk tartani azonban híveinket és biztosítani óhajtuk egyházunk békés fejlődését, ne sül körésszünk többé csak a múlt dicsőségének verőfényében, ne tekintsük többé a vallás ügyét kényelem-szeretből magánügynek, hanem tekintsük azt közügynek s ezáltal az evangéliumi hitet vigyük be a társadalomba. Nézzük meg csak külföldi testvéreink munkáját, ott mindenfelé hódít az evangéliom; ott a sajtó, mely a társadalom ízlését, meggyőződését fejezi ki, szintén az evangélium felé fordult, így az evangélium hirdetése társadalmilag és gazdaságilag újjá szülte az iránta érdeklődő népeket, mert az evangélium: a hit, a szeretet és a munka képviselője az életben!

Istennek legyen hála és dicséret legyen a tette-ébresztő Ézsaiásoknak, ma már nálunk is az új idők vészei között mind hangosabban nyilvánul a prot. elv, hogy a papnak csak vezető munkásnak kell lennie az egyházban, de mellé száz meg száz világi papnak kell sorakozni, hogy a gyülekezet maga legyen Isten papsága. A királyi papság eszméje, melyet az evangélium ír elé, kijelöli a belmissziói munkásság tereit az életben és munkáit a hívekben; hogy mindennek az Úr

hatalmas dolgait cselekedjék, vagyis a hit és erkölcs munkáját végezzük önmagunkban, a családban és a gyülekezetben. A belmisszó tehát nem egyéb, mint nemes felbuzdulása a gyülekezeteknek, hogy ne csak a hivatal szerint a pap, hanem minden tag munkáljon Isten egyháza építésén, a lelkek üdvösségére.

Ma már az országban mindenfelé alakúlnak egyházkerületi, megyei, egyházközségi értekezletek; ezeken felolvasások, ének, zene, fontos egyháztársadalmi ügyek megvitatása képezik a tárgysorozatot és e szellemet, akaraterőt fejlesztő munkával készítik egyházi és világi vezetőink elé a jövő útját és a jelen javát.

Kevés eszközzel is lehet nagy eredményeket elérni, csak a kitartás és buzgóság ne hiányozzanak. Értekezleteink munkájával, már is sok új érdeklődőt nyertünk egyházi ügyeink támogatására. Többen a világiak közül — kik eddig alig érdeklődtek, — kezdik átlátni, hogy az egyházban nagy feladatokat lehet megvalósítani komoly törekvéssel, mert egyedül a krisztusi szeretet elveivel lehet a testi és lelki nyomor ellen sikerrel küzdelemre kelni, ha a hivatottak munkásságából látja a tömeg, hogy az egyháznak az utolsó koldusra is kiterjed gondja, hogy a züllésnek indult ezreit a nemzetnek becsületes polgárokká neveli, a részes családapákat kimentti az örvényből, az árvákat felneveli, a tévétel útján járó megtér és erős, hitbuzgó tagja lesz egyházának, mert szíve sejteni fogja, lelke hála arra fog tanúskodni, hogy az evangéliumi egyház, a világot meggyőző isteni szeretet megnyilatkozásának színtere e földön.

E lelkek meggyőzésének eszközei, a tett mellett, a szó és az írás. A szó, nem más, mint isten igéjének predikálása és az íge élete a családban. Az írás pedig a biblia mellett, az evang. alapon nyugvó olvasmányokból áll, melyeknek terjesztése, minden öntudatos protestánsnak keresztyéni kötelessége. Ma már Istennek hála, van meglehetősen számmal egyháztársadalmi lapunk, melyeket bárki kevés pénzért megszerezhet. Csak e jelen évben is, megindult a „Vasárnap” című egyh. társadalmi népies irányú heti lap, kitűnő szerkesztésben. A „Protestáns Lap” a világiaknak, majd fele áron ajánlatik. A „Protestáns Szemle” művelt közönségünknek, kevés pénzért magas lelki élvezetet kínál és még annyi lap, melynek célja a hitbuzgóság emelése. A prot. irodalmi társaság kiadványai becses hitébresztő munkák. Ha a már öntudatra ébredt protestánsok ezeket terjesztik, ismerőseik körében előfizetőket gyűjtenek, nagy szolgálatot tesznek ügyünknek és a köznek, mert míg ennyiféle irodalmi életünk fejlesztését szolgálják, másfelől oda hatnak, hogy rendre kiszorítjuk a családok köréből azokat az olvasmányokat, melyek társadalmi életünknek méltatlanok.

Egyházkerületeink értekezletei és prot. irodalmi társaságunk, azon elvből kiindulva, hogy nekünk protestánsoknak, fokozottabb értelmi és erkölcsi erőre van szükségünk, mint más felekezeteknek, mert mi a szabad vizsgálódásnak vagyunk harcosai; rátették a munkára kezüket és az egyénekre a családok által. a családokra az egyének által akarnak hatni. Vezető hatóságaink és testületeink előljárnak a tervelésben, a nehéz munka terhének hordozásában. Az iskolák, a nőnevelés, árvák gondozása; mind, mind élénk vita tárgyai. Lapjaink, gyűléseink ezekről szólnak, ezek a riadók, melyek életre, munkára szólítanak, ezek tanújelei, hogy élünk és élni akarunk! Vajha már, a még alvó tetemek is megmozdulnának és a buzgóság lelke rabúl ejtene minden szívet!

A felsorolt eszmék feltárják azon eszközöket, melyek által az egészségtelen állapotokat gyógyítani lehet. Mint égi zengés hallszik itt-ott mindenfelé: ha gyengék vagyunk, egyesüljünk és filléreinkből egész vagyont hozhatunk össze; ha erkölcstelenség és tudatlanság rongálja hitéletünket, egyesüljünk tanítsuk hitsorsosainkat, támogassuk az ingadozókat és mentjük meg a veszni indulókat!

Igen, ébresztgessük a protestáns öntudatot, hogy a család legyen a család bölcsője, iskolája, apostola, az örökévalóságnak legyen előcsarnoka, hogy az abból kiáradó szeretetet megmentse, megnemesítse magyar társadalmunkat is!

A munka sorompói fel vannak vonva, a teendők ki vannak jelölve, azért minden öntudatos Kalvinista olvasson „Tudakozza az írásokat, mert örök életnek beszéde van azokban” és ezután megteljesedve szent lélekkel, álljon ki a küzdelem mezejére és mint hajdan Rákóczy vitézei: „Istenért, hazáért és szabadságért!” bontsa ki a bátrak zászlaját, vegye fel a tusát, hogy ama nemes harcot megharcoljuk és azután a mi fő, egyházunkat közös munkával ismét helyezzük szilárd talajra. Azután pedig bizzunk a jövőben; mert *a mi Istenétől van, az meggyőzi a világot!*

Ez évben Udvarhelyen tartott egyházi értekezletünk fényes sikere, a mint megnyilatkozott, az udvarhelyi hívek vendégszeretetében, a nagy érdeklődésben, a tárgyalások magas színvonalában, a hozott határozatok érdemlegességében; Főtiszteletű Püspökünk és gróf Kuun Géza világi elnök és az egész vezetőség nemes ügyszeretetében, mindmegannyi bizonyítékot nyújtanak a felől, hogy a mi ügyünk nincsen elveszve erdélyi részünkben sem; sőt, ha mindenki megteszi a maga kötelességét, a kitől hivatásánál, avagy értelmiségénél fogva elvárni lehet; hazánkban ezután fog eljönni a protestantismus igazi diadalának kora! A mit bizton remélhetünk is, mert ha a nehéz idők tusái el nem tiporhatták istenországát letéteményesének egyházát; most a fondorlatok bizonynyal azon diadalt nem arathatnak, *csak mi ne aludjunk*, hanem nyilvánítsa szóban, írásban, munkában protestáns hitét mindenki, kinek mint adta a seregeknek Istene!

E hangulat tölti bé most protestáns anyaszent-egyházunkat, ez foglalkoztatja református vezérférfiakat és e fény mi egyéb, ha nem a jövőnek reményteljes világossága? Ennek közgyűlésünk elé vetítésével azt céloztam elérni, hogy mi is érezzük át az idők áramlásait és a felvetett eszmékből merítsünk erőt a küzdelemre, látván, hogy nem egymagunkban vagyunk és nem céltalanul hasogatjuk, ha dolgozunk, a levegőt!

(Folytatása következik.)

Nagy szellemek hazájában.

(Németföldről.)

Egyenesen a Franke-féle intézetbe indultam a vasutóról, mint *Halle*-ban kiszálltam. Mindenki tudja, hogy hol van ez a humánus intézet, könnyű volt hát kérdezősködés után az állomástól alig 5 percznyire levő kis birodalomra rátalálnom. Birodalomnak mondtam, mert terjedelmével, egész elkerített különálló helyével, mely tele van építve ódonabb s újabb épületekkel, valóban inkább egy kis boldog államra emlékeztet, a melyben távol a világ zajától, csendesén elhúzódva él a serdülő ifjú nemzedék ezere s dolgozik Istenbe vetett hittel, hogy előkészüljön az élet harczára s a tudományra. Minek tagadnám, elfogult lélekkel állottam meg az öreg épület előtt, midőn annak homlokzata elé érve, e szavakat olvastam: „Franke's Stifftung.” Franke! Örök büszkesége e név nemcsak Németországnak, hanem az emberiségnek is. Egy idealista, egy nagy álmodozó, a ki pár fillérrel kezében hozzáfog merész, hatalmas tervekhez s a szegény árva gyermekek részére boldog otthont akar teremteni. S nem riad vissza a küzdelmektől, birokra kél a közönnyel, segítségül hívja a társadalmat is és megalapítja árvaházát. S a kis intézet él, segítségére megy a város is; folyton erősödik, nagyobbodik. Már nemcsak árvaház, nevelőintézet is. S mintha maga a Teremtő is örvendett volna az emberi nemes lélek, a jóságos, atyai szív e szép munkáján, segítségére megy a munkásoknak s

íme, az intézet áll, daczol évszázadok viharával s ma már árvaház, elemi iskola, polgári fiú és leányiskola, gymnasium, realgymnasium, tanítóképezde együtt alkotják a Franke-féle intézetet.

Nagy, egészen különálló területen, köröskörül fákkal körülvéve, csendes helyen áll az intézet ódon, téglányban körülépített épülete. Mindjárt a homlokzatnál levő bejáró mellett van a Franke volt lakóháza, melyet a kegyelet emléktáblával jelölt meg. E házon túl van az árvaház gyógyszerháza és könyvnyomtató intézete. Benn az intézet udvarán a homlokzattal szemben levő végében áll a Franke egyszerű, de kedves szobra, álló alakban ábrázolva a nagy emberbarátot, a mint atyai kezét áldóan és gondoskodólag terjeszti ki a mosolygó kedves árvagyermek fejére fölé. A szobor vas rácsos kerítésére persely van állandóan kifüggesztve, hogy a könyörületes szív mindig megkaphassa áldozatát. Aztán a szobortól a keskeny, fákkal végigültetett udvaron át egyenesen a gymnasiumhoz jut az ember, a mit az intézetben régi időtől fogva „Lateinische Hauptschule“-nak neveznek egyszerűen. Ez a főiskola. E fölé, az emeleten van az intézet Aulája, melyben orgona, szószék is van. Itt tartják az ünnepélyeket, isteni tiszteletet. Franke s az intézet alapítói, illetőleg jóltevői képei és szobrai is itt állanak. Az Aulától nem messze, egy pár szoba tisztán a kegyeletnek van szánva, Franke könyvtára, az ő életéből vett egyes dolgok, egy pár butordarabja, képei, mell-szobra, halotti maszkja stb. E szobák fölé lépcső vezet a toronyba, melyről gyönyörű kilátás van a Saalera. Aztán egymásután következnek a „Lateinische Hauptschule“-tól balra kezdődőleg az árvaház (több részben áll), árvaházi elemi iskola, polgári fiúiskola, leányiskola, árvaházi leányiskola, Alumneum, tanítói lakások, ismét Alumneum, étkezőszoba. A főépületen kívül áll a tan. képezde s a főreáliskola.

Az Alumneumban tisztességes kosztot, teljes ellátást kapnak a tanulók. Rendkívül sok az ingyenes hely, de vannak fizetési helyek is. Vannak olyan tanulók, a kik évenként 500 márkát fizetnek. Külön van a tanulók dolgozó szobája s közvetlenül mellette a háló. A nagyobb szobákban 10 tanuló lakik együtt, minde-
niknek kis asztalos szekrénye, fiókja van. A kisebb szobákban (hová a fizetési tanulókat teszik) 4–6 tanuló lakik együtt. A berendezés rendkívül egyszerű. A tanítás arányosan beosztva délelőtt és délután foly. Az Alumneumban természetesen felügyelő is laknak. Mily nyüzsgő élet van itt, ha megkondul az ebédre hívó harang! Árva és gazdag testvéri szeretetben, az intézet ősi tradícionális szokásai tiszteletben tartásával, boldogan él itt s élvezi a Franke nagy munkája áldásos gyümölcsét. Az intézet épülete s a berendezés, régiségükön fogva, teljességgel nem felelnek meg a modern paedagogia követelményeinek, úgyannyira, hogy mihamarább építeniük kell. De különben az intézet vezetősége feladatának, nemes hivatásának tiszta tudatában áll s a nevelési viszonyok a legjobbak, kívánni valót nem hagynak fenn semmi tekintetben. Szinte jól esik a mai kor fényes berendezésű iskolái után, ha ilyen is lát az ember. Nagy erősség az egy nevelőintézetnél, ha szép multja van! S ebben a tekintetben így vannak a mi iskoláink is. Szinte rosszul esett ott hagynom ezt a derék, hatalmas, virágzó intézetet. Azonban, mivel Eislebenbe törekedtem, sietnem kellett az intézet s a város egyéb nevezetességei megtekintésével, hogy másnap útra kelhessek.

Eisleben 18–20 ezernyi lakosú város, különösen a Luther emlékekről nevezetes. A Marktplatzon áll a Luther szobra. Egyszerű, de szép emlék, mely Luthert, mint álló alakot ábrázolja, a ki könyvvel a kezében gondolataiba mélyed. Az alapzat oldalán, mellék reliefképek vannak bronzból, egyes bibliai s egyháztörténelmi jeleneteket örökítve meg. Közvetlenül a tanácsházához közel van az Andreas Kirche, a mely templom katedráljában Luther az utolsó alkalommal predikált.

A tanácsházánál jegyet váltva (30 pf.), bementem az Andreas Kirchevel szemben levő Lutherházba, a hol a nagy reformátor utolsó napjait élte s a hol meghalt. Egy szürkés emeletes épület, melynek kapuja fölé emléktábla hirdeti, hogy ez Luther halotti háza. Ódon, de jó karban tartott épület. Alól egy öreg szolga lakik, a ki a látogatóknak holmit megmutogat. Szűk lépcsők vezetnek fel az emeletre, a hol Luther lakott. Luthernek 2 szobája volt. Először a külső, tágasabb szobába léptünk be. Ennek közepén egy ravatal alaku nagy szekrény áll, melyben Luther fekete posztóból készült halotti takarója van üveg alatt elhelyezve. Az ajtótól balra van a Fülöp örgróf képe, ettől balra, a mellette levő falon, a bölcs Frigyes képe. E kép alatt áll egy régi divatu divány, a melyen Luther meghalt (nem ágyban halt meg), mellette egy öreg keresztszék, keresztlábakkal. A fal másik oldalán áll a Luther képe. Aztán a szobában kereken a fal mellett vagy öt szék.

A másik kisebb szobában az ajtótól jobbra van a Luther ágya egy fülkében, függőnnyel elrekesztve. Mellette éjjeli szekrény azon az ő éjjeli és dolgozó lámpája üveg alatt. E fölé a polcon egy pár vaskos könyv s az ő nagy bibliája. A szegletben Luther szülőinek képe. Az ajtóval szemben egy gyönyörű nagy, német stílusú szekrény, melyben könyveit tartotta. E mellett a mosdója ércből (felül viztartó medence, alól egy mosdótál). Az ablak előtt, a mosdóhoz közel, az íróasztal a Luther kalamárisával és két szék. Egyik szegletben Luther halotti maszkja. A mennyezet, ablakok, minden a régi, eredeti. Ennyiből áll a két szoba butorzata. Ez az épület most a város tulajdona.

A Lutherstrasseban van Luther szülőháza, egy szegletépület. Egy alkalommal az épület leégett volt s azután renoválták. A háznak a kertfelőli bejáratánál, künn a szabadba, fák között, egy lugas mellett van Luther ércszobra. A bejáratnál a kapu között Luther korabeli képek s jelenetek a reformáció idejéből, vászonra festve. Jobb kézre a második ajtó vezet a Luther szülő szobájába. A szobában van a Luther képe, a mit megmentettek a tűzből, koszorúkkal felékesítve. Két nagy ablaktáblát, melyet a tűz alkalmával szintén sikerült megmenteni, s melyen Luther és Melancton képe van, e szobában helyeztek el a kemence mellett. A kemenczének csak egy kis része, a vas, a Luther korabeli; a többi azután készült. Itt látható több könyv, Luther eredeti kézírásai, levele Melanctonhoz, érnek a reform. idejéből s a későbbi különböző reformációi ünnepélyekről. Az asztalon egy érczhattyú, melyen Luther gyakran olvasott (a nagy könyvét kinyitva ráfekette). Ez az épület is a város tulajdona. Az épület sok ideig iskolául szolgált, de most ugyanezen telken egy más iskolaépületet emeltetett a nagyherczeg, hogy a Lutherház tisztán csak a kegyeletet szolgálja.

E sok szép emlékektől eltelve, Luther nagy lelkétől meghittelve, érzésben gazdagabbnak, hitben erősebbnek hittem magamat a pillanatban, midőn Eisleben határát elhagytam s vissztértem Lipcsébe, azzal az erős elhatározással, hogy mihelyt az idő engedi, utazásomat folytatom más irányban, a szép Thüringen felé. S alig 3 nap múlva, mintha az Ég meghallgatta volna kérésemet, tiszta, csendes, kellemes idő lett s én útnak indultam ismét, egyenesen Jenába.

(Folytatása köv.)

Ravass Árpád.

Könyvismertetés.

„Gyermek imák, irta: Farkas Sándor sarmasági lelkész. Ára 16 fillér.”

32 oldalos kis füzetkékben 30 gyermekima foglaltatik, mint gyermekekhez — betanulásra — illő versben Van benne a napszakokhoz illő, iskolára, szülőkre, templomra, ünnepekre, a házára vonatkozó; Isten *hatalmát, jóságát, dicsőségét, kegyelmét* stb. magasztaló Elemi népiskolai vallásitanításnál igen

értékes segédkönyv az. A mit a dolgokról tanít a pap, azt e füzetke alapján versbe foglalva állandó kincsévé tehetjük a gyermeki szívnek. Iránya egyszerű, a gyermeki szívhez találó, bár a vers itt-ott igen hosszú. De magasabb osztályosok ezt is könnyen betanulhatják. Vallásitanítóinknak melegen ajánljuk e füzetkét figyelmükbe. Megrendelhető a szerzőnél: *Szilágymegye, Sarmaság.*

Mutatványul álljanak itt a következők:

Benned hiszünk, benned bízunk itt lenn,
Nagy kegyelmű, örök Isten!

Imádságunk hozzád repül:
Áldj meg, áldj meg onnan felül!

Ajkunk gyöngye, erőtelen...
Más elhagyhat, te nem, te nem!

Reánk mosolyg kéklő eged, —
Szavainkat számba veszed!

Reánk ragyog fényes napod, —
Imáinkat meghallgatod

Szeretem én a templomot...

Karácsoni ének.

Szeretem én a templomot,
Hol a jó Istennek
Gyöngye nyelvvel hálaadó
Dicséretet zengek.

Magasztalva áldunk téged.
Kinek a nagy ég a széked,
Amíg zengünk vig éneket:
A megváltó megszületett!

Szeretem én a templomot, —
Ez az Istenháza,
Hol lélekben eljuthatok
Közel őhozzá!

Nem fogadta semmi pompa,
Nem takarták lágy bársonyba,
Átálló volt szülőháza.
Jászolban a nyoszolyája.

Mikor megcsendül harangja, —
Mintha hívogatna:
Jer ide, itt nem léssz árva,
Nem léssz elhagyatva.

De amikor megszületett,
Fény borítá be az eget, —
Egy hatalmas csillag támadt
Örömeire e világnak.

Mert veled van itt az Isten,
Ki megsegít téged,
Ki fölemel, s ad szívedbe
Égi békességet!

Ez a csillag ma is ragyog,
S éneklük fenn az angyalok:
Dicsőség a jó Istennek,
Aki békességet enged!

Szeretem én a templomot,
Hol a jó Istennek
Gyöngye nyelvvel hálaadó
Dicséretet zengek.

Ez a csillag a szeretet,
Mely megszentel, áld és vezet,
Ki nem alszik dicsó fénye,
Örök út az idvességre!

Különfélek.

= **Lélekvásár.** Arról a szemérmetlen lélekvásárról, mely jelenleg Pokába foly, nem közvetlen, hanem a „Magyar Szó” útján értesülünk. Tudomást veszünk róla így is: ámbár sajátságosnak tartjuk, hogy egyházkerületünk lapját nem érdemesítik arra, hogy egy ilyen fontos eseményről tájékoztassák, nem csak tudomást veszünk, de az ügyet készséggel tesszük a magunkévá. A pókai áversió, úgy tudjuk, hogy egy szerencsétlen gépvásárlásból keletkezett. Nehány gazda, élén a ref. lelkész, gépet vásároltak. Az árát nem tudván kifizetni, fedezetül váltót adtak át a gyárosnak. Mikor a lejárat ideje jött, ismét csak váltóval fizettek, a nélkül, hogy a régi váltót vissza kérték volna. Itt kezdődik a baj. A gyáros nem volt becsületes ember, becsapta a pókaiakat, becsapott még sok más embert, sőt a magyar államot is, aztán kivitorlázott Amerikába. Egy adósság helyett, kettő zúdult a pókaiak nyakába. Természetes, hogy a bajért a lelkészt okozták. Az elégedetlenség nőtt. És daczára, hogy időközben az ügyet lebonyolították: Majláth püspök úr mégis kivetette a hálót, és a zavarosban halászni kezdett. Persze a búcsút pénzzel járják; pénzzel ment a lélekhálaszat is. Száz forint, kétszáz forint... Kiad többet érte? Négy száz forint egy lélek. Istenem! Mennyi pénz ez a szegény ember kezében. Nem csuda, ha akadtak, a kik eladták magukat. És ez a lélekvásár, egészen nyíltan foly Pokában. Tíz ezer forint van Pokának szánya, hogy

ezen megvegyék az egész ref. egyházat. Ilyen eset még megtörténhetett a reformáció korában, de hogy a XX. század elején történjék meg: azt még elgondolni se mertük volna. Ez egy cseppet sem szolgál dicsőségére a katholicizmusnak sem, de hát törődik ezzel Gusztáv püspök úr? De, törődünk mi, mert ez a szemérmetlen lélekvásár arczulesapása a felekezeti jog-egyenlőségnek, feldúlása a vallási békének, nyílt hadjárat a protestantizmus ellen. Orvoslást kérünk. És kérjük, hogy az 1848. XX. t. cz hajtassék végre. Le legyen bátorsága az államnak és vessen véget az átkos lélekhálaszatnak. Az esetet azonban jó lesz panasz-tárgyává tenni!

= **A farkas és a bárány** meséjét juttatja eszünkbe dr. Jordán Károly ur „Szent István napi szentbeszédének” egyik passzusa, mely így hangzik: Itt is be kellett teljesedni a mit az öreg Simeon felvilágosult szemeivel előre látott, midőn az isteni kisdédet karjain tartva, mondá: Ime, tétetett ez jelül, melynek ellene mondatik. Beteljesedett, a mit a koronás próféta megjövendölt: Fölállanak a föld Királyai és a fejedelmek egybegyűlnek az Úr ellen és az ő fölkentje ellen. Már közelg a vihar; Kupa somogyi vezér kezében fellobog a pogányság és lázadás vérszínzázslaja. Átok, düh, pusztítás mindenfelé, a hol a keresztyénségnek egy megszentelt nyoma látható. A pogányság ledönteni akarja a keresztet, melyet Szent István a haza földébe ültetett. Igazi körmönfont jezsuitaság van e sorokban. Hogy is monja csak a mese? Superior stabat lupus, longueque inferior agnus...

= **„A magyar evang. belmissió egylet”-ről.** A „Sárospataki Lapok” ban, egy lelkész „ne oldalgjunk az országos belmissiói egyesület kérdésében” cím alatt a következőket írja... Ma már nem beszélünk, a mint hogy soha sem is beszéltünk arról, *kell-e belmissió, mert mindég kellett*, hanem igenis szólni kell, határozni kell arról, hogy mind azt, a mit főleg a budapestiek végeznek, mint belmissiói munkát. *elfogadjuk-e s oda megyen-e a magyar protestáns egyház, hogy lesz egy u. n. adminisztráló egyház és egy u. n. belmissiói egyház.* Nem volna szerencsés dolog, ha valóban az lenne a hivatalos egyház nagy többségének véleménye, hogy a magyar prot. egyház, úgy a mint van, egy értéktelen valami, a mely éppen a lélek dolgaiban nem jár el kellő sikerrel, hanem szüksége van egy olyan országos szervezetre, melynek hivatalnokai többet érnek a lélek dolgaiban, mint az elhívott lelki pásztorok! Ha ez nem desavválása a prot. lelkész karnak, akkor nincs szegénységi bizonyítvány. A Sp L.-nak minden sorát aláírjuk. A mi álláspontunk is ugyan ez a magyar evang. belmissió egyletről. Egyébiránt közelebbről részletesen is foglalkozunk e kérdéssel.

= **A lozádi ev. ref. egyházközség** örömmünnepre készül; szeptember hó 8-án szenteli fel új orgonával felszerelt újonnan épült díszes templomát. Méltán nevezhető e nap örömnappal, mert ez elszigetelt magyar község református hívei már tíz év óta nélkülözik azt a boldogságot, hogy templomban dicsőíthessék az Istent, s ime megérhették azt, hogy minden legkisebb egyházi adómegterhelése nélkül, búzgó papjuk fáradhatatlan szorgalma által összegyűjtött fil-lérekből épült fel 20.000 koronaért a templom és 2200 koronaért az orgona.

= **A „Vasárnap”** 33-ik száma a következő tartalommal jelent meg: Nemzeti ünnep. Siculustól. Hitértők. Szabó Lajostól. Kegyeség útjában, a keresztségről. Adártól Hazai Krónika. Világ Krónika. Könyves ház. Képmagyarázat — a Mária Terézia korabeli haszárókról. Egyházi élet és vegyes hírek változatok tartalommal. A tárczában: Kegyelmes Isten, vers Farkas Sándortól; Az ötödik parancs, rajz Juhász Sándortól. Mutatványszámokat bérmentve küldünk lelkész társainknak. ha egy levelező lapon erről értesítenek.

== **Pótlásul.** Múlt számunk „Borszéki levél” cz. czik-
kéből a felülfizetők sorából tévedésből kimaradt *Hamza*
Miska zenekari vezető neve, ki egyfelől 40 koronát fi-
zetett felül s azonkívül egy pontot töltött be az estély prog-
rammában is. Ő kísérté társaival a szabadban tartott is-
tentiszteleteken is az egyházi énekeket, a mi összefolyva a
gyülekezet hatalmas énekével — résztvevők állítása szerint
— ritka vallásos hatást keltett. Isten éltesse a derék primást!

== **Az egyházi, papi és tanítói jövedelmek sza-
porítása** Ily című munkát szándékozom közrebocsátani;
állítani merem, hogy a feladatot gyakorlatilag, a lehető
gyorsan gyümölcsöző egyetlen módon o'dom meg benne.
A munka lehető olcsósága végett nem bocsátok ki előfi-
zetési felhívást, hanem hogy a nyomolandó példányok száma
felől tisztába jöhessek, ez uton kérem föl az igen tisztelt
lelkész és tanító urakat s más érdeklődőket, hogy vevő
szándékukat sziveskedjenek lev.-lapon velem mielőbb köz-
zolni. Tájékozásul megjegyzem hogy munkám alig lesz
drágább egy koronánál és októberben megjelen Kiváló
tisztelettel: *Széki Ákos, Tab (Somogy-m.)*

Hivatalos rész.

3368—1901. KÖRRENDELET.

(A óeldkötelesek helyes összeírása czéjéből a felekezeti
anyakönyvvezetők által kiszolgáltatandó anyakönyvi ada-
tok tárgyában.)

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur Ő
nagyméltóságának f. évi július 17 ről 47228—5901. sz. a.
kelt leiratát egyházkerületünk lelkész aaival mihez tartás vé-
gett alábbiakban közöljük:

A véderőről szóló 1889. évi VI. t. cz. 36. §-a az
anyakönyvvezető lelkészeknek köteletségévé teszi, hogy a
hatóságoknak az ujonczállítás végrehajtására vonatkozó
mindennemű hivatalos eljárásaikban segédkezet nyújtsanak,
s az állítási lajstromokhoz töltek kívántató segédokmányok
valódiságáért őket felelőssé teszi; a védtörvényi utasítás I.
része 15. §-ának 1—3 pontjai (1889. R. T. I. 378. l.)
pedig elrendelik, hogy az anyakönyvvezető lelkészek köte-
lesek évenként a kereszteleési, illetőleg halálozási anyaköny-
veket átvizsgálni, azokból a meghatározott mintájú kivona-
tokat elkészíteni s az egy évben született vőnkötelesekről
szerkesztett kivonatokba, az e czéjre szánt rovat alatt, az
elhalálozást is a halotti anyakönyvekből, azoknak az illető
születési évtől kezdve az anyakönyvi kivonatok átadása
napjáig, illetve az 1895 évi szeptember hó 30-ig (a mi-
dön a közhitelességű felekezeti anyakönyvek lezárattak) való
átvizsgálása után, pontosan bejegyezni.

Tapasztaltatott azonban, hogy a felekezeti anyakönyv-
vezetők nagy része a halálozási anyakönyveket csak felü-
letesen, vagy egyáltalán át nem vizsgálja, s az elhalálozás
adatait a halálozási anyakönyv alapján az egy évben szü-
letett védkötelesekről szerkesztett kivonatba csak akkor
jegyzi be, ha az állítatik, hogy az illető elhalt. De ha
vannak, a kik mondják, hogy az illető él, a halálozási anya-
könyveket megsemm nézi, a minek a következménye az,
hogy a születési községben gyermekkorban elhalt egyének-
nek a halálozási anyakönyvbe is bevezetett elhalálo.ása az
egy évben szülöttekről szerkesztett kivonatba benem jegyez-
tetik, ezek ott mint élők szerepelnek, mert az illető köz-
ségben más náluk jóval fiatalabb hasonló nevű egyének
(rendesen a hasonló névre keresztelt ifjabbik fivér) élnek.
és így azután az elhalt egyének az állítási lajstromokba is
felvétetvén, nevük alatt és helyettük törvényellenesen a
jóval fiatalabb másik hasonló nevű egyén állítatik a so-
rozó bizottság elé és soroztatik be törvény-ellenesen. A mi
ha kiderül, a törvény-ellenes besorozások megsemmisítése
és az állítási lajstromok kiigazítása igen sok szükségtelen
munkát okoz.

A felekezeti anyakönyvvezetőknek fentebb előadott
felületes eljárása különösen azóta öltött nagyobb mérvet, a
mióta az állami anyakönyvek vezetése lépett életbe.

Van szerencsém ennél fogva a főtiszt. egyházi főható

ságot kérni, hogy az egyházi főhatósága alá tartozó fele-
kezeti anyakönyvvezető lelkészeket utasítani méltóssassék,
hogy a védtörvény 36. §-ában, illetve a védtörvényi utasi-
tás I. része 15. §-ának 1—3 pontjaiban eléjük szabott kö-
teletségüket pontosan teljesítsék, jelesen az összes halálo-
zási anyakönyveket pontosan vizsgálják át s az elhalálozási
eseteket a védtörvényi utasításban megállapított 1 minta
szerinti kivonat 4 rovatába pontosan jegyezzék be s ne
elégedjenek meg ezen segédokmányok készítésénél a köz-
ségi előjáró, vagy más személyek azon állításával, hogy az
illető védköteles korban álló egyén életben van.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 20-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

3216—1901. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi egyházmegye nt. Esperesének, püspöki vizs-
gálat alatt egyházak lelkészeinek és kollegiumok mt.
Előjáróságának.

A Dr. Szabó Sándor sárospataki jogakadémiai tanár
afia által írt „Pénzügyi Kódex”, mely az illetékek, de kü-
lönösen az illeték-egyenértékek kiszabásának, fizetési köte-
lezettségének és behajtásának módozatait a legnagyobb kö-
rültekintéssel tárgyalja, s az illeték egyenértékekre nézve
érvényben álló rendeleteket és döntvényeket teljesen tar-
talmazza, az egyházi testületek részére szükséges útbaiga-
zítás nyérése szempontjából nélkülözhetetlen és megbecsül-
hetetlen kézikönyv jellegével bír.

Mínthogy szerző a 10 koronában megállapított bolti
árból, ha a könyv közvetlenül nála rendeltetik meg, 20%-ot
hajlandó elengedni és így csak 8 koronába kerül példá-
nyonként, igazgatótanácsunk nemcsak, hogy legmelegebben
ajánlja, de föltétlenül el is várja, hogy úgy egyház-
községeink, mint a kollegiumok részére ezen nélkülözhetlen
munka minél előbb megszereztessek.

Ezen alapon felkérjük lelkész fiait és a kollegiumok m. t.
Előjáróságait megrendeléseiknek lehető sürgős megtételére.

Kolozsvárt, 1901. augusztus hó 21-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

1258—1901. KÖRLEVÉL.

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n t esperes-
séhez, a püspöki vizsgálat alatt álló és a többi összes
egyházközségek nt. és t. lelkészeihez.

Fölkérem a nt. és t. lelkész fiait, hogy a püspöki
jelentés adatait a múlt 1900. évi egyházkerületi közgyűlés
jegyzőkönyvében föltalálható minta szerint pontosan össze-
állítva a püspöki, illetve az illetékes nt. Esperesi Hivata-
lokhöz f. é. szeptember hó 20-áig minden további fölszó-
lítás nélkül okvetlen küldjék be.

A nt. Esperes fiait pedig kérem, hogy ezen adatok-
ból egyházmegyéjük adatait egységesen összeállítva, azt
hozzám f. é. Október hó 1-éig juttassák el.

Kolozsvár, 1901. augusztus hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

3606—1901. KÖRRENDELET.

mindenik ev r ef. kollegium méltóságos Előjáróságához.

Az egyetemes ev. ref. konvent idei 38. jegyzőkönyvi
szám alatt kelt határozatával megállapította az ev. ref. fő-
gymnasiumok tante rvét, utasításokkal kiegészítette s a kon-
venti jegyzőkönyv második részében M. alatt közzétette, az
egyházkerületeket az 1901—1902. iskolai évtől kezdve
négy év alatt leendő teljes végrehajtására híván fel. Egy-
idejűleg szabályozta a tanterv életbeléptetésének módozatait
az államilag segélyezett és az állami segélyezési szerződés-
ekkel nem kötött gymnasiumokra nézve. Felhívjuk a méltó-
ságos Előjáróságokat, hogy a nevezett tantervnek a meg-
felelő módon leendő életbeléptetésére nézve intézkedéseiket
tegyék meg s eljárásukról hatóságunknak jelentést tegyenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsától.
Kolozsvárt, 1901. augusztus 28-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Sárkány Lajos,
h. tanügyi előadó.

1250—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe bekelezett *luka ilenzzfalvi* IV. osztályú *lelkészi* állomásra pályázat nyitattik

Javadalom: tisztességes lakáson, melléképületeken, veteményes és gyümölcsös kerten kívül, 8 hold 1232 négyszögöl tagosított szántó, 4 hold 162 négyszögöl kaszáló értéke: 256 kor. 20 fill., terménykepe és tűzifa (6 öl) értéke: 537 kor., készpénz 154 kor. 25 fill., munkabeli szolgáltatmány értéke: 117 kor. 47 fillér, állami kiegészítés: 184 kor. 66 fillér.

Pályázati határidő: 1901 szept. 25.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvárt, 1901. Augusztus hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1244—1901.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe bekelezett *roszolyi* körlelkészség *lelkészi állomása*ra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, kerttel ellátott szép lakáson kívül 1. Földbirtok haszonélvezete, melynek értéke 503 kor. 85 fill. 2. Központi készpénz segély 300 kor. 3. Termény értéke 83 kor. 4. Munkabeli szolgáltatás 112 kor. 42 fill. 5. Stola: 10 kor. 6. Alapítványi kamat jövedelem 11 kor. Ezekhez járul az 1200 kor. fizetés kiegészítésére miniszteri helybenhagyással megállapított 679 kor. 77 fillér, melyből 300 kor. fuvar költség.

Kötelesség: Az egyházi törvényekben előírt templomi és templomon kívüli papi kötelesség végzése mellett az érvényben álló körlelkészi szabályzat és a helyi körlelkészi útastás értelmében a körlelkészi teendők végzése.

Pályázati határnap 1901. Szeptember hó 21-e.

Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal ellátott folyamodványok a püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1901. jul. hó 27-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

634—1901.

MEGHÍVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyűlésének mt. b. tagjait folyó év szeptember hó 29-én délelőtt 9 órakor kezdődőleg, Deesen, a városháza tanácstermében tartandó rendes közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai Megnyitás. Esperesi jelentés az 1900. évi egyházvizsgálatról. Főjegyzői jelentés az egyházm. tanács időközi működéséről, számvevő jelentése. Orsz. özv.-árvai, egyházmegyei özv.-árvai, országos közalap és egyházm. pénzkezelők számadásainak megvizsgálása. Lemondás folytán megüresedett orsz. és egyházmegyei özv.-árvai pénzkezelői állások, nemkülömben egy köztörvényszéki bírói állás választás utján betöltése. Az udvarhelymegyei társegyházmegyének az özv.-árvai, kegyeleti év megváltoztatására vonatkozó indítványa. A felső-borsódi egyházm. indítványa. Kérelmek, indítványok.

Ezen közgyűlés alkalmával tartandó isteni tiszteletlen imádkozik és egyházi beszédet mond t. Fehér István színei lelkész afa.

Előző nap délután 3 órától, az ev. ref. fiúiskola tanács termében egyházmegyei tanácsülés, tartatik, mely időre és helyre a tagokat tisztelettel meghívom.

A deési ev. ref. egyházm. esperesi hivatalból.

S.-M.-Berkeszen, 1901. aug. 22. Papp István,
ev. ref. esperes.

739—1901.

MEGHÍVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szept. 18-án d. e. 9 órakor Szamosújvárt rendes közgyűlése lesz, melyre van szerencsém a t. tag urakat tisztelettel meghívni.

Tárgyak: Esperesi jelentés, főjegyző jelentése a tanács működéséről, tanügyi előadó, számvevő, közalapkezelő előterjesztései, pénztárnok jelentése. Kérelmek. Indítványok.

E. gyűlés alkalmával istenitiszteletet tart ifj. Jakabházi Dániel visai lelkész aa.

A közgyűlést megelőző napon d. e. 9 órától kezdve tanácsülés és ugyanazon délután 4 órakor egyházi értekezlet lesz.

Felkérem paptársaimat, hogy e meghívót a képviselő urakkal közöljék szíveskedjenek.

Szék, 1901. Augusztus 20.

Somkerek Miklós,
esperes

M. A. V. ERDELYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDEJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1901. máj. 1-től.

I.	Gy. 6 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Budapest k.p.u. érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
1.	Gy. 8 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kolozsvár (érk. V. 6 ¹⁵)	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
2.	Sz. 4 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Ar-Győres A) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
3.	Sz. 5 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Ar-Győres B) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
4.	Sz. 6 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kocsárd B) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
5.	Sz. 6 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Tóvis ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
6.	Sz. 7 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Tóvis ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
7.	Sz. 8 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Küküllőszög (érk. 1 ¹⁵)	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
8.	Sz. 9 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kis-Kapus D) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
9.	Sz. 9 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kis-Kapus D) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
10.	Sz. 10 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Szegesvár E) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
11.	Sz. 11 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Héjásfalva ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
12.	Sz. 12 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Brassó F) ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
13.	Sz. 12 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Budapest k.p.u. érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
14.	Sz. 13 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Ar-Győres ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
15.	Sz. 14 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Torla ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
16.	Sz. 15 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kocsárd ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
17.	Sz. 15 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	M.-Ludas B') ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
18.	Sz. 16 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	M.-Vásárhely ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
19.	Sz. 17 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	M.-Vásárhely ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
20.	Sz. 18 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Szász-Régen ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
21.	Sz. 18 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	M.-Ludas érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
22.	Sz. 19 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Sajó-Magyarós ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
23.	Sz. 20 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Beszterce ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
24.	Sz. 21 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Küküllőszög ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
25.	Sz. 21 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Sóvárad ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
26.	Sz. 22 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kis-Kapus érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
27.	Sz. 23 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Nagy-Szeben D') ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
28.	Sz. 24 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Fogarasz ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
29.	Sz. 24 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Nagy-Szeben érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
30.	Sz. 25 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	N.-Disznód ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
31.	Sz. 26 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Szegesvár érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
32.	Sz. 27 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Héjásfalva ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
33.	Sz. 27 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Sz.-Udvarhely ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
34.	Sz. 28 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Brassó F') érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
35.	Sz. 29 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	S.-Szl.-György F') ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
36.	Sz. 30 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Kovácsna ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
37.	Sz. 30 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	K.-Vásárhely ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
38.	Sz. 31 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Brassó érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
39.	Sz. 32 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Zernest ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
40.	Sz. 33 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	S.-Szl.-György érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
41.	Sz. 33 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Cs.-Szerecsda ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
42.	Sz. 34 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Cs.-Gyimes ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
43.	Sz. 35 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Piski a) érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
44.	Sz. 36 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Petrosény ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
45.	Sz. 36 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Lupény ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
46.	Sz. 37 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Piski érk.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
47.	Sz. 38 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	V.-Hunyad ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
48.	Sz. 39 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Alvincz ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
49.	Sz. 39 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	N.-Szeben ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
50.	Sz. 40 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Gyulafehérvár ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
51.	Sz. 41 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind	Zalatna ind.	Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
52.	Sz. 42 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
53.	Sz. 42 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
54.	Sz. 43 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
55.	Sz. 44 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
56.	Sz. 45 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
57.	Sz. 45 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
58.	Sz. 46 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
59.	Sz. 47 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
60.	Sz. 48 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
61.	Sz. 48 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
62.	Sz. 49 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
63.	Sz. 50 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
64.	Sz. 51 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
65.	Sz. 51 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
66.	Sz. 52 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
67.	Sz. 53 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
68.	Sz. 54 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
69.	Sz. 54 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
70.	Sz. 55 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
71.	Sz. 56 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
72.	Sz. 57 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
73.	Sz. 57 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
74.	Sz. 58 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
75.	Sz. 59 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
76.	Sz. 60 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
77.	Sz. 60 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
78.	Sz. 61 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
79.	Sz. 62 ¹⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
80.	Sz. 63 ⁰⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
81.	Sz. 63 ⁴⁵	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵ ind		Sz. 7 ³⁰	Gy. 7 ³⁰	Sz. 6 ⁴⁵	Gy. 9 ¹⁵
82.	Sz. 64 ³⁰	Sz. 8 ³⁰	Sz. 5 ⁴⁵	Gy.					